

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

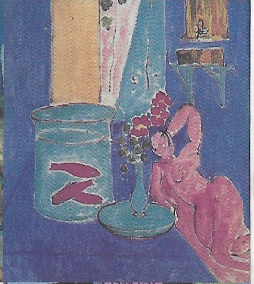
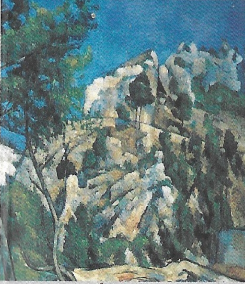
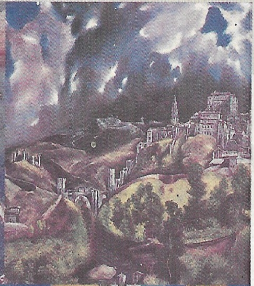
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Özkan Eroğlu

Resim Sanatı Sözlüğü

Özkan Eroğlu

Resim Sanatı Sözlüğü

27.07.2004

Ahsal

Özkan Eroğlu
Resim Sanatı Sözlüğü

Yayınlayan: Öke Yayınevi Sanat Dizisi No. 4
Bahçelere Giden 1. Yol Sok. No: 18/11
Bostancı – İstanbul
Tel: +90 216 445 06 14
Email: eroglu4@e-kolay.net

Grafik Tasarım ve Uygulamalar:
Sanat Çevresi Yayıncılık Matbaacılık Ltd. Şti.
Tel.: +90 212 520 84 39 - 512 45 71

Kapakta kullanılan resimler:
1.sıra sol: Giotto, 1.sıra sağ: El Greco
2.sıra sol: Cezanne, 2.sıra sağ: Matisse
3.sıra sol: Noland, 3.sıra sağ: Basquiat

Baskı: Kurtiş Matbaacılık
Tel.: +90 212 518 11 28 - 517 40 10
Birinci Baskı: Ekim 2003
Baskı Adedi: 1000

Genel Dağıtım: Yorum Sanat
Barbaros Bulvarı No. 21/2 80700 Beşiktaş - İstanbul
Tel : +90 212 259 91 92 - 261 08 35
Fax: +90 212 260 71 68

Kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım dışında yapılacak kısa alıntılar Öke Yayınevi'nin izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

ISBN 975-92883-5-4

Özkan Eroğlu

1967 yılında İstanbul’da doğdu. 1985-1989 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü’nde sanat tarihi eğitimi gördü. 1990-1998 yılları arasında akademisyenlik yaptı ve Hof Fachakademie für Sozialpädagogik und Heilpädagogik öğretim üyelerinden Prof. H. Martin Herrmann danışmanlığında çalışmalarda bulundu. Bu zaman zarfında, belirli periyotlarla Türkiye ve Almanya’da, sanat yapıtı analizi, sanat felsefesi, karşılaştırmalı sanat tarihi konularında çalışmaları oldu.

Yayınlanmış Kitapları

“Bir Ceneviz Kolonisinden İzler, 1993, İstanbul İtalyan Kültür Merkezi Yayını”

“Beyoğlu ve Galata Rehberi (F.Yılmaz ile), 1993, TURİNG Yayını”

“Klasik Avrupa Resim Tarihinin Gelişmelerine Farklı Bir Bakış, 1994, BUFSAD Yayını”

“Resmi Yorumlarken, 1994, Ezgi Kitabevi Yayını”

“Abdurrahman Öztoprak (Diğer yazarlarla, Türkçe İngilizce), 1995, Baskı: Mas Matbaacılık”

“Ressam Fatih Sarmanlı, 1996, Baskı: F. Özsan Matbaacılık”

“Ressam Edip Hakkı Köseoğlu (Diğer yazarlarla, Türkçe-İngilizce), 1996, Sanat Çevresi Dergisi Yayını”

“Resim Sanatı: Tarihsel Anahatlar, Terminoloji ve Sanatçılar, 1997, Baskı: F. Özsan Matbaacılık”

“Mizandaki Bursa, 1997, Baskı: F. Özsan Matbaacılık”

- “Abdurrahman Öztoprak-Duygulanım Resimleri (Türkçe-İngilizce), 1999, Bilim Sanat Galerisi Yayını”
- “Gözlemden Eleştiriye, 1999, Baskı: F. Özsan Matbaacılık”
- “Özdemir Altan (İki cilt ve Türkçe-İngilizce), 2000, Bilim Sanat Galerisi Yayını”
- “Arte Povera (Türkçe-İngilizce), 2001, Nelli Sanatevi Yayını”
- “Kültür ve Sanat Tarihi Notları, 2002, Öke Yayınevi”
- “İki Kış Resmi (Türkçe-İngilizce), 2002, Nelli Sanatevi Yayını”
- “Hayati Misman (Türkçe-İngilizce), 2002, Bilim Sanat Galerisi Yayını (Kitap, 1998 yılında yazılmıştır)”
- “Kim Sanatçı? (Türkçe-İngilizce), 2002, Öke Yayınevi”
- “Ayşegül İzer-İzdüşümler Üzerine Okumalar, (Türkçe-İngilizce) 2002, Baskı: Mas Matbaacılık”
- “Assisi’deki Giotto, (Türkçe-İngilizce), 2003, Öke Yayınevi”
- “Sanat Basittir, 2003, Öke Yayınevi”

Önsöz

Yaşamakta olduğumuz ülkemizde sanat kültürüne ilgi duymak, sanatı yorumlamak ve anlamak istediğinizde başvuracağımız kaynaklar çok kısıtlı ve sürekli kendini tekrar eder durumda oluyorlar. Bir sanat yapıtını, olayını, felsefesini yorumlayabilmek için öncelikle literatüre hakim olmamız gerekiyor. İzleyici ve okurun bilgilendirilmesi amacıyla hazırlanmış yayınlarda kullanılan dilin genelde felsefe ağırlıklı olması halinde, aktarılması gereken temel konu-içerik tamamen ikinci plana itiliyor. Bu durum karşısında izleyici-okur bir bocalama evresine giriyor. Literatüre hakim olmayınca da, yorumlama olayında yazara bağımlı kalınması kaçınılmaz oluyor.

Sanat olayını evrensel boyutuyla izlemeye çalıştığımızda ise, işimiz biraz daha zorlaşıyor. Üretme hızı ve sürekli yenilenen sanat kavramlarını algılamaya çabalamak gerekiyor. Literatüre hakim olduğunda yayınlanan yabancı dergi-kitap vb. leri takip etmek , yorumlamak çok daha verimli olmakta. “Çağı yakalamak zorunda olduğumuz”, hergün yinelenen bir cümle oldu artık. Bunu oturduğumuz yerden, sürekli tekrarlanan, kendini yenilemeyen yayınlarla-yazarlarla nasıl yapacağımız da ayrı bir sorun.

Var olan sanatsal kavramların-kelimelerin dilimize birebir çevrilmesi, pratik bir biçimde izleyici ve okuyucuya sunulması gerçekten sağlam bir birikimi gerektirmektedir. Hazırlanacak olan bir başvuru kitabının her kesimden izleyiciyi-okuru kavraması gerekiyor. Artık seyirci veya okurun bilgi birikimi dahilinde gördüğünü, okuduğunu kavraması, yorumlaması ve eleştirmesi aşamasına gelmesi gerekiyor.

Sizlere sunulan bu “Resim Sanatı Sözlüğü” nün, söz konusu başvuru kitapları açısından iyi ve kapsamlı bir örnek olduğunu düşünüyorum. Kitabın yazarı Özkan Eroğlu’nun bilgi ve öğretmenlik birikimini aktardığı bu sözlüğün, ihtiyacı olan tüm sanatseverlere ulaşmasını diliyorum. Çok teşekkürler Özkan...

Oya Eroğlu
Sanat Tarihçisi
Temmuz 2003

A-akademik: Akademik olmayan anlamına gelir. İlkçağdan bugüne bilinen akademiler, birçok filozof, sanatçı, tarihçi, edebiyatçı yetiştirmiştir. A-akademik kavramı ise, akademik kavramının literatüre girdiği yer ve zamandan itibaren literatürdeki yerini almıştır. Tabii ki akademik ve a-akademik çizgiler birbirinden tamamen farklıdır. Akademik olan, belli kurallara, disiplinlere göre hareket ederken, daha dogmatik ve sınırlı kalmaktadır. Buna rağmen a-akademikler daha özgürdür denebilir. Dikkat edilirse, çağdaş olanla a-akademik olanın ilgisi yoğundur ve kolay örtüşür. Çünkü günümüzde a-akademik olgu çok yaygındır. A-akademik yapı, sanatçılarının kurdukları atölyelerde gündeme getirilmektedir. Küresel dünya düzeninde, belli istençleri kendinde bulan, araştıran, okuyan, müze gezen insanlar, sanatın her kolunda olduğu gibi resimle de içli dışlı olabilmektedir. A-akademik sanatçı, öncelikle yerli yerinde düşünerek ve yaşamı analiz ederek sonuca gitmektedir. Akademik görüş, bilhassa geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde, halen çok ciddi biçimde ve inatla savunulabilmektedir. Bugün gelişmiş toplumlarda a-akademik olgunun yayılmasının ana nedeni, akademik olguyu 19. yüzyıl ortalarından itibaren terk edebilme cesaretini gösterebilmiş olmalarıdır. A-akademik olgunun bayrağı, akademi bitirmeksizin kendini yetiştiren, serbest ressamlar tarafından taşınmaktadır. Bu tarz ressamlar, işi dejenere etmeden götürebildikleri oranda varolabileceklerdir. Akademik olana karşı bir reaksiyon oluşturan a-akademik yapı, etki-tepki mekanizmasının resim sanatı içinde doğabilme olanaklarından biridir ve gelişmesinde, geliştirilmesinde de sanatın işlevsel kalabilmesi açısından yarar vardır. A-akademik yapı, sanatta durağanlaşmayı ve özellikle belli kalıpların arkasına sığınma yanlışlığını önler. Türkiye sanat ortamında da Batıda olduğu gibi, a-akademik mantığın geliştirilmesine çok gerek vardır. Çünkü böyle bir tutum, sanatı daha canlı ve hareketli kılacaktır.

Abartma: Resim sanatında abartmanın daha çok biçimsel aracılıkla gündeme geldiği söylenilebilir. Bunu yapabilmek için bir stilizasyon mantığı yaratılır. Özellikle bir kişinin farklı olan yanlarını ve özelliklerini ortaya koyabilmek için kullanılır. İllüstratif anlamda farklılıkları ve bu farklılıkların meydana getirdiği özellikleri ortaya koymak için insan ve suret resimlerini karikatürize ederek sonuca gidilir. Böylesi biçimsel yorum, işi ekspresyone de edecektir. Ayrıca abartma, belli olan bir ironik davayı ortaya çıkarmak için de kullanılır. Abartma çeşitli yollarla plastik anlamda dile getirilebilir. Renkler ve çizgilerin çeşitli volümleri ortaya konularak da abartma yapılabilir.

Abramzewo: 19. yüzyılda kurulan bir Rus sanatçı kolonisidir. Moskova yakınlarında oluşmuştur. Bünyesinde ressam, mimar, tiyatrocu, sanat kuramcısı ve arkeologlar bulundurmıştır. Korowin, Serow gibi izlenimciler, Wrubel gibi dışavurumcu sembolist ressamlar koloninin içinde yer almıştır.

Abraş: Kaplan postu gibi, benekli ve büyük, parça parça lekeleri olan canlı-cansız formlara verilen isimdir.

Abstraction-Création: 1931 yılında Paris'te Theo van Doesburg, Naum Gabo, Antonio Pevsner, Auguste Herbin ve Georges Vantongerloo'nun öncülüğünde oluşan akım. Akımın felsefesinde Konstrüktivizm (Yapısalcılık), Neoplastisizm (Yeni Plastikçilik) ve Lirik soyutlama yer almaktadır. Yer yer optik efektlere de yer verilmiştir.

AchRR (Assoziation der Künstler des revolutionären Russlands): 1922 yılında kurulmuş olan bir Rus sanatçı topluluğudur.

Action Painting (Aksiyon Resmi): Eleştirmen Rosenberg tarafından ileri sürülen bu tanım, Amerikalı ressam Pollock'un yaptığı resmi tanımlamak için kullanılmıştır. Bu resim, boyanın damlatılması, püskürtülmesi vb. gibi eylemlerle gerçekleştirilmektedir. İçten gelerek hareket etme ön plandadır.

Açık Form: Resim sanatında açık form, kapalı form olgusunun aksine gelişen bir tutumdur. Bir formun açık olup olmadığını, özellikle resim sanatında ilk intiba olarak, ana çerçeve dışına göz ne kadar kaçıyor sorusunu sorarak ve bu soruya cevap arayarak elde edebiliriz. Açık formda derinlik söz konusudur. Çünkü düzlemsel olan hiçbir resim, açık form oluşturamayacaktır. Açık formlu resimlerin hemen hiçbirinde simetri yoktur, yanı sıra dengesizliklere de yer verilir. Yine açık formlu resimlerde çerçeve ile sınırlandırma problemi de pek bulunmaz. Diyagonal yaklaşımlara yönelme vardır. Tam profil veya tam cepheden gösterimler de yer almaz. Geçici tek bir an'a işaret edilir. (Daha fazla bilgi için bakınız; H. Wölfflin, Sanat Tarihinin Temel Kavramları, İstanbul, 1990, (Çev.H.Örs), ss. 148-183

Adorant: Resimlerde, İsa'nın önünde secdeye kapanan kişi figürü.

Aegis: Bir tanrıça atribüsüdür. Athena heykellerinde göğse takılı yılanlarla bezeli nesneye verilen isimdir.

Aerografi: Cam yüzeyler üzerine püskürtme olarak yapılan resimlere denir. Bunu Man Ray denemiş ve sanatçının bu yolla elde ettiği resimler de bu ismi almıştır.

Aeropittura: 'Uçma duygusunu betimleme' anlamına gelen bu terim, fütüristlerin oluşturduğu son kavramdır. İlk olarak İngiliz sanatçı Nevinson tarafından ortaya konulmuştur. Marinetti'nin 1929'daki manifestosudur. Onun ölümüyle, bu kavram etkisini yitirmiştir.

Affiches lacérées (Afişçiler): Dufrène Raymond, Raymond Hains, Mimmo Rotella, Jacques Villeglé ve Wolf Vostell gibi ressam ve fotoğrafçıların bir araya gelerek 1949 yılında oluşturdukları grup. Bunlar, duvarlara yapıştırılmış afişleri yırtarak kolaj yapmışlar ve dekolaj tekniğini de oluşturmuşlardır.

Afiş: Reklam veya tanıtım yapmak için, halka açık olan yerlere asılan yazılı ve resimli grafik sanatı ürünü anlamına gelmektedir. Afiş Sanatı; taş baskı ve renkli taş baskının gelişmesiyle beraber gelişme göstermiştir. Çağdaş sanatla birlikte tam anlamıyla yetkinleşen afiş sanatına Manet, Daumier, Toulouse-Lautrec ve Bonnard gibi ressamalar da hizmet etmiştir. Almanya'daki Bauhaus olgusu, afiş sanatı kapsamında tipografik ve fotografik gelişmeler kaydetmiştir. Hatta burada dile getirmeye çalıştığımız fotografi olgusunun sınırları, ikinci dünya savaşından sonra genişlemiştir. Sonrasında afiş sanatının içine sürrealist formlar, mizah, şiirsellik dahil olmuş, 1950'den itibaren ise olgun bir afiş sanatı anlayışı ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu arada ciddi anlamda tasarımcılar da gündeme gelmiştir. Türkiye'deki afiş sanatına gelince, Cumhuriyetin ilk yıllarıyla birlikte karşımıza çıkmaya başlamıştır. Almanya'da afiş sanatı öğrenen İhap Hulusi, bu işin Türkiye'deki ilk öncüsüdür. Güzel Sanatlar Akademisi'nde 1927 yılında açılan ilk afiş atölyesinin başına ise Weber getirilmiştir. Birçok isim üzerinde 1960'lara kadar gelişme gösteren afiş sanatımız, 1970'li ve daha sonraki yıllarda gelişmeler kaydetmiştir.

Ağaç Baskı: Özgün baskı teknikleri içerisinde yüksek baskı tekniğinin ilk kullanılanlarından. Baskı, oyularak hazırlanan kalıbın yüksek noktalarına boya verilerek yapılır. Bu işlem için ağaç üzerine çizilen resim, ağacın kağıda basımının ters olacağı düşünülerek değişik oyma aletleri ile resmin aynen çıkmasını sağlayacak biçimde titizlikle oyulur. Çok renkli baskılarda her renk için ayrı bir kalıp hazırlanabileceği gibi değişik renklerin basımını sağlayacak biçimde lokal renkleme ile tek bir kalıp da hazırlanabilir. Günümüzde ağaç, kalıp olarak kullanılmak üzere hazırlanırken, dikine, enine veya diyagonal yönde biçilebilmektedir. Bu biçme şekilleri, ağacın dokusunu kullanmak ve baskıya katkı getirmek içindir. Bugün eski baskı tekniği ve geleneğindeki gibi sert ağaçlar kullanılırken, yanı sıra çok yumuşak ve değişik karakterlerde ağaçlar da kullanılmaktadır. Baskı kalıpları üzerine değişik karakterli matbaa mürekkepleri

kullanarak, baskı gerçekleştiren sanatçılar; mürekkepleri veya baskı boyalarını merdane ile baskı yüzeyi üzerine sürmekte ve üzerine yatırdıkları kağıda arkadan kaşık sürterek veya pres yardımı ile ağaçtaki boyanın geçmesini sağlamaktadırlar. Ülkemizde kolayca bulunan, şimşir gibi ağaçlar bu baskı için en verimli olanlarıdır (S.S.Tekcan, “Ağaç Baskı Teknolojisi ve Sanatsal Baskılar”, Türkiye’de ve Almanya’da Ağaç Baskı Sanatı, Ankara, 1987, ss.83-101. Ağaç baskının tarihçesine gelince; özellikle Avrupa’da 14. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dikkatleri çekmiştir. Bu yönde çalışanlar, A. Dürer, L. Cranach, H. Baldung Grien, A. Aldorfer gibi Rönesans ressamaları, H. Daumier, P. Gauguin, M. De Vlaminck, E. Munch, E. Barlach, F. Marc gibi 19 ve 20. yüzyıl ressamlarıdır.

Ağaç Gravür: Ağacın gövdesine dik kesilmiş bir kütük alınır. Elde edilen yüzey daha sert ve daha sık dokuludur. Baskıda ağaç dokusu daha az hissedilir. Sanatçı çizdiği desenin bu defa kendisini oyar. Baskıdan sonra siyah zemin üzerinde desen, beyaz olarak çıkar. Pek çok baskıda Ağaç baskı ve gravür teknikleri bir arada kullanılır. Renkli baskı için ya her renk için ayrı ahşap blok kullanılır ya da yapıldıktan sonra elle renkler boyanır.

Air Brush: Metal ve buna benzer tanımlamaların havasını vermek için, resim yüzeylerinde kullanılan bir püskürtme grafik tekniğidir. Boya yüzeylere nefes yoluyla üfleterek atıldığı gibi, büyük pistole motorlarıyla da atılabilmektedir.

Akademi: M.Ö 387 yılında Platon tarafından kurulan felsefe okulu sayesinde literatüre yerleşen bu kavram, resim sanatını da ilgilendirir. Özellikle Rönesans devrinde antik dünyaya yapılan dönüş sayesinde, akademik yapı güçlenmiş ve sanata da yansımıştır. İlkçağ filozoflarının sanatı da felsefeden ayırmayan çoğu görüşleri sayesinde, özellikle Rönesans’da zengin ailelerden biri olan Mediciler tarafından desteklenen Akademi ve akademiklik kavramları, Cosimo De Medici tarafından 1459 yılında

kurulan akademist anlayış, 1480 yılında Lorenzo IlMagnifico De Medici tarafından daha da geliştirilmiştir. Böylesi tutum, bir anlamda sanata okul mantığını yerleştirmiştir. Floransa Rönesansı'nın başını çektiği bu okul, daha desenci bir anlayışı savunmuştur. Buna karşı primitif Floransa Okulu kapsamında Mediciler'in ortaya koyduğu gelişmeler öncesinde, bir Siena Okulu anlayışı da geliştirilmiştir. Sonrasında Mediciler ile gelişen Floransa Akademik anlayışının karşısına renkçi ve daha romantik bir okul olan Venedik anlayışı gelmiştir. Bu okullarda klasik resmin kuralları (perspektif, proporsiyon, anatomi vb.) desteklenmiş ve öğretilmiştir de. Floransa'da 1563'den sonra, Accademia del Disegno'nun, Leonardo da Vinci tarafından kurulan Accademia Vinciana'nın, 1588'de Roma'da Kardinal F. Barromeo tarafından kurulan Accademia di S. Luca'nın, 1599'da ise F. Zuccari tarafından oluşturulan ve perspektif anatomi, sanat tarihi derslerinin verildiği okulların varlığı bilinmektedir. 1648'de Paris'de Academie Royale de Peinture et de Sculpture kurulmuştur. İlk rektörleri de C. Le Brun ve P. Mignard'dır. Akademik savunuların dışında, iki görüş çarpışmasına sahne olan 17. yüzyıl Avrupa resmi içinde Rubens ve Poussin yancıları meydana gelmiş, böylesi bir çatışma, sanatın hem akademik hem de a-akademik disiplinlerine hizmet etmiştir. 19 ve 20. yüzyılların içinde ise çoğu ayrılıkçı ve aykırı olmayı başaran sanatçı, akademik düzen gösterilerinden çok, bireysel çıkışlar ortaya koymuştur.

Akım: Ortak özelliklere sahip sanatçı ve sanat yapıtlarının içinde bulunduğu bir kategori. Bir akımın taşınması gereken bazı özellikler vardır. Bir kategorinin akım olabilmesi için, hemen hemen bütün sanat alanlarına etkide bulunması gerekir düşüncesi yaygındır.

Akış: Resim sanatında yer alan kompozisyon veya kurgunun içinde izleyici gözü bir noktadan alıp, başka bir noktaya taşıyan hareketlerdir. Bu olayın ismi bir anlamda resimde akış ile karşılık bulur. Bu akışı sağlayan faktörler değişim gösterebilirler. Kimi zaman bir renk

alanı, kimi zamansa bir insan veya hayvan figürü de tarif etmeye çalıştığımız akışı sağlayabilirler. Bu akış olgusunun resimde bulunması demek, resimde bir mekan veya espas bütünlüğüne de ulaşmak demek olacağından, gerek resimde kullanılan objeleri, gerekse subjeleri ve bunların aralarında oluşturacağı mantık zincirlerini direkt ilgilendirmektedir.

Akrilik: Akrilik karışımla yapılan boya tozları nispeten yeni bir boya türünü oluştururlar. Çabuk kurur, kalıcıdırlar, sararıp solmazlar. Geniş yüzeylere sürülebilir. Büyük ölçüde geliştirilebilecek bir maddedir. Kalıcılığı artırıcı, nitelik ve niceliğini hayli etkileyecek değişik yan ürünleri de bulunmaktadır

Akromatik: Renksiz ve boyasız anlamına gelir.

Akromatizm: Kırmızı, sarı ve mavi gibi birincil renklerin ya da birincil renkle onun tamamlayıcısı rengin, belirli ölçüde karışımından doğan renk yitimi.

Aksiyal: Bir çizgi üzerinde düzenlenen Rönesans resim kompozisyonları için kullanılır. Düzlemsel resim mantığı ile kesinlikle örtüşür. Bu anlayışta resim içindeki bütün obje ve subjeler bir hizada yer alırlar. Böylece göz belirli alanlar üzerine, hatta belirli olan “tema” üzerine çevrilmiş olur.

Aksonometrik İzdüşüm: Bir cismi üç boyutlu gösteren bir geometrik çizim türü.

Akuatint: Bir baskı tekniğidir. Metalin yüzeyine değişik kalınlıklarda kuru toz vernik serpilir, alttan ısıtılarak eriyip yapışması sağlanır. Asit banyosuna bastırıldığında serpintiyi almayan yerleri asit yer. Böylece nokta serpintili doku elde edilir. Akuatint tek başına çok az kullanılmıştır. Diğer tekniklerle birlikte uygulanır. Sanatın tarihinde bu teknikle çalışmalarıyla bilinen en ünlü sanatçı F. Goya’dır.

Akümülasyon: Obje sanatının geliştirdiği bir tanımdır. Yeni Gerçekçiler, Arman, Tiguely, Spoerri, Cesar ve Chamberlain gibi sanatçılar tarafından değerlendirilmiştir. Akümülasyon gerçeği, ready-made estetiği içinde de dikkat çeker.

Alaca Resim: Birbirini tutmayan renklerin yan yana ya da üst üste gelişi ile insanın gözünü alan resimlere verilen isimdir.

Albenili Resim: Geneli itibariyle dekorasyonu destekleyen, bu amaç için yapılmış resimlerdir. Çünkü böylesi resimlerde albeni bazen bir çizgi ile bazen de bir renk veya renk alanı yaklaşımıyla dikkat çeker. Bir de bu tarz resimlerde, sıradanlaşma vebasmakalıp olma gibi durumlara düşme büyük olasılıkla söz konusudur. Gerçekçi, sanat için sanat yapan hiçbir ressamın içine düşmemesi gereken bir duruma da işaret eder. Bazen sanatın tarihine de göndermeler yaparak, albenili resim elde edenler de yok değildir.

Albüm: İçinde belli bir dönemin ya da sanatçının resim sanatı yapıtlarını toplayan defterlere verilen isimdir. Bu yönde bilinen en önemli defterlerden biri de sanat tarihinde Leonardo da Vinci'ye aittir.

Alegori: Resmin temasal çeşitliliği açısından, önemli vurguya işaret eden bir anlatım biçimidir. Düşüncenin, canlandırılmış ve geliştirilmiş bir biçimde, resimle anlatılmasıdır. Örneğin resimde terazi; adaletin, güvercin; barışın, eli tırpanlı iskelet; ölümün alegorisi, yani simgesidir.

Algı: Resmi anlayabilmenin çok önemli bir ölçütüdür. Çünkü algılanmayan bir resim aynı zamanda anlaşılmayan resimdir. Algılamamanın birçok boyutları vardır resim sanatı açısından. Resmi analiz edici her yaklaşım, algıya giden yolu açar. Her analitik yön, yan yana gelir ve birleşince de ortaya bir sonuç olarak algıya ulaşma meydana gelir. Bilgi ile duygunun birleşmesi kişiyi algılamaya

götürdüğünden, arada katalizör olarak sezginin de bulunması gerekmektedir. Resim bir algı işidir neticede, algı da, bilgi+duygu+sezgidir.

Alınsal: Resimde özellikle insan bedeninin omuzdan yukarısının tam cepheden, biz izleyiciye yüz seksen dereceyle bakmasıdır. Özellikle Bizans resminde görülen; izokefali özelliğinin de vazgeçilmez unsuru olarak dikkat çeker.

All-Over Painting: İlk kez Jackson Pollock'un 1940'lı yıllarda yapılan resimlerinin açıklamasında kullanılmış bir terimdir. All Over, resmin unsurlarının, tablonun tüm yüzeyine kenarlardan taşacakmış gibi bir izlenim uyandıracak biçimde dağıtılmasıdır.

Alla Prima: Betimin direkt resim yüzeyine, herhangi bir ön çalışma yapmaksızın, doğrudan işlenmesidir. Burada akıldan geçenin, zamanla eş koşutlamaya itilerek aynı anda değerlendirilmesi de söz konusudur. Empresyonist resim başta olmak üzere dışavuruma dayalı bütün resimlerin ve bazı klasik ressamların değerlendirdiği bir özelliktir

Alt Boya: Resim yapılan tuvalin, boyayı emmemesi ve bezin dokuma aralıklarının kapatılması için kullanılan boyadır. Astar boyaları çeşitlidir. Plastik anlamda, astar mantığının resmin kompozisyon şeması itibariyle sürpriz gelişmeler için gereği mutlaktır. Bir resim zaman zaman sürpriz gelişmelere kendini açmak isteyeceğinden, astarın renk seçkisinin büyük önemi olacaktır.

Altar: İlkçağda silindir biçiminde ya da dört köşe taştan yapılmış olan ve üzerine tanrılar için sunular konulan taş. Özellikle Hristiyan mezheplerinden katoliklikte ayin icrasında kullanılan taş ya da tahta masaya da verilen isimdir. Bu kutsal öge, kilisenin en kutsal bölümü olan doğu taraftaki apsis içinde yer almaktadır. Ayrıca apsisin duvarlarına Meryem ve kucağında çocuk İsa, son akşam yemeği gibisinden sahneler de resimlenebilmektedir. Resim sanatı açısından altar veya sunak, bir resim yerleştirme yeri/mekanı olarak dikkat çekebilir, böylece de bir niteliğe ulaşabilir.

Altar Panosu: Çoğunlukla çerçevelenmiş birçok bölümden oluşabilen ve altar masasının arkasındaki duvara yerleştirilen resim.

Alternatif Eğilim: Bilindiği üzere bu başlıkla, resim ve heykelin yanında ona ilişkin ve alternatif olan eğilimleri kastediyoruz. Bu tür eğilimler içinden resim sanatına ilişkinleri de bulunmakta. Alternatif her şey denenmelidir, bu kesinlikle doğrudur. Fakat her denemeye de, sanattır yakıştırmasında bulunulmamalıdır. Alternatif eğilimlerde, asıl içeriğin derinliği önemli olduğundan, eleştirel harekete içerikten başlanmak doğru olacaktır.

Altın Kapıda Buluşma Sahnesi: Baş melek Cebrail, iki yaşının bir gün Kudüs'te Altın Kapıda buluşacaklarını söylemişti. Bütün bu olaylardan sonra iki yaşlı evli Yohakim ve Anna, Altın Kapıda buluşurlar.

Altın Kesit: Paris'te bir grup kübist ressamın Villon'un önderliğinde 1912 yılında oluşturduğu grup. Grup üyeleri Delaunay, Duchamp, Gleizes, La Fresnaye, Leger, Lhote, Metzinger, Picabia gibi isimlerden oluşmuştur. Geometrik biçimlerin oranları ve düzenleriyle ilgilenmişlerdir.

Altın Oran: Sanatta uyum ve proporsiyon açısından en doğru boyutları verdiği söylenegelen düzen.

Altın Post: 1906-1909 yılları arasında Moskova'da yayınlanan bir sanat dergisi ve bu dergi aracılığıyla düzenlenen üç serginin ismi.

Amatör: Bir sanatı sürekli bir çaba olarak görmeyen, onunla yalnızca zevk uğruna ilgilenen ve ortaya bir şeyler koyan kimse. İlk defa sanatta amatörlüğün 18. yüzyılda ortaya çıktığı bilinir. Bir de profesyonel olup da amatörce davrananlar vardır ki, bunlar da başka bir kategoridir.

Amatörce Davrananlar: Resmin sac ayakları olan eleman, malzeme ve uzam olgularında eksiklikler ortaya koyar ve hatalar yapan kimliklerdir.

Amblem: Bir uzlaşmaya dayanan ve simgesel değer taşıyan gösterge; bu göstergeye bazen özdeyiş biçiminde açıklayıcı bir yazı da eklenir. Ambлемler, soyut bir düşünceyi desenle anlatmaya yarayan ideogram türleridir. Bu soyut düşünce, genel olarak bir kast'a ya da bir gruba, dinsel ya da siyasal bir ideolojiye bağlılığı belirtir. İlkçağdan bu yana amblemelere başvurulmuştur. Örneğin; gece kuşu; tanrıça Athena'yı simgelediği için, Atina'nın bir amblemi olmuştur. Hermes'i simgeleyen iki yılan sarılı değnek de ticaretin amblemi haline gelmiştir. Hatta aynı değnek, Epidauros yılanından dolayı hekimliğin de amblemi sayılmıştır. Sanayi de, reklam araçlarında sonsuz sayıda amblem kullanılmıştır.

Ambians: Bir ortamın, mekanın ilgi çekici işaretlerle donanımlı kılınması ve izleyeni bu yolla şaşkına çevirmesi, şaşırtması.

Amerikalı Soyut Sanatçılar: 1936 yılında New York'ta oluşan bir dernek. Kuruluşun amacı New York'u soyut sanatın merkezi yapmaktır. Bu yolla yapmak istedikleri tanıtımdır. Dernek üyeleri arasında tanınmamış isimlerin dışında Reinhardt, De Kooning gibi isimler de yer almıştır. Söz konusu isimlerin soyut dışavurumculuğun temelini attığı ifade edilebilir.

Amerikan Bölgesel Okulu: Yöresel özellikleri gerçekçi bir anlatımla yansıtan bu okulun tanınmış isimleri Hopper ve Shann'dır.

Amerikan Scene: Amerikan sanatında 19. yüzyıl ikinci yarısı ile 20. yüzyılın ilk yarısındaki bir süreçte görülmüş bir tavır. Ana özellikleri Amerikan yaşantısını öne çıkarmak ve coğrafya gereği manzaraları tema olarak seçmesidir.

Amiens Okulu: 15. yüzyılda oluşmuş Fransız resim okulu. Detaycı yapısıyla dikkat çekmiştir.

Amorf: Biçimsiz, eğri yamuk yumuk ve genelde kaba da olan formlar için kullanılan bir terim.

Anaglif: Vazo üzerinde veya frizlerde yer alan oyma resim veya yazıya benzer bezemelere verilen isimdir.

Anakronik: Çağa uymayan, zamanı eskimiş resimlere verilen isimdir.

Analitik: Çözümsel tanımıyla karşılık bulur. Kuramsal ve eleştirel resim sanatı dili içinde çok geçerli olan kavramlardan biridir. Her resmin çözümseli bulunmaktadır. Bu kimisinde hemen öne gelmekte, kimi resimlerde ise; kendini gizleyebilmektedir. Resmi çözümselle kavuşturma isteği, o resmi anlama isteğimizden kaynaklanır. Çözümsellik, geri planında ruh ve psikoloji çözümlemelerini de taşır. Bir resim çeşitli yönlerden çözümselleştirilebilir. Bunun başta geleni, biçimsel olandır. Daha sonra temasal olan gelir. İkonografik, toplumsal, psikolojik çözümlemelerde vardır. Plastikliğe yansıyan çözümsellerden biri de örneğin; analitik kübizm olarak dikkati çekebilir. Böylesi bir kübizm mantığı içerisinde parçalardan bütüne, veya bütünden parçalara gitme sanılarının elde edilişi, tamamen analitik olmasındandır.

Analoji: İkonografi ve ikonolojinin içerdiklerinden daha farklı, belki daha da önemli bir ölçüttür. Bu noktada analogi demek duygulanım demektir. Yani yapıt ve onu çözmeye çalışanı arasında kimselerin hissetmediği bir bağ oluşur önce. Bu noktada ele alınan sanatçının karşısına sanat tarihi gelir ve eldeki sanatçıda analoginin istediği alt inceleme başlıklarının büyük bir çoğunluğu da tamamsa karşımıza eldeki sanatçının yakınında duran genel bir analogi süreci yaratılır öncelikle. Bu duygulanım disiplini ve analoginin birinci ayağıdır. İkinci ayakta ise tikel bir analogi süreci işlemeye başlar. Genel analogi adı üstünde genel bir bakış açısıyla doğrudan sanatçıya dönük bir karşılaştırma sistemini ele alır. Tikel analogi ise doğrudan yapıta yöneliktir ve yine değerlendirdiğimiz sanatçının karşısına bir tek sanatçı yapıtlarını dikerek veya bazı özel yapıtları getirerek yapılır. Böylesi bir ölçütle, kişi dünya sanatı bağlamında değerlendirilmiş olur. Analoji'nin bulunduğu yerde mistisizm ve mitoloji olabilir.

Anamorfoz: Görünümleri çarpıtılmış grafik bir yapıtın veya bir resmin; tümü ya da bir bölümü. Yapıt gerçek görünüşünü ancak ya belirli bir açıdan doğrudan bakıldığında ya da silindir, koni v.b biçiminde bir ayna içinden bakıldığında kazanır. Uzunlamasına anamorfozlar Rönesans resminde ortaya çıkmıştır. Aynalı anamorfozlar ise 17. yüzyıldan başlayarak gelişmiştir.

Anastasis: Özellikle Ortodoks ikonografisinde bir yortudur. Bu sahnede İsa'nın ahrete inişi ile beraber, gene İsa'nın Adem ile Havva'yı mezarlarından çıkarmak suretiyle dirilttiği gözlenir. Böylesi her yortu gibi anastasis de yeryüzünü temsil eden kiliselerin naos bölümünde yer alır.

Anatomi: Özellikle figüratif resmin bir kolu olan insan ve hayvan formlarını resme aktarmada-aktarabilmede önemli bir özellik olarak belirlemektedir. Tabii klasik resimde, özellikle Rönesans resmiyle beraber sanatsal anatominin belirginleştiğini görmek mümkündür. Öncesinde dinsel dogmaların, sanatçıların anatomik inceleme yapmalarına izin vermemesi yüzünden, bu yönde bir şeyleri sanatsal anlamda keşfedemeyen insanların yüz akı Leonardo da Vinci olmuştur. Anatomi çalışmalarının başlangıcı hakkında kesin bilgilere sahip değiliz. Eski Hindistan ve Çin'de bu yönde bir takım kadavra parçalayarak, anatomi analizleri yapıldığına dair bazı ipuçları bulunabilmiştir. Anatomide kayda değer ilk araştırmalar Eski Yunan'da başlamıştır. O dönem anatomi çalışmaları hayvanlar üzerinde uygulanmış, bu da insan anatomisi yönünde bazı hataların doğmasına neden olmuştur. Anatomik çalışmalar Atina'dan İskenderiye'ye kayınca, insan kadavrası üzerinde çalışmalara dönülebilmıştır. Roma egemenliği ile beraber Rönesans'a kadar bu iş ertelenmiştir. Ustası Verrocchio'nun anatomiye duyduğu yakınlık, Leonardo'yu da etkilemiştir. Leonardo, önce atlar üzerinde yüzeysel anatomik incelemelerle işe başlamıştır. Erken dönem anatomik çalışmalarını çizimlere de döken sanatçı,

optik sinirleri inceleyerek, görme hareketinin insanda nasıl oluştuğuna da yönelmiştir. Örneğin, portrelerini yaparken yüz kaslarının ve dudakların hareketine önem vermiş ve bu yönde incelemeler de yapmıştır. Bir ara dine aykırı olduğu savıyla, dönemin papası Leonardo'ya kadavra çalışmalarını yasaklamıştır. İnsan vücudundaki bütün kemikleri, omurgayı, ana rahmindeki embriyonun nasıl yattığına varıncaya kadar incelemelerde bulunmuştur. Görülüyor ki kendini tam yetkin görmek isteyen bir ressamın, mutlak anatomiye iyi tanınması, bunun için de insan vücudu üzerinde sıkı incelemeler yapması gerekmektedir. Bu yönde geliştirilecek gözlemlerdir ki bir ressamda anatomik bilgiyi geliştirecek ve böylece özellikle proporsiyonlamada ona başarı getirecektir.

Andırım: Resimde bir şekil veya rengin diğer bir şekil veya rengi hatırlatması. Bunlara şekil veya ton andırımı da diyebiliriz. Bir resimde böyle birbirini andıran renklerin bulunması, ahengi oluşturan nedenlerden biri olarak nitelenir. Boya resimlerde ton andırımlarının büyük derecede önemi vardır. Bir resmin bazı belirgin yerlerinde tonların birbirini andırması ve o resimdeki en bariz rengi andırarak bir renk bütünlüğünün oluşması; bir uyum meydana getireceğinden bazı ressamalarda andırım özelliğine çok dikkat edildiği görülebilir. Bu tipteki ressamlardan biri de Rönesans ressamı Raphael'dir.

Anıtsal: Anıt özelliği gösteren büyük boyutlu heykel ve yapıları niteler.

Ankostik Resim: Özellikle Eski Yunanlılarda uygulanan bir renkli resim yöntemidir. Bu yöntemde boyalar heyecanla balmumu içinde eritildikten sonra, sıcak olarak sürülmek suretiyle kullanılırdı. Resim yapılacağı zaman bu boyalar sıcak bir boya paleti üzerine konarak eritilir ve sulandırılarak kolaylıkla sürülürdü. Mumlu boyalar kuruduğu zaman katılaşır, böylece çok belirgin renkler elde edilirdi. Boyayı yaymak için ısıtılmış bir demir kullanılırdı. Bu tarz resme “mumlu resim” de denirdi.

Anlamlama: Bir nesneyi, bir varlığı, bir kavramı, bir olayı anlığımızda canlandırabilecek bir göstergeye bağlayan oluş, gösterenle gösterilenin birleşme süreci.

Anlatım: Resim sanatında anlatımın önemli bir yeri vardır. Anlatmak eylemini temelinde barındıran bu kavram, bir akım olarak (Ekspresyonizm) belirginleştiği gibi, resim tarihinin her döneminde de revaçta olmuştur. Anlatımı yapılan bir şey, bir konu itibarıyla yine bir şeye yaklaşıyor ve ilgi de duyuyordur. Anlatımın bir ögesi mutlak vardır. Bu öge kimi zaman din, kimi zaman mitoloji, kimi zaman psikolojik veya sosyolojik içerimler de taşımıştır. Giotto tamamen dinselliği anlatım aracı olarak kullanırken, Tiziano çoğu resimlerinde mitolojiden yana olmuş, Leonardo da Vinci Mona Lisa'sında psikolojik bir yansıtmaya önem vermiş, Ernst Ludwig Kirchner ise kolu kesik bir askerin portresini yaparken, birinci dünya savaşının meydana getirdiği yıpratmalardan yola çıkarak, kesik kollu bir asker resmiyle savaşın olumsuzluklarına işaret etmek istemiştir. Anlatım, anlatılanın anlaşılması için sanat kuramcılarının epey iş bırakmıştır. Böylece sanat kuramları ve bakış açıları ortaya çıkmaya başlamıştır. Böylesine birbirine bağlı bir koordinasyon içermektedir işte anlatım. Resmi yapan ressamla ilişkili bir kavramdır.

Anlatım Gücü: Sanat yapıtının özgül duygusal içeriği, yapıtın estetik düşüncesini tüm doluluğuyla ortaya koyar; estetik coşkuyu doğrudan doğruya etkiler ve estetik değerlendirme üzerinde güçlü bir etki yapar. Anlatım gücü plastisiteden ayrılamaz, onun aracılığıyla kendini gösterir.

Anlatı Sanatı: Modernizmin egemen olduğu çağımızda, anlatı küçümseniyordu. 1960'lı yıllarda soyutlamanın üstünlüğü birçok sanatçıya sıkıcı gelmeye başladı. Bu durum bir anlamda pop sanat ve Yeni gerçekçilikte figürü doğurmuştur. Çok esin kaynağı da vardı bu alanda. İki eğilimi vardı; politize olmuş figürasyon ve Özel Mitolojiler.

Anlatımcı Soyutlama: Bir soyut sanat eğilimidir. İçinde soyut dışavurumculuğu ve taşizmi barındırmaktadır. Biçim ve rengin anlatımcılığını ön plana getiren anlatımcı soyutlama, malzeme ve özellikle malzemeyi kullanırken duyuşal nitelikleri yansıtır.

Anlayış: Resim sanatı açısından anlayış, ressamın yapıp resmini bitirdikten sonrası için geçerli bir kavramdır. Anlama, dolayısıyla anlayış, resmin üretildiği toplum ve bu toplumun dışında farklı algılamalara ulaşır. Anlayış kuşkusuz resmi izleyen tarafından saptanıp ortaya konulacak bir şeyleri içerir. Anlatımdaki belirleyici faktörler ve bunlar üzerine oluşturulan kuramlar anlayışı çok etkiler. Çünkü anlayacak olan veya anlamayı isteyen anlayabilme eylemini yerine getirebilmesi için bazı fedakarlıklara girişmesi kaçınılmazdır. Özetle anlayış, anlayışı gösterecek kişinin yaklaşımına ve didaktik oluşuna bağlı olarak daima değişim-değişkenlik gösterebilecektir.

Anonim: Yaratıcısı bilinmeyen, isimsiz yapıt.

Anonima-Gruppe: Amerikan grubu. Op Art resmi yönünde E. Benkert, F. Hewitt ve E. Mieczkowski'nin oluşturduğu grup.

Anti-Art: Dadacılar tarafından öne sürülen bir sanatsal terimdir. Sanatta yaratıyı reddeden bu kavramın içeriğinde biçim oluşturma kaygısı yoktur. Karşı sanat anlamına gelir.

Anti-Form: 1960-70'lerde minimal sanatın aşırı kuralcılığına karşı gelişen bir tavidir. Antiform, process art veya daha genel olarak postminimalizme yakındır. Yumuşak bir yaklaşımla belirsiz figürler yaratmaya yöneliktir.

Anti-Pop: Kısaca "Pop Art karşıtı olanlara" verilen isimdir.

Antipati: Bazen resim sanatı yapıtlarına sempati değil antipati de duyulduğu gözlemlenir. Antipatikliği sağlayıcı etmenler bir araya gelmişse, işte o zaman resim de bütünsel anlamda antipatik gelebilmiştir. Fakat burada şunu da söylemeden geçemeyiz. Antipatinin karşıtı olan sempatiklik, resme bir dekoratifliği mutlak sokar. Çünkü sevimli çekici resimlerde, çoğun yakalanan boyutun adı dekoratifliktir. Bu nedenle sempatik olmayan, yani antipatik bir resim de ciddi bir şey sunuyor olabilir, ama izleyiciler tarafından reddedilebilir. Genelde sempatik olan resim, izleyici gözü çeken, antipatik olan resim, içeriğinde ne olursa olsun izleyici gözü iten bir dışa açılım ortaya koyar.

Antik Dönem Resmi: Tanrı ve tanrıçalara sahip olan bu antik uygarlıklarda resim, özellikle Yunan'da vazo resimleri şeklindedir. Siyah ve kırmızı rengin bolca kullanıldığı söz konusu bu resimlerde, çizgi ve ritim çok önemli bir yer tutar. Heykel sanatına hakim olan ölçü, denge, simetri, usta anatomik çabalar, detaylara gösterilen usta işçiliklerin hiç birisi sözünü etmeye çalıştığımız bu vazo resimlerine uygulanmamıştır. Ege Uygarlıkları Dünyası'nda Girit kültürü ve bu kültürün fresko teknikli resim sanatı bir hayli ilginçtir. Bu freskolara saraylarda rastlanıyor. Hatta bu freskoların Anadolu'ya bağlandığı bilinmektedir. Helenizm'i kendine miras olarak alan Roma uygarlığının resim sanatında sıva üzerine yapılan duvar resimleri günümüze kadar gelebilmiştir. Pompei'deki yanardağ kalıntıları kaldırıldığı zaman, duvarları bütünüyle resimle kaplı konutlar ortaya çıkmıştır. Bu sahneler, çoğun din ve mitolojiyle ilgilidir. Perspektif yoktur. Buna rağmen figür oranları doğal hallerinde verilmiştir. Yine renkler çeşitli değildir. Bir esas renk vardır, diğer renklemeler de bu rengin valörleriyle elde edilmiştir.

Antropomorfik: İnsan biçiminde tasarlanmış nesneleri ve sanat yapıtlarını nitelemek için kullanılan bir sözcük.

Anvers Okulu: 16. yüzyılda Anvers'te kendini göstermiş bir Flaman sanat okulu. Resmin yanı sıra oyma baskı, heykel ve halıcılık da gelişmiştir. Bosch ve Bruegel bu okulun en ünlü isimleridir. Resimlerde dinsel konular, portre, manzara ve tür resmine önem verilmiştir.

Apokalipsi: Bu eser İmparator Neron zamanında Yahudilerin takip edildiği, Romalıların Hıristiyanların karşılıklı birbirlerini öldürdükleri bir sırada yazılmıştır. Bu sırada, Roma İmparatorluğu, içten içe çöküyordu. Salgın hastalıklar, açlık ve depresyon gibi felaketler de üst üste gelmişti. İşte ilk Apokalipsi böyle bir ortamda çıkmıştır. Benzer, ümitsiz ve korku dolu atmosfere sahip bir dönem olan 16. yüzyıl Avrupası'nda da bir Apokalipsi yaşanmıştır. Hatta bu dönemde yazılan Apokalipsi'yi Alman ressam Albrecht Dürer resmetmiştir. Daha sonra bu Apokalipsi olgusunu çağdaş sanat akımlarından biri olmayı başarmış Dışavurumculuk içine Alman ressam Ludwig Meidner başkalaştırarak, adeta Birinci Dünya savaşının yarattığı sıkıntıları yansıtmak amaçlı sokmuştur.

Appropriation Art: Walker Evans ve Sherrie Levine gibi kimliklerin yaptıklarının amaçlarını açıklamak için kullanılmış bir terimdir.

Arabesk: Süsleme terminolojisinde yerini alan bu terim, birbirinin içine geçen çizgilerin sürekli hareketiyle oluşur. İslam sanatında başlayan buradan Rönesans sanatına da geçen bu terim geometrik ve bitkisel olmak üzere iki çeşittir.

Arap Zamkı: Suluboyada tutturucu olarak kullanılan zamktır.

Ardışık Betim: Bir konunun değişik zamanlarda uğradığı gelişmeleri, ayrı karelerde, yani ayrı resim olarak resmedip yan yana yerleştirme. İşte bir karede atlılar geliyor, diğer karede atlılar mekana girip gereken icraatlarını yerine getiriyorlar, üçüncü karede ise atlılar dönüyorlar. Bunun gibisinden resimsel gösterimlere, hem minyatür

resmimizde, hem de Ortaçağ son Gotik devredeki bazı resimlerde rastlayabiliriz. Böylesi bir betimlemede, figürler ve anlatılmak istenen olaylar birbirinden asla kopmazlar, hatta aynı yüzey üzerinde anlatılmaya çalışılan bir konudan daha iyi konu yansıtmada bile bulunurlar.

Arka Plan: Her resmin bir arka planı vardır. Böylesi bir plan, klasik resimde ön plana göre daha güçsüz olup, daha çok ön planı gündeme getirici bir rol üstlenmişti. Git gide arka plan gölgesel olmaya başlamış, fondan öte bir işlevi bulunduğunu ortaya koymuştur. Örneğin, Barok resimde arka plan dikkati toparlayıcı bir göreve sahipti. Ön plan değerlerinin geçerliliği arka plan değerlerine de yansıyor, böylece arka plan ve ön plan birbirine sarılıyordu. Sonraki yüzyıllarda özellikle soyut veya soyutlama resim dönemlerine gelindiğinde; hem ön planı hem de arka planı ortaya koyan bir renk alanı ya da basit bir çizgi oluşabiliyordu. Öyleyse arka plan sözü, modern ve çağdaş resimle kolay örtüşür.

Arkaik: Bir resim sanatı döneminin, olgunluk veya klasik dönemi “öncesi” için kullanılan bir tanımlamadır. Arkaizm: Sanatta varılan olgunluk aşamasından sonra, tekrar gerilere arkaik olana dönme çabasını göstermektir. Bu öge, genelde çağdaş ressamı tarafından sıkça başvurulmuş bir özellik yaratmasıyla da dikkat çeker. Arkaik olmayan çağdaş bir sanatçı var mıdır? Yani gerilere dönmeden, klasik resmin bir özelliğini resimlerine sokmadan resim yapan bir sanatçı var mıdır? Tabii ki yoktur. Çünkü günümüz resim sanatı artık bir sentezi gerektirmektedir. Sentez sözü içinde de arkaik arayışların yeri vardır ve olmalıdır da. Arkaizm, kimi zaman mağara dönemi veya bir çocuk resminin çizgilerine dönmekle yakalanabilirken, kimi zamansa klasik resmin veya maniyerist resmin figura serpentina (S Hareketi) özelliğini gündeme getirilebilir ve kullanabilir. Postmodernist yaklaşımlar içinde geçmişin gündeme getirilişi, çok daha farklı bir şeydir ve asla arkaizm ile bağdaşmaz.

Arkaizm: Sanatta varılan olgunluk aşamasından sonra, tekrar gerilere arkaik olana dönme çabasını göstermektir. Bu öge, genelde çağdaş ressamlar tarafından sıkça başvurulmuş bir özellik yaratmasıyla da dikkat çeker. Arkaik olmayan çağdaş bir sanatçı var mıdır? Yani gerilere dönmeden, klasik resmin bir özelliğini resimlerine sokmadan resim yapan bir sanatçı var mıdır? Tabii ki yoktur. Çünkü günümüz resim sanatı artık bir sentezi gerektirmektedir. Sentez sözü içinde de arkaik arayışların yeri vardır ve olmalıdır da. Arkaizm, kimi zaman mağara dönemi veya bir çocuk resminin çizgilerine dönmekle yakalanabilirken, kimi zamansa klasik resmin veya maniyerist resmin figura serpentinata (S Hareketi) özelliğini gündeme getirilebilir ve kullanabilir. Postmodernist yaklaşımlar içinde geçmişin gündeme getirilişi, çok daha farklı bir şeydir ve asla arkaizm ile bağdaşmaz.

Arma: Herhangi bir kişi veya kurumu simgeleyen ve bir biçimi olan üsluplaştırılmış betimlerin meydana getirdiği kompozisyon.

Armoni: Uyum anlamına gelir. Hem çizgide hem de renk ögesi üzerinde bu özelliğin büyük etkisi vardır. Çizginin volümlenişi ve bu volümlenişin, uyum yaratıp yaratmaması, gözün işi kıstasa götürmesiyle elde edilebilir. Çizginin anlatıma kuvvet vererekten biçimlenişi, konuya olan uyumu, sözünü etmeye çalıştığımız armoniyi meydana getirerek sağlayabilecektir. Yuvarlak, eğimli çizgiler daha yumuşak bir yansıtmada bulunacak; bu resmin yapısına uyacak veya uymayabilecektir, ya da tam tersi olan sert dik yatık çizgiler olabilecek, gene bu da resmin yapısına uyacak veya uymayabilecektir. Bütünüyle bunlar çizgi ve onun armoni haklarını ortaya çıkaracaktır. Renk ise daha farklı bir durum ortaya koyar. Renklerin sıcak, soğuk renkler olarak dizgelenişi, sonrasında bunların kendi içlerinde meydana getirdiği derecelenmeler/valör armoni olayında etken olacaktır. Bazen yan yana gelen iki karşıt kutuptan renk bile resmin durumuna göre bir armoni oluşturabilir. İşte bu noktada

aklın bir aşamada renk mantığının arasına girerek, işe destek verdiğini ve farklı bir armoni açılımı yaratmaya çalıştığını söyleyebiliriz. Kısaca uyum sözcüğüne karşılık bulan armoni, görmek istediğimiz gibi görünen bir şeydir de aynı zamanda.

Armory Show: 17 Şubat-15 Mart 1913 tarihleri arasında New York'ta Regiment Armory'de düzenlenen uluslararası sergi. Amacı Çağdaş Avrupa Sanat akımlarının Amerika'da tanıtılmasıdır. Amerika'daki koleksiyonculuğu da etkileyen bu hareketle Amerikan sanat ortamı kendine öz eleştiride bulunma olanağını yakalamıştır.

Arriccio: Fresko resim tekniğinde kaba sıva üzerine çekilen ikinci katmanın ismidir. İtalyanca kökenli olan bir terimdir.

Art&Language (Sanat ve Dil Grubu): Ortak projeler halinde varsayıma dayanan sanat durumları yaratan ve aralarında T. Atkinson, D. Bainbridge, M. Baldwin ile H. Hurrell gibi isimlerin bulunduğu grup. Grubun ismini taşıyan derginin Amerika tarafındaki yayınının editörlüğünü Kosuth yapmıştır.

Art Autre (Öteki Sanat): Michel Tapie tarafından ortaya atılan taşizm ve serbest biçimli sanatla eş anlamlı kullanılan bir terim.

Art Brut: Bu yaklaşım, Jean Debuffet'ye aittir. Delilerin sanatına başka bir yönden bakmayı sağlaması açısından önemlidir. Gaston Duf, Joseph Crebin, vb. gibi sanatçılar bu yaklaşımın öncülerindendir.

Art Concret: 1930'larda Theo van Doesburg, Jean Hélion, Otto Carlsund ve Tutundjan'ın geliştirdiği somut, belli, açık sanat anlamlarına gelen bir tanımlama.

Art Déco: 1920 ve 1930'larda Fransa'da yayılan mimarlık, iç mimarlık, mobilya ve dekoratif sanatlarda etkili olan akım.

Art Students' League: Amerika'da Thomas Eakins'ten Jackson Pollock'a kadar sanatçı hocaların öğrenci yetiştirdiği okul.

Art Nouveau: 1880-1910 yılları arasında Grafik Tasarım, İllüstrasyon, Uygulamalı sanatlar, sonra mimarlık, iç mimarlık ve mobilya alanlarında yaygınlaşan bir akım.

Arte Cifra: 1970'li yıllarda Arte Povera anlayışı ile hareket eden bir oluşum.

Art Informel: 1950'lerde Paris'te Burri, Fautrier, Hartung, Mathieu, Soulages, Staël, Tàpies, Wols gibi sanatçı isimleri içine alan tavır. Bu isimler kübizmin gelenekçi yapısına karşı durmuşlardır.

Arte Povera (Yoksul Sanat): Temelde bu akımda “sanatın bireyselliğine” dönük bir yan var. Hatta sözü edilen bireyselliğin etik boyutlarla ilişkisinin sorgulanması gerektiği Arte Povera'cılar tarafından önemle vurgulanmakta. Düşünce ve kurgudan uzaklaşma isteklerinin olduğu da kesin. Hayatın köklerine ulaşmayı denemek istiyorlar ve bunu başarıyorlar. Sanatın nesnesini ortaya itmek yerine, hayata dair bazı şeyleri çözümlemeyi tercih ediyorlar. Bu arada sanat eleştirmeni Germano Celant (1940 Cenova doğumlu) da hareketin sözcülüğünü üstleniyor. Yakındığı iki durum var: bunlardan birisi genel sanat ortamından iğrenme, ikincisi de sanatın iyice özgürleşememe problemi. Ayrıca Povera, sanatta mutlak deneysellikten yana. Hatta Celant'a göre sanatçı denen kimlik, yaptıklarıyla izleyenleri şaşırtabilmeli, adeta bir büyücü gibi davranabilmelidir. “Bit” isimli bir çağdaş sanat dergisinin Milano'da yayınlanması da bu akımı iyice körükleyerek Celant'ın konumunu güçlendirmiştir. Yayıncılığın, sanat üzerindeki büyük etkisini hisseden İtalyanlar, sonra “Flash” isimli (İtalyan Flash) bir çağdaş sanat dergisi daha yayınlamışlardır. Povera'cılar böylesi birey anlayışından yana durarak ve sanatta yeniliğin gerektiğini savunarak, farklı bir sanat dili, form sözlüğü geliştirmeye karar verdiler ve asla deneysellikten

şaşmayarak yola koyuldular. Kuvvetli bir idealizm ön plandaydı. Zaten bu idealizm de Arte Povera'yı, dönemindeki bütün sanat hareketlerinden ayırıyordu. Akımın sanatçıları: Giovanni Anselmo, Alighiero Boetti, Pier Paolo Calzolari, Luciano Fabro, Piero Gilardi, Jannis Kounellis, Mario Merz, Marisa Merz, Giulio Paolini, Pino Pascali, Giuseppe Penone, Michelangelo Pistoletto, Emilio Prini ve Gilberto Zorio gibi isimlerdir.

Arts and Crafts: 19. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'de endüstrileşmenin getirdiği makineleşmeye ve seri üretime tepki olarak ortaya çıkmış bir hareket.

Asamblaj: Çeşitli malzemenin veya ayrı cinsten nesnelerin bir araya getirildiği üç boyutlu yapıt. Özellikle çağdaş sanatta kolaj havası niteliğinde olan asamblajın kökeninde iki temel amaç yatmaktadır. Bunlardan biri gerçeği sanat ürününe doğrudan katmak, diğeri ise; geleneksel olmayan zengin malzeme türlerini değerlendirmektedir. Asamblaj'ın plastik değeri konstrüktivist ve soyut heykelciliğin bazı akımlarınca araştırıldıysa da, onu oluşturan öğeler arasında doğan yeni ilişkilerin sağladığı anlam zenginliği, ready made'lerde, özellikle Marcel Duchamp'ın kullandığı ready-made'lerde, Schiwitters ve Man Ray'in asamblajlarında, dadacı fotomontajlarda ve gerçeküstücü nesnelerde açıkça ortaya çıkar. Rauschenberg'in sağlam bir biçimde ele aldığı çevre ve happening yardımıyla gerçek uzama ulaşp son derece değişik malzeme tekniklere uygulanan, yaşanan zamanı ve insan eylemini kapsamına alan asamblaj, çağdaş dünyanın lirik, gerçekçi ve alaycı bir anlatımını bulmaya çalışan pop sanat ve yeni gerçekçilik akımlarının yaratıcıları için de temel bir uygulama alanı olmuştur. Bu teknik tavrı, "Combine Painting/ Kombinierte Malerei" olarak da terminolojiye geçmiştir.

Ashcan Okulu: 1890 yıllarında Amerika'da, Philedelphia'da çalışan bir ressam grubunun ismidir. George Bellews vb. gibi sanatçılar bu gruptandır.

Asimetrik Resim: Özellikle resimde asimetriklik, simetrinin ve denge kavramlarının karşısına dikilmiş bir iddia ve aynı zamanda bir uygulamadır da. Asimetrik resim kavramını bir dönem örneğiyle açıklamakta sanırım fazlaca yarar olacaktır. Şöyle ki, Rönesans resmi tamamen simetriye dayalı bir kompozisyon şeması ortaya koyar. Öyle ki hangi Rönesans resmine dikkatle bakarsanız bakın göreceğiniz bir terazinin iki dengede kefesi gibi her şeyin birbirine dengede kalmış olduğudur. Buna rağmen Rönesans'ın son evresi olarak gelişen Maniyerist resim anlayışı, bu ögenin de üzerine giderek, resimde asimetrik olabilmenin boyutlarını denemiştir. Tabii ki bu, iki anlayış açısından bir başkaldırı sayılabilir. Fakat böylesi, asimetrik resimde söylemeye çalıştığımız terazinin kefeleri birbirine eşit kalmamıştır. Böylece resim katlandığında katlanan iki kanat öğelerinin buluşması eşit olmadığından asimetrik resim ortaya çıkmıştır. Görülmektedir ki asimetriye kuvvet veren bir öğe de mutlak surette dengedir. Böylece dengesizlik de asimetriye kuvvet verecektir.

Aspik: Ortaçağda dinsiz olanları sembolize eden bir sürüngen.

Assisili Aziz Francesco: 1182 yılında İtalya'nın Assisi şehrinde doğan Francesco kendi adıyla anılan tarikatın da kurucusudur. Hayatıyla ilgili birçok olay ve mucizeleriyle Giotto'nun Assisi'deki ünlü fresko resim dizilerinde de konu olmuştur.

Astarlama: Boyayı emecek yüzey meydana getiren kaplamanın yapılması davranışınıdır.

Aşı Boyası: Resimde kullanılan mangandioksit içerimli, topraktan elde edilmiş bir boya türüdür.

Atelier 17: 1927 yılında Paris'te S.W. Hayter'in kurduğu resim ve grafik atölyesi.

Atmosfer Ressamlığı: Venedikli bu sanatçılar, Floransalı ve Romalılar gibi her şeyden önce hacim değerlerini belirtmek istiyorlardı. Yüzeysel niteliklere karşı duyarlılıkları arttıkça, biçimlerin rölyefini belirtmek için kullanılan ışık-gölge, atmosfer ressamlığına dönüşmüştür. Giorgione, Bellini Kardeşler, hatta daha da ilerlemiş Tiziano'da renk ve ışık ressamlığına dönüşmüştür.

Atomik Sanat: Salvador Dali'nin 1951'de yayınladığı mistik manifestodaki soğuk savaş karşısında oluşturduğu kuram. Kurama göre madde bitse de ruhsal varlık sonsuza dek sürecektir.

Atölye-Atölyecilik: Resmin ve ressamın bir koruyucu (hami) bulmasından itibaren, resim sanatına tamamen yerleşen bir kavramdır. Atölye fikri yeniçağ ile birlikte ilerleme olanağı bulmuş, bu çağda sanat koruyucularının da ortaya çıkmasından dolayı, söz konusu fikir gelişmiştir. Ressamların bir araya gelip örgütlenmeleri de zaten bu çağa rastlar. Çoğun yeniçağ ile birlikte sipariş olarak alınmaya başlayan resmin, oluşturulabilmesi için bir mekana ihtiyaç duyan sanatçı, kendine "kapalı" bir mekanda atölye kurmuştur. Artık üretimine bu mekanlarda devam eden sanatçılar, birçok resim anılarını da bu mekanlarda yaşamışlardır. Bu atölye fikri açık hava da resim yapma fikrinin ortaya çıkmasına kadar devam etmiştir (İlk defa doğayla Barbizön denilen bir köyde buluşan ressamlar açık hava ressamlığını geliştirmeye başlamışlardır). Atölye, kimi zaman ressam için, bir kilise veya bir konutun duvarlarına resim yapmasından dolayı, söz konusu yerler de olabilmıştır. Atölye kavramının çoğu zaman bir akademi, ya da bir okul disiplini içindeki açılımı olan atölyecilik ise yine klasik dönemlerden bugüne kadar, özellikle Güzel Sanatlar Eğitimi veren kurumlarda da kullanılmıştır. Bu kurumlarda eğitim veren birçok ressam hocanın birer atölyesi olmuş, bu atölyede ressam hocanın resimsel estetik çizgisi etrafında eğitim verilmiştir. Bazı ressam hocalar atölyelerinde kendi çizgilerinin dışına taşma eğilimi gösterirken, bazıları daha katı davranabilmişlerdir. Leonardo da Vinci Atölyesi, Marcel Gromaire Atölyesi vb. gibi.

Atribü: İlkçağ heykel sanatında, heykelin hangi tanrı-tanrıçayla ilişkili olduğunu anlamamıza yarayan detaya verilen isim.

Avant-Garde: Avant-Garde sözcüğü anlam olarak öncü sözüne karşılık gelir. Unutulmamalıdır ki bir sonraki resim sanatı dönemi, bir öncekine göre hep avangard-öncü olmuştur. Her şeyden öte öncülük, sanatın her kolunda olduğu gibi resimde de bir etki-tepki ortamı oluşturmuştur. Resim sanatının gelişim dinamiklerinden biridir bu kavram. Sonra gelenler, öncekilere göre işi bulunduğu yerden daha ileri götüremezlerse gelişme olmayacak, böylece öncü kavramına da hizmet veremeyeceklerdir. Tabii ki resimde avant-garde-öncü olabilmek de herkese has bir özellik değildir, olmaz da. Fakat bu aşamada medyatik olup, popülist öncüler olabileceği gibi, bunun tersi gerçek öncülerin de olabileceği, hatta diğer popülist olanlar kadar dikkati bile çekmediği görülebilecektir. Örnekleyecek olursak; Picasso popülist platformda da kübizmin öncüsüdür, fakat gerçek anlamda da bakılacak olursa öncü olduğu görülebilir. Buna rağmen soyut dışavurumculuğun popülist platformda öncüsü Jackson Pollock'tur. Fakat gerçeğin böyle olmadığı soyut dışavuruma dayalı resmi ondan daha önce; Hans Hofmann'ın ortaya koyduğu da çok net bir şekilde bilinir. Pollock daha popüler kalmış, Hofmann'ı adeta unutturmuş ve ikinci plana itmiştir.

Avant-Garde Ötesi: 1980'li yıllarda İtalya'da etkisini gösteren bu tanım, İtalyan eleştirmen Achille Bonito Oliva'nın buluşudur. Bu terimle geleneksel anlatım biçimlerine ayrıcalık tanıyan, her türlü siyasi angajmandan uzak duran ve kesinlikle eklektik bir tavrı benimsemiş olan bir sanatı tanımlamak amacı güdülmüştür. Birçok bakımdan Yeni Dışavurumculukla benzeşir.

Avignon Okulu: Bir dönem (1309-1377) papalık merkezi olan bu yer, varlıklı kimselerle 14. yüzyılda önemli bir sanat merkezi olmuştur. Okulun en tanınmış isimlerinden biri Sienalı Simone Martini'dir.

Ayça: Dini resimlerde kişilerin başında yer alan ışıltı haline verilen isimdir.

Ayna Resim: Aynanın ardındaki yansıtıcı katman üzerine kazınarak, oluşturulan çizgi veya lekelerin renklendirilmesiyle yapılan bir resim türü.

Aziz Yohakim: Meryem'in babasıdır. Meryem'in yaşamıyla ilgili sahnelerde görülür.

Aziz Yusuf: Meryem'in kocasıdır. Sık sık bir sepet içinde, iki güvercin taşır.

Azize Anna: Meryem'in annesi. Meryem'in yaşamıyla ilgili sahnelerde görülür. Kırmızı bir giysi üzerine yeşil bir pelerin takar. Bir kitap tutarken de resmedilir.

Azize Veronika: İsa çarmıha götürülürken ona acıyan, peçesi ve mendiliyle İsa'nın terini silen figür.

B

Bacchanele: Resimde, mitolojik Bacchus şenliklerini konu edinen içki sahnesi.

Bad Painting: Kötü olmak isteyen bu resim kabalığı ve bayağılığı, aynı zamanda anlamlı oluşuyla ve az ya da çok belirgin içeriğiyle de dikkat çeker. Figüratif ve otobiyografiktir. Dönemin eleştirmenlerinin tuttuğu minimalist ve kavramsal sanata tepki gösterir. 1970’li yıllarda ortaya çıkmış ve 1980’lerde Avrupa ve Amerika’da etkili olan figürasyona dönüş yolunun açılmasına katkıda bulunmuştur. J. Albertson, N. Jenney gibi sanatçılar bu akıma örnek verilebilir.

Bağlayıcı Madde: Kuruduğu zaman sert tabaka oluşturan, bu nedenle de boya tozu parçacıklarını birbirine bağlayan ve onları yüzeye veya astara yapıştıran temel boya maddesidir.

Bakış: Resim sanatında resmi yapan kimsenin resmetmeyi gerçekleştirdiği sırada durduğu noktanın konumu.

Bakış Diyalektiği: Bir resimde kullanılan iki insan figürünün, bir nedenle gözlerini birbirine çevirip, arada bir etki alanı yaratması durumudur. Bu diyalektik, zaman zaman resim ile izleyici platformları arasında da gelişebilmektedir. Örneğin; Müjde (Teşbih) sahnelerinde Meryem-Melek ilişkisi resim içi bakış diyalektiğine en iyi örneklerden birini oluşturur.

Bakış Noktası: Bir resim oluşmadan önce sanatçı tarafından saptanan, oluştuktan sonra ise; izleyiciler tarafından noktalara verilen isimdir. Çağdaş resimlerde, söz konusu bakış noktalarının çok daha soyutlaştığını veya gizemleştigiğine tanık olabilirsiniz. Böylesi bir durumda çağdaş resim mistisizmi de kendiliğinden gelir. Konusu belli, örneğin; bir Botticelli Venüsü’nde bakış noktası sanatçı açısından Venüs, izleyici tarafından ise gene Venüs’tür. Fakat bu bakış noktaları çoğaltılabilir,

böylece ortaya birden fazla bakış noktası da çıkabilir. Örneğin; klasik bir Giotto resminde, “Altın Kapıda Karşılama” resmini ele alalım; sadece buluşma noktası değil, aksine daha geri plandaki çoban figürü, yine geri plandaki bir grup kadın, yalnız başına örtülü kadın, hatta altın kemerli kapı, hepsi bakış noktaları olarak belirginlik kazanabilmektedir. Bütünüyle bunlara rağmen çağdaş bir Braque Kübist Kompozisyonu’nda, hele resmin adı da açık bir biçimde belli değilse, hem sanatçının, hem de izleyicinin bakış noktaları tam anlaşılamaz, ötesinde saptanamaz da.

Baldaken: Kiliselerde kürsülerin ve bazı Gotik heykellerin üstüne koruma ya da bezeme amacıyla yapılmış taştan örtü ögesi.

Balmumu: Bir yağlıboya maddesi olarak, petrol yağında eritilmiş haliyle kullanılır. “Sıcak balmumuyla resim yapma” tekniğinde bağlayıcı madde olarak; sıcak haliyle kullanıldığını da biliyoruz.

Barbizon Okulu: 19.yüzyılda Fransa’da, Fontainebleau’daki Barbizon köyünden adını alan manzara ressamaları okuludur. En önemli ismi J. F. Millet’dir.

Barok: Rönesans sonrası olarak nitelenen iki devre vardır. Bunlardan biri Rönesans’ın son dönemini şekillendiren Maniyerizm ve sonrasında 17. yüzyılın tamamını kapsayan Barok’tur. Barok resimde Rönesans resminin alt üst olduğunu ve plastik anlamda temelden değişime götürüldüğüne tanık oluruz. Rönesans’ın tam tersi gibi görünen biçimsel temeller olarak Barok resimde; gölgesellik, belirsizlik, açık form kullanımı, birlik motivasyonu ve derinsellik sorgulanmıştır. Bu yönde Barok resmin en önemli kurucularından biri Caravaggio’dur. Sanatçı özellikle Barok ışık-gölge kuramını farklı ve olgun noktalara taşıyarak kendi çapında Caravaggioizm ismi altında bir akımlaşmaya bile gitmiştir. Özellikle Fransız Lorrain ve Poussin’nin de Barok’a kazandırdıkları farklı manzara yorumları da önemlidir.

Barok devrede bir antireformizm meydana gelmiş, Rönesans'ta değer kazanan protestanlıktan katolikliğe tekrar dönüş isteğinin 17. yüzyıl toplumunu bir hayli etkilediğini görüyoruz. Özellikle Barok olgunları olarak bilinen Rubens, Rembrandt ve Velasquez isimli ressamların da plastik ve içeriksel katkıları bilinmektedir. Bunların da çok olumlu açılımlara sürüklenmesi gerekmektedir ve böylece Barok resim tam olarak anlaşılabilir.

Bateau-Lavoir Grubu: 1908-14 yılları arasında Paris'teki bir sanatçı grubuna verilen isimdir.

Baskı Resim: Burada özgün baskıyı ölçü kabul ederek açıklamalarda bulunmaya çalışırsak; özgün baskıda, sanatçı baskıyı oluşturmak için gerçek imgeyi plaka, metal, düz yüzeyli bir taş, bir tahta, muşamba ya da benzeri bir malzeme, üstüne yapmıştır. Şüphesiz baskının özgün boyutu bu malzemeler kullanılarak meydana getirilecektir. Baskı işlemini ya sanatçı bizzat kendi yapar ya da onun talimatı ve yöntemleriyle bir usta baskıcı tarafından yapılır. Tüm baskı işlemlerini sanatçı yönlendirir ve basım sırasını takip ederek bu sıraya göre baskıları numaralar ve imzalar. Özgün baskı dört ana grupta toplanır: Birincisi düz baskıdır. Litografi ve Çinkografi düz baskıya örneklerdir. İkincisi çukur baskıdır. Çinko veya Bakır Gravür, Ağaç Gravür; çukur baskıya örneklerdir. Üçüncüsü yüksek baskıdır. Ağaç Baskı, Linolyum ve diğer baskılar ise yüksek baskıya örneklerdir. Dördüncüsü şablon baskı (serigrafi) ve elek baskılardır (ipek baskı). **Baskı Adedi (Edisyon):** Tek bir desenden çıkarılan baskı sayısının tümüne edisyon (baskı adedi) denir. Resimdeki numaralarla; 37/200 gibi yapılır. Üst kısımdaki sayı baskı sıra numarasını, alt kısımdaki sayı ise baskı adedini gösterir. Özgün baskıların numaralama sisteminin doğru yapılmış olması koleksiyoncular, resim alanları için çok önemlidir ve dikkat edilmesi gereken bir husustur. Baskılar sanatçıların bağlı bulundukları galeriler, baskı dernekleri, müzelerin ekonomik desteği ve işbirliği ile sanatçı tarafından ya da sanatçının

denetiminde genellikle bir defada hepsi basılarak gerçekleşir. Ortalama baskı adedi 150-200 baskıdır. Özgün baskının değeri genellikle az oluşuyla belirlenir; fakat niteliğinin baskı sayısı ile hiçbir ilgisi yoktur.

Baskıcı Baskısı: Deneme baskılarının sonunda asıl baskılara örnek oluşturacak baskıya verilen isimdir.

Baskıda Karışık Uygulama: Birçok teknik unsur ve malzemenin bir arada kullanıldığı özgün baskı çeşididir.

Baskıda Marka: Baskının yapıldığı atölyenin markasıdır. Tek başına baskı yapan bir ustanın kendine has markası da bir atölye markası olarak kabul edilir. Bu marka, baskının yapıldığı atölyenin baskı kalitesini ve o eserin özgünlüğünü garanti eder. Büyük atölyelerde atölye markası ve baskıyı yapan ustanın markasını beraber kullandığını görmekteyiz. Zaman zaman baskıyı yayınlayan yayınevinin markasını da görürüz. Bunlara ek olarak tekrar basımlarda kaybedilmiş sanatçının yakınlarının imzaları ve müze markaları bile bulunur.

Deneme Baskısı: Prova baskılardan önce yapılan kalıp, makine, kağıt, mürekkep renk denemelerdir. Plaka ve kalıp üzerinde gerekli değişiklikler yapılarak esas baskıya hazırlanış sürecinin ürünleridir. Zayıf ifadeli bu baskıların yok edilmesi beklenir.

Prova Baskısı: Baskı üzerinde “prova” veya “prova baskı” yazısı görüldüğünde; baskıdan istenen netice de alınıncaya kadar yapılan çalışmaların örnekleridir. Kontrol ve arama çalışmalarıdır. Bu tür baskılar genellikle gerçek baskılardan daha değerlidir.

Başyapıt: Bir sanatçının üslubunu en iyi şekilde temsil eden yapıtı.

Batik: Kumaşın önceden yer yer balmumuyla kaplanmasına dayanan; çok renkli bir baskı tekniği. Batığın temel kuralı, kumaşın resimle süslenmesi değil, boyanmasıdır. Klasik ve modern uygulamaları söz konusudur. Teknik, Hindistan, Filipinler ve Endonezya kökenlidir. Avrupa'ya ise; Hollandalılar tarafından getirilmiştir.

Bauhaus: Bauhaus, bir plastik sanatlar yüksekokulu ile uygulamalı bir sanat okulunun birleşmesi ve bu birleşime bir de yapı sanatı bölümünün eklenmesiyle Alman Walter Gropius tarafından Almanya'nın Weimar Kenti'nde, 1919 yılında kurulmuştur. Bauhaus'un amacı; her çeşit sanat yaratısının bir araya gelerek bir bütün oluşturmasını ve atölyeye uygun alanların disipline olmasını sağlamaktır. Bauhaus'un bir takım ilkeleri vardı. Bunlar, sanatın bütün yöntemlerin üzerinde olduğu ve öğretilmeyeceği fakat buna rağmen zanaatkarlığın öğretilebileceği idi. Ayrıca resim sanatı açısından yeni deneylere başvurmayı da benimseyen Bauhaus, "bütün plastik sanat etkinliklerinin son amacı yapıdır", "hepimiz zanaata dönmeliyiz", "sanatçı zanaatçının bir yüksek derecesidir" gibisinden kendince sanatsal felsefi sözler ileriye sürüyordu. Bauhaus'a 1921 yılında Ressam-Yazar Paul Klee, Sahne Tasarımcısı -Ressam Oscar Schlemmer, 1922 yılında ressam Wasili Kandinsky, 1923 yılında grafik sanatçısı ve fotoğrafçı Moholy-Nagy'nin katılımıyla genişlemiştir. 1932 yılında siyasi baskılar nedeniyle Bauhaus Berlin'e taşınmış, 1933 yılında da iktidara gelen Naziler tarafından okul kapatılmıştır.

Beğeni: Resim eserini güzel ve çirkin açısından estetik bir yolla değerlendirmektir.

Belgi: Her hangi bir şeyi, kendine benzeyenlerden ayıran özellik.

Belirlilik: Resimde önemli bir kuram sayılan Heinrich Wölfflin'in meydana getirdiği kuramın sadece parçalarından biridir. Resimde belirlilik, çizgi ile kalıcı olabilen bir şeydir. Çizgiselliğin olduğu yerde belirlilik, gölgeselliğin olduğu yerde ise belirsizlik vardır. Belirlilik kendini betimlerin sınırlarının/konturlarının tam olarak hissettirilmesi sırasında gösterir. Böylece belli olan üzerinde açıklama yapma, yoruma gitme eğilimini daha çok hissedebilirsiniz. Bu yönde Wölfflin'e göre 16. yüzyıl Rönesans sanatı, dolayısıyla resmi, belirlilik yönünde bir yapı ortaya koyar (Daha geniş bilgi için bakınız; Wölfflin, 1990, ss. 222-256).

Belirsizlik: Belirliliğin, karşıtıdır. Gölgeselliği bünyesinde yoğun biçimde barındırır. Wölfflin kuramının bir parçası olarak 17.yüzyıl Barok sanatının dolayısıyla resim sanatının, bir özelliğidir. Resimde belirsiz formlar anlamakta güçlük çektiğimiz, biraz daha soyutla ilgilidir. Belirsiz olabilmek için kompozisyon şemasını düzleme değil, şüphesiz derine çekmek zorunluluğu da vardır. (Daha geniş bilgi için bakınız; Wölfflin, 1990, ss.222-256)

Belvedere: Bir bahçe ya da parkta, bazen de bir yapının tepesinde yer alan güzel manzaralı pavyon veya teras.

Beni-e: Japonya’da yapılan siyah-beyaz baskıların, sonradan elle, gül pembesi kullanılarak renklendirilen örnekleri.

Benizuri-e: Japonya’da üç dört ağaç baskı bloğuyla yapılan renkli baskılara verilen isim.

Berliner Secession: Max Liebermann önderliğinde 1899’larda kurulan ve Alman akademik anlayışına başkaldıran bir Alman ressam grubudur.

Betim: Herhangi bir şeyin resmi.

Betimleme: Doğadaki her gerçekliğin sanatsal olana aktarılması olayı.

Biçem: Görece bir kararlılıkla belli olan, ideolojik ve konusal bir bütünlüğe katılan, sanatsal araçların ve yöntemlerin belli bir ortaklığını gösterir. Bu ortaklık, resim eserinde doğrudan dile gelen, özel sanatsal bir tarz şeklinde görünür. Aslında çok değerli bir kavramdır ve çok geniş bir anlam kazanabilir ve resim sanatının açık ve kesin bir alanını belirginleştirebilir.

Biçim: Resim sanatında biçim, öncelikle Yunanlı felsefeciler tarafından atılan bir adımla güzellik sorununa bağlanmıştı. Platon, mutlak güzellik kavramını geometrik

figürlerde, Aristo ise; resmedilen biçimin oranlarında, dolayısıyla bu oranlar arasındaki denge ve simetride buluyordu. Uzun süre biçim, renge oranla üstün sayılmıştır. Bu karşıtlık, Rönesans döneminde biçim ve renk tartışmasını gündeme getirmiştir. Ortaçağda nesnel geometrik biçimlemeye duyulan ilgi, tinsel kaygılar, süs ve renk güzelliğine olan düşkünlükten dolayı oldukça hafiflemiştir. Böylece, önceliği biçimsel kuramlara vermek için Rönesans adeta beklenmiştir. Rönesans döneminde biçim, sanatsal algı ve matematik üzerine kurulmuştur. Sonrasında 17. yüzyıl Barok resmi plastik biçimin özelliklerini daha da vurgulamıştır. Hatta bu doğrultuda Fransa’da Poussin ve Rubens yandaşlarını karşı karşıya getiren de çizgi ve renk tartışmasıydı. Aynı nedenler Delacroix ve Ingres yandaşlarını da bir araya getirecekti. Zaten bundan sonra çizginin sınırları rengin sınırları ile rengin sınırları ise; çizginin sınırları ile iç içeydi. Böylece denilebilir ki 19. yüzyıldan itibaren biçimlerde bir çoğalma (pluralizm) meydana gelmiştir. Çünkü resim sanatını etkileyen birçok felsefe adamı da artık çoğalmaya başlamıştı. Kısaca her yüzyılın sanatının biçimsel sorunları ve tartışmaları olmuş, böylece de farklı görüşler ortaya çıkmıştır.

Biçim Doruğu: Resimde yoğun ve parlak, özellikle belirtilmeye çalışılmış kısım.

Biçimcilik: 20. yüzyılda Batı sanatında değişik eğilimleri (fütürizm, kübizm, gerçeküstücülük, soyutçuluk, pop sanat vb.) kuşatan ve bu eğilimlerin hepsine özgü olan ana çizgilerden birini yansıtan genel bir terim. Aşırı dışavurumlarda biçimcilik, sanatsal biçimin yok olması sonucuna kadar gelip dayanmıştır.

Biçimlenmiş Tuval (Shaped Canvas): Minimal sanatın biçimselliğini en aza indirmek için dikkati resmin derinliğinden çok yüzeysel tarafına çekme eğilimlerinden biri. Stella, Noland, Smith gibi isimlerin öncülüğünde varlığını sürdüren bu tavır, daha sonra 60’lı yıllarda duvardan sarkan tuvallere kadar işi taşıyarak, resimde çerçeve mantığını da alt üst etmiştir.

Biomorfik Sanat: Doğadan toplanan garip nesnelerle yapılan sanat.

Birincil Kurgular: Minimal sanattaki yalın ve geometrik heykel örnekleri. Heykeller uygulayıcılarının öznelliğinden uzak olmalarına ve yalınlıklarına karşın resmin renkliliğini, heykelin kütselliğini ve mimarlığın sert geometrisini barındırıyordu. Öncü isimleri De Maria, Judd, Kelly, R. Morris, Stella, Held'dir.

Bistre: Ağaçtan elde edilen bir çeşit kahverengi boya.

Bitimsiz Düzen: Aynı resimsel biçimin bir yüzeyde birbirine dik iki doğrultuda devamlı tekrarlanmasıyla oluşan durum.

Biyomorfik Biçim: Özellikle soyut sanatta geometrik olandan çok bitkisel ve hayvansal formlarla hareket ederek oluşmuş biçimler.

Bizans Resmi: Başkenti İstanbul olmak üzere kurulmuş olan Bizans İmparatorluğu, tek tanrılı din toplumdur. Ortodoksluğu temsil eden bu uygarlık, öncesinde Erken dönem Hristiyan resim sanatı vardı. Bu resim sanatının ilk örnekleri katakomplarda bulunmuştur. Bu resimlerde hem dekoratif, hem de dini motifler göze çarpmaktadır. Öncelikle Bizans resminin, üç ana kolda ve evrede geliştiğini söylemek sanırım yerinde olur. Bizans resmi, Abidevi Resim (Mozaik ve Freskolar), Kitap Resimleri (Minyatür) ve Levha Resimleri (İkonalar) olmak üzere bölümlere ayrılır. Yanı sıra Bizans resmi üç tarihi bölümde incelenir. Bunlar; İlk Bizans Dönemi Resmi, Orta Bizans Dönemi Resmi ve Son Bizans Dönemi Resmi.

Bizans Döşeme Mozaikleri: Erken örnekler olarak Filistin'de bulunmuş olan "Orpheus Mozaığı", 1890'lara doğru ortaya çıkarılmış olan "Madaba Haritası" isimli mozaik, "Kemgöz" Mozayı, Paris Louvre Müzesi'nde bulunan "Mevsimler" mozaığı ve "İstanbul Büyük Saray Mozaikleri"dir. Orta Bizans Devri'ne ait döşeme

mozaikleri ise; en zengin örnek olarak İstanbul “Zeyrek Kilise Camisi”nde dikkat çeker. Demre’de bulunan “Noel Baba Kilisesi” döşemesi, “İznik Ayasofyası “ döşemesi de ayrıca verilebilecek örneklerdir. Son Bizans Devri Döşeme Mozaikleri’ne örnek olarak da, “Trabzon Ayasofyası “nın döşeme mozaikleri verilebilir.

Bizans Minyatürü: Bizans sanatının bir önemli kolu da minyatürlerdir. Bu minyatürlerde, İlkçağ’ın yaşanması sağlanıyor. Minyatürler, el yazmalarında karşımıza çıkıyor. İki tür el yazması var. Biri tomar şeklinde olanlar, bunlara “Rotulus” deniliyor. Diğeri ise; kitap şeklinde olanlar ki bunlara “codex” ismi veriliyor. Rotuluslarda, minyatür kenarlarda, Codexlerde ise; ya tam sayfa olarak, ya da kenarlarda, satır aralarında, ufak yüzeylerde veya sayfaların altında çerçevesiz olarak yer alıyor. Dini kitaplar; mezmurlar, menologionlar (ortodoks kilise takvimleri), synaksarionlar (menkıbeler, aziz yaşamları), inciller olarak dikkati çekerlerken, dini olmayan kitaplar ise; Tarihler, bilim kitapları, özellikle tıp kitapları, fermanlardır.

(Der) Blaue Reiter: Birinci kuşak Alman dışavurumcularının (Kirchner, Kandinsky, Jawlensky vb.) içinde yer aldığı Die Brücke isimli grubun yıllıkı.

(Die) Blaue Rose: Avangard sanatçıların oluşturduğu Rus grubu. Aralarında Michail Larinow ve Natalia Gontscharowa’nın da bulunduğu grup.

(Die) Blaue Vier: Kandinsky, Jawlensky, Klee ve Feininger’in Almanya’da kurduğu gruba verilen isim (1924).

Blero: İnce yumuşak tüylü fırça. Boyanın yüzeydeki homojenliğini sağlamak için kullanılır.

Body Art (Beden Sanatı): İnsan gövdesinin çeşitli çevresel ve ruhsal durumlar içindeki edilgenliğini, davranışlarını, siyasal ve estetik anlamlarını araştıran ve gösterilerle sunan sanat yöntemi. Dünyada 1965’den sonra gelişme göstermiştir.

Bologna Okulu: 16. yüzyılda Carracci ailesinin başını çektiği okul. Yüksek Rönesans'a bağımlı eklektik bir İtalyan resim okuludur.

Bonzetto: Bir heykelin ilk tasarımı eskizi anlamında kullanılan İtalyanca bir sözcük.

Boya: Yüzeyleri kaplayan, yüzeylerin renk ve doku niteliklerini değiştirebilen sanat malzemesi. Resimde biçimi direkt etkileyen en önemli malzemedir. Organik ve inorganik kökenli pigmentlerle yapılan boyalara da doğal boyalar denir.

Boya Niteliği: Maddenin iyi biçimde kullanılmasıdır. Resmin iyi veya kötü olduğunu değil, boyanın üstün kullanımını ifade eder.

Boya Sıvısı: Resmin yapıldığı veya inceltildiği sıvıyı ya da sanatçının yağlıboya, fresko ve benzeri etkinlik türünü tanımlamak için kullanılır.

Boyanın Kaplama Gücü: Belirli bir boyanın başarıyla sürülebileceği alanın sınırıdır. Bazen örtme gücü yerine de kullanılır, yani boyanın matlığı ve dolayısıyla da altında bulunan her şeyi saklama derecesidir.

Boyut: Fiziksel anlamda olduğu kadar genel anlamda da herhangi bir olgu veya anlatımını ve sınırlarını belirler.

Brugge Okulu: 15. yüzyılda Brugge şehrinde gelişme göstermiş bir Flaman okulu. Önde gelen ismi Jan van Eyck ve kardeşi Hubert van Eyck'tir.

Bruitismus: Fütürizm ve Dadaizm arasındaki bir sanat tonu.

Brutalismus: Le Corbusier'in çalışmaları için kullanılan bir deyim.

(Die) Brücke Grubu: Paris'te 1905 Sonbaharı'nda fovizm birdenbire ortaya çıkarken, dört Alman ressamı da (Erich Heckel, Karl-Schmidt Rottluff, Ernst Ludwig Kirchner ve Fritz Bleyl) Dresden'de Die Brücke (Köprü) diye isimlendirdikleri bir sanat hareketini başlatmışlardır. Bu sanatçılar Yüksek Teknik Okulu öğrencileriydiler. Bu açıdan da durumları daha gerici ve karanlık bir eğitimin verildiği okulda okumalarından dolayı, Fransız Fov'larınkinden çok farklıydı. Bu dört sanatçı, dönemlerinin resim sanatını altüst etmek istiyorlardı. Bunun için de bütün devrim ve kaynaşma etkenlerini cezbetmeyi ve kendilerini yaratıcılığa zorlayan içgüdüğü doğrudan ve otantik olarak yeniden canlandıran herkesi bir araya getirmeyi amaçlıyorlardı. Birbirlerine de sıkı bir dostlukla bağlı idiler. Aralarındaki dostluk duygusu, onları öylesine etkilemişti ki ilk başlarda resimleri bile birbirinden ayıramıyordu. İlk çalışma mekanları Dresden-Friedrichstadt'taki yük istasyonları yakınındaki basit düzenlemeli atölyeler ve Moritzbug gölü kenarları olmuştur. Kısa bir süre sonra aralarına Max Pechstein, Emil Nolde, Görlitz, Otto Müller ve İsviçreli ressam Cuno Amiet de katılmıştı. Dresden'deki bir lamba fabrikasında sergi açtılar. Bir yıl sonra da kendilerini Richter Galerisi'ne kabul ettirdiler. Dresden'den sonra Berlin ve Münih'te faaliyetlerine devam etmişlerdir. Birçok Fransız sanatçıyı da Almanya'ya davet etmişlerdir. Böylece yalnız Paris değil, Münih bile Dresden ve Moskova'dan gelen sanatçıların merkezi haline gelmiştir.

Bulunmuş Nesne: Tesadüfen bulunmuş, sonradan içeriği sanat içeriğine dönüştürülerek sanat eseri haline getirilmiş, bu suretle dikkatimizi üstüne çeken ve değerini değiştiren nesnedir.

Büren: Sivri ve keskin kenarlara sahip gravür kalemidir.

Bütünsellik: Resim sanatının önemli yaklaşım özelliklerinden biridir. Çünkü resim bir görü olayıdır ve neticede tümeli algılatmayı hedefleteceği gibi, tikel olanı da algılatabilir. Demek ki bütünsellik görmeye etki ettiği kadar, algının gidişatına da etkide bulunmaktadır. Bir resim sanatı eserinde bütünsellik ne ile sağlanır? Ya da bütünsellik nasıl oluşturulur? Bu soruların cevabını vererek, söz konusu kavrama açıklık getirmeye çalışalım. Resimde bütünsellik, resmin yapılaşmasıyla ilgilidir. Yapılaşmada da mutlak surette bir kompozisyon şeması vardır. İşte bu şemanın gerek çizgiye gerekse renge dayalı tavrına göre, resmin yüzeyine ne şekilde yayıldığına bakmak gerekir. Bu yayılış birçok estetik yaklaşımla halledilmiş olabilir. Enine, boyuna veya diyagonal önem noktaları oluşturmak suretiyle karşımıza gelebilir. İç içe form oluşumları da söz konusu olabilir. Zaman zaman resmin çerçeve sınırlarının dışıyla da kurulacak olan diyalog tutarlı bir mekan konstrüksiyonuna işaret edebileceği gibi, bütünselliğin de oluşmasında önemli bir yaklaşım olarak belirebilecektir.

C-Ç

Camboyama Resim: Cam levhanın görene göre arka yüzüne ışığı geçirmeyen boya ile yapılan resim.

Camera Lucida: Nesnelerin resmini kolayca çizmek için kullanılan bir araç. Nesne ile göz arasına konur ve nesnenin yansımasının kağıt üzerine düşmesi sağlanır. 19. yüzyılda kullanılmıştır.

Camera Obscura: Mercekler ve aynalar kullanılarak oluşturulan bir karanlık kutu aracılığıyla bir nesneyi düz yüzey üzerine yansıtıp çevre çizgilerinin, tıptı tıpına üstünden gidilerek çizilmesini sağlama yöntemi. 16.yüzyılda kullanılan bu yöntem, 19. yüzyılda prizma kullanımıyla daha da geliştirilmiştir.

Camden Kasabası Ressamları: Walter Sickert ve Spencer Gore'un 1911'de İngiltere'de kurdukları bir resim grubudur.

Canlandırmacılık: 1789 Fransız devrimi ile toplumun hemen her alanında ortaya çıkan yeni oluşum ve dönüşümlerle Batı bambaşka bir havaya bürünmüştür.

Capriccio Resmi: Tuhaf durumları betimleyen, çoğunlukla eskiz niteliğinde, bazen düşsel ya da gerçek mimari öğeleri içeren resim ya da çizim anlamına gelir. Gerçeküstüne yakın bir tutum özelliği gösterir. Bu terimi ilk kez Callot kullanmıştır. Bu resim türü yönünde en önemli eserleri İspanyol ressam F. Goya vermiştir.

Caravaggioizm: İtalyan Barok ressam Caravaggio'nun eserlerinden kaynaklanan gerçekçi betimlemelerle ve güçlü ışık-gölge karşıtlıklarıyla belirginleşen bir resim akımı. Karanlıkçılık, özellikle 1580-1630 yılları arasında İspanyol resminin bir tarzı olduğundan, Caravaggio'nun üslubu bu ülkede elverişli bir ortam buldu. Bu özelliğe Velasquez, Zurbaran, Fransa'da Georges de la Tour, Simon Vouet, David ve Gericault, Hollandalı Vermeer ve Rembrandt'ın kimi resimlerinde de rastlanabilir.

Cauterium: İlkçağda resim yaparken kullanılan küçük metal spatula.

Cera Colla: Balmumu, zamlı su ve boyar maddenin karıştırılmasıyla elde edilen resim boyası.

Cercle et Carré: Daire ve kare anlamına gelen bu terim, Paris'te 1929 yılında bir araya gelen eleştirmen M. Seuphor ve ressam J. Torres-Garcia çevresinde toplananların oluşturduğu toplulağa verilen isimdir.

Cestrum: İlkçağda Roma'da ressamlar tarafından kullanılan sivri uçlu bir gereç.

Cezanne'cı Tavır: Doğada var olan her nesnenin silindir, koni ve küre olarak görülüp, betimlemenin buna göre yapılması. Bu aynı zamanda Platoncu bir tavidir.

Chiaroscuro: Tek renkli resimlerde ton farklılıklarından doğan aydınlık ve karanlık alanlar için kullanılmış bir deyimdir. Leonardo Da Vinci, Caravaggio, Rembrandt gibi isimler bunu kullanmış isimlerdir.

Cinquecento: Üç büyük Rönesans isminin yaşadığı dönem olan Yüksek Rönesans'ı anlatmak için kullanılan İtalyanca kelime.

Claire Obscure: Bir resmi modle edebilmek için vazgeçilmez bir özelliktir. Bu özellik bir resimde kimi yerleri gölge şartlanmasına iterek, kimi yerleri ise; ışık şartlanmasına sokarak resmin içindeki obje ve subjeleri modle eder, onlara hacim verir. Leonardo da Vinci'nin bulup kullandığı bir resim özelliği olarak bilinir. Bu özellik için, ışık ve gölgenin volümleri çok önemlidir. Volümlemeyi yaparken dikkatli davranmakta yarar vardır. Çünkü bu volümleme, resmin tümel ışığına etki yapmamalıdır veya doğal, yapay ışığın birbirine ayırt edilmeksizin karışmasını önlemelidir.

Cloisonnizm: Gauguin, Emile Bernard vb. gibi 1890'larda Fransa'da çalışan ressamaların dahil olduğu akım. Cloisonne (mineleme) işlerinden esinlenerek verilen bu isimle, resimde, siyah ve kalın çevre çizgileriyle ayrılmış, geniş renk lekelerinin dekoratif özelliklerinin plastikliğini dile getiren yaklaşımlara verilen isimdir.

Cobra Grubu: 1948'de Belçikalı şair Christian Dotremont'un önderliğinde Hollanda ve Danimarka deneyseileri tarafından kurulmuştur. Aynı isimle bir de dergileri çıkmıştır. 1951'de grup dağılır fakat güçlü etkisi devam eder. İçlerinden bazıları Kobra üslubu altında işlevlerini sürdürdüler. K. Appel, C. Corneille, A. Jorn gibi. Figüratif çalışmaları çoğu zaman prehistorik, ilkel ve popülizmden etki alır. Dada'nın birinci dünya savaşına gösterdiği benzer tepkiyi, onlar da ikinci dünya savaşına gösterirler.

Colour Field Painting (Renk Alanı Resmi): 1950'li yıllarda ortaya çıkan Amerikan soyut resim akımı; bu akımın özelliği, geometrik kesinlik, biçimsel kuruluş ve düz renkli yüzeylerin netliğidir. Bu akım, soyut anlatımcılığın karşıtında ve Albers'in araştırmalarının çizgisinde yer alır. Biçim ve renk tamamen çakışır ve yapıt, tuvaliyle özdeşleşir. Bu akımın sanatçılarının tutumu, minimal sanatın oluşmasına yol açmıştır (Noland, Stella vb. gibi).

Combine Painting (Karışık Resim): Gerçeküstücü ve dadacı kolaın etkisiyle Rauschenberg'in geliştirdiği bazı tüketim malzemelerinin resmin içerisine sokulması ilkesine dayanan 1950'den bugüne değin kullanılan tarz.

Computer Art (Bilgisayar Sanatı): Sanatçılarla bilgisayar teknik uzmanlarını yan yana getiren bu sanat, ilk sergisini 1965'te New York'ta açmıştır. En yaygınlaştığı yer grafik tasarım alanı olmuştur. Video sanatı da bu alandan yararlanmıştır.

Continuita: İtalyanca'da süreklilik anlamına gelen bu kelime 60'lı yılların İtalyan sanat ortamında şu anlamı temsil etmiştir: dönemin plastik sanatlarını denetlemeyi amaçlamış, diğer yandan düzensiz sanata karşı düzen ve sürekliliği getirmek istemiştir.

Cosmati Ailesi: 13-14. yüzyıllarda İtalya'da çalışan mozaik ustalarının bulunduğu bir aile.

Cosmati Mozayiği: İtalya'da 13-14. yüzyıllar arasında uygulanmış bir bezeme tekniği. Bu teknikte cam, mermer, taş ve yaldızlı tessaralar yer almıştır.

Coşkusallık: Resimde coşku önemli bir yaklaşım ve aynı zamanda bir kavramdır da. Sanatsal hareketlerin hiçbirinde, bu özellik olmadan yola çıkmak mümkün değildir. Zaman zaman lirik bir şiirselliğe veya karamsar bir hiçliğe bile bürünen bu özellik, tarihin içinde çeşitli ressamaların, resimlerinde karşımıza çıkmıştır. Coşku anlatıma kimi zaman ürkütme yaratacak bir boyutta da çıkar. Örneğin, kimi katakomp resimlerinde Musevi gençlerinin yandığı sahneler de birer korkutma coşkusunu yansıtır. Coşku heyecanla varolduğundan, heyecanın nereden kaynak bulduğu, adeta bir sorun teşkil etmiştir. Aynı şekilde ilk Rönesans dönemi ressamlarından biri olan Fra (Beato) Angelico, resimlerindeki coşkuyu tanrı aşkı olarak lirik bir anlatıma dönüştürerek sunmuştur. Michelangelo'nun din anlayışında yatan coşkularının ne denli Sixtin'deki freskolarıyla ortadadır. Rembrandt'ın coşkusu kendi portrelerinde, Ingres'ın coşkusu Doğu toplumları üzerindeki merakında, Monet'nin ki Nilüferler veya Saman Yığınları üzerindeki araştırmacı ışık ressamlığında aranılırken, Kichner'in ki ise; birinci dünya savaşına duyduğu nefrette aranılabilir. Görüldüğü üzere coşku sanatçısına ve sanatçının yaşadığı toplumundaki olaylara göre değişim göstermektedir.

Çağ: Sanat tarihinde bir üslubun egemen olduğu devir.

Çağdaş: Bu terimin resim sanatıyla hassas bir bileşimi söz konusudur. Çünkü çoğu zaman bu terim modern terimiyle karıştırılır, hatta bu terimle eş anlamlıymış gibi gösterilir. Tabii ki bu bir yanılgıdır. Çünkü çağdaş olabilmek demek; en azından içinde bulunulan çağ gereği, çağın diğer materyalleriyle bir arada olmayı gerektirir. Yani, birşey ile çağdaş olabilmek için o çağda yaşamak zorunludur. Fakat modern olabilmek farklıdır. Modern olana her çağda farklı açılımlardayken rastlayabilirsiniz. Onun için çağdaş olabilen bir resim modern olabilirken, modern olan bir resim çağdaş olmayabilecektir.

Çapak: Kazı resimde metal baskı levhası üzerinde resim çizilirken kalemin kazıdığı oyukların kenarlarında oluşan tırtıklar.

Çarmıh: Haç biçimindeki ahşap öge.

Çarmıhtaki İsa Sahnesi: Bu sahnelerde, İsa'dan başka, çarmıhın dibinde Meryem, İncilci Yahya, Klopas'ın karısı Meryem'le Mecdelli Meryem'i görürüz. Mecdelli Meryem (Maria Magdalena) genellikle İsa'nın ayaklarına kapanmış vaziyettedir.

Çarmıhtan İndiriliş Sahnesi: Bu sahnede kolayca tanıyabileceğimiz Meryem'ler ve İncilci Yahya'dan başka, Arimatealı Yusuf ve Nikodimos da bulunabilir. Yusuf'la Nikodimos birbirlerinden Yusuf'un daha zengin ve gösterişli giyinmiş olmasıyla ayrılırlar.

Çatışma: Toplumsal ve tarihsel çelişkileri, belli toplumsal sınıflar arasındaki savaşımları, resim yapıtlarındaki karakterlerin karşı karşıya getirilmesiyle ortaya koyma fırsatını veren konudaki kurgu ilkeleri.

Çatlama: Yağlıboya resimlerin zamanla hava etkileri ya da yanlış boya karışımları yüzünden uğradıkları yıpranma.

Çerçeve: Bir resmin en dışarıda kalan sınırlarıdır. Resim bu sınırlarla yüzeyi üzerinde tamamlandığını imler. Kimi

resimler çerçevesinin dışına taşma eğilimini de gösterebilirler. Her ne kadar sonuç itibariyle bir resmin tamamlanmışlığını çerçeve belirler gibi görünse de bunun böyle olmadığını resimden biraz anlayan kişiler bilirler.

Çerçeveleme: Resimde değerlendirilen çerçevenin, başka bir kozmosa açılan açıt görevini üstlenmesi ve resimdeki öğelerin de buna gerekli yanılısamayı sağlama olayı.

Çevresel Sanat: Düzenlenmiş ve programlanmış üç boyutlu bir mekanı işaret ederek, bunun içine aldığı izleyiciyi, izleyicinin duyu organları kanalıyla etkiler. Bazı kaynaklarda yeryüzü sanatı ve toprak sanatı olarak da geçer. Öncü ismi Kaprow'dur.

Çıplak (Nü): Rönesansla birlikte resim sanatına girmiştir. Çünkü öncesindeki Ortaçağ buna izin vermemiştir. Öncelikle mitoloji araç edilerek; çıplaklığa tepkiler yok edilmiştir. Rönesans insan kavramına önem verince, insan bedeninin çıplak olarak ortaya konuluşuna da olanak tanınmış ve böylece günümüze kadarki bir süreç içinde yapılan tüm resimlerde çıplaklık öğesi kullanılmıştır. Çıplaklık daha sonra çağdaş sanatla birlikte pornografik bir eksen kazanmış, hatta resme hard-pornografi olarak yansımıştır.

Çin Kırmızısı: Vişne çürüğüne çalan kırmızı.

Çin Mavisi: Bir çeşit parlak mavi renk.

Çinko Beyazı: Çinko oksitten elde edilen beyaz boya.

Çirkin: Estetik ideale ters düşen ve biçimsiz, bayağı, kaba, yürek kabartıcı vb. gibi bir şey şeklinde algılanan.

Çivit Mavisi: Mora çalan koyu mavi renk. Kobalt mavisi de denir.

Çizgi: Resim ve resimselliğin olduğu her alanda iki nokta arasında, çeşitli kalınlık ve salınımda oluşturulan iz.

Çizgisel: Resim sanatında gölgeselliğin ve renkçiliğin karşısında duran bir öge olarak dikkati çeker. Çizgisel resmin disiplinlerini de H.Wölfflin Rönesans resmini örnek göstererek ortaya koymuştur. Wölfflin kuramında, çizgiselliğin karşıtı olarak; gölgesellik gösterilmiştir. Çizgisel olan resim aynı zamanda düzlem kabulüne uğrar. Çizgi mantığının Rönesans'taki savunuculuğunu Floransa Okulu üstlenmiştir. Uzun süre plastik anlamda, yerini renkle verdiği mücadeleler sonucunda kaptırmak istemeyen çizgi ve çizgisel eğilim, resmin can alıcı unsurlarından biridir. (Daha geniş bilgi için bakınız; Wölfflin, 1990, ss.29-90).

Çizgisel Perspektif: Çizgi bileşimleriyle elde edilen perspektif. Bir ufuk çizgisi eşliğinde değerlendirilen bu perspektifte basit bir dille bütünüyle canlı cansız formlar aynı kaçış noktasında kesişerek birleşmeye uğrarlar. Bu disipline göre; yakında bulunan nesneler, daha iri ve büyüktür, fakat arka plana doğru gittikçe küçülürler. Ters çizgisel perspektif ise; çok daha seyrek kullanılanıdır. Bu perspektifte de çizgisel perspektifte olanların tam tersi olur. Özellikle Bizans resminde kullanılmıştır. Çizgisel perspektifin en iyi uyarlanarak, ilginç bir kompozisyona dönüştürebileceğini Paolo Uccello'nun "San Romano Savaşı" isimli resmi ortaya koymuştur.

Çocuk Deseni: Çocuğun yaşına, toplumsal ve kültürel çevresiyle uygunluk yapısına bağlı özgül nitelikler gösterir. Birçok araştırma, çizimin, çocuğun yaşına göre belirgin bir evrim gösterdiğini ortaya koymuştur. Bazı ruhbilimciler, çizimin olgunluk düzeyi ile çizenin bilişsel gelişme düzeyi arasında bir bağıntı olduğunu ileri sürdüler. Birçok bilişsel düzey testi, bu varsayıma dayanır. Çizimlerinden biriyle bir nesne arasında benzerlik olduğunu gören çocuk, bu çizimleri, yaptıktan sonra bir anlam da yükler (rastlantısal gerçeklik). Çocuk kağıda yansıttığı bir iç modele göre, bir nesnede gördüğü şeyi değil, o nesne üzerine ne biliyorsa onu çizer (düşünsel gerçekçilik). Çocuk yaşadığı ya da yaşamış olduğu şeyleri, çizimiyle, sözle olduğundan daha iyi ya da sözselsel bir anlatımla birlikte dile getirir. Özellikle bir kişiyi

izdiği zaman, çizdiği kişi, hissettiği biçimiyle kendisidir. Bundan ötürü çizim, fantezinin anlatımı olarak, klinik incelemelerinin de konusu olabilir.

oğaltılmış Nesne: Sanatçının yaptığı orijinal oluşumdan çeşitli yöntemler kullanılarak yapılan çoğaltmalara denir. Bu çoğaltmalar bir arada bir konsept eşliğinde değerlendirilebildiği gibi, grup grup da değerlendirilebilir. Sanatta ustalık kavramı yerle bir edilmiş, koleksiyon ve koleksiyonr dşnesi ortadan kalkmıştır.

D

Dadaizm: 1916'da Zürich'te sanatçı ve yazarların başlattığı sanat karşıtı bir tepkidir. Duchamp, Arp, Picabia gibi sanatçıların başını çektiği bu hareket, birinci dünya savaşının sanat açısından olumsuz bir sonucu olarak da gösterilebilir. Hareket 1921'e kadar sürmüştür. Hatta 1920'de Köln'de açılan bir Dada sergisinde, eserler sanatçıların isteğiyle parçalanmıştır.

Dandıcılık: 1880-1900 yılları arasında dekadanlar arasında göz alıcı giysiler, ender ve yapay şeylere düşkünlük, biblo sevgisiyle kendisini göstermiştir. Bütün bunlar alışılmış ve doğal olana karşı bir tiksintiye tanıklık etmiştir. Bu nedenle dandilik, duygusuz bir umursamazlık ve aristokratik bir küçümsemede dile gelen estetik ve törel bir zorunluluk içermektedir.

Dayanak Değneği: Özenli bir çalışma yaparken, elin bir süre dinlenmesi için resmin karşısında duran, ama nemli boyaya değmeyen sopadır.

Deesis: Hristiyanlık ikonografyasında İsa, Meryem ve Vaftizci Yahya üçlüsünün yalnız bir arada olarak resmedilen haline denir. Bu üçlü, ayrıca Mahşer Günü için söz konusu günle ilgili resim kompozisyonlarının da tam ortasında yer almaktadır.

Deformasyon: Resimde deformasyon bir ifade biçimidir. Formal kullanımların karşıtıdır. Tarihin ilk zamanlarından itibaren deformasyonun, resmetmenin içine karıştığına tanık olabilirsiniz. Ana tanrıça formları olan Kybeleler üzerinde biçimsel yönde ne çok stilizasyon yapılmıştır. Bunlar yapılırken ister istemez ilk biçim bozulmuş ve böylece deformasyon tanımına da yaklaşımda bulunulmuştur. Resimde ilk ciddi deformasyon yaklaşımının, Bizans resimlerinde olduğunu söylemeye çalışırsak; hata yapmış sayılmayız herhalde. Çünkü Bizans'ı o kendine özgü ilk ve orta dönem resimlerinde bir uzama, anatominin tam olarak verilememesi, oran ve

orantılardaki gariplikler, daha ziyade anlatımcı bir misyonu yüklenen figürleriyle tanırız. Sonrasında Gotik devrede göğe dolayısıyla tanrıya yaklaşma zihniyeti içinde anatomilerde uzamalar devam etmiştir. Daha sonra resimde deformasyona Rönesans ile ara verilmiş, fakat olgun Rönesans'ın çok önemli sanatçılarından Michelangelo'nun Sixtin'de yaptığı freskolarında deformasyon yönünde bir biçimsel ortaya çıkmıştır. Bu biçimsel de figürlerdeki aşırı derecede dikkati çeken anatomik abartmalar önemlidir. Bu resimlerde her bir figür sanki vücut sporcusuymuş gibi algılatılmaya çalışmıştır. İşte bu noktada deformasyon olgusunu pek seven Maniyerist resim hareketinin başını Michelangelo çekmiştir. Maniyerizm, aşağı yukarı 70-80 yıllık bir süreyi kaplar. Bu dönemdeki bütün ressamalar deformasyona, yani biçimleri çarpıtmaya yönelim göstermişlerdir (Pontormo, El Greco, Parmigianino vb.). Sonrasında deformasyon çağdaş sanatla birlikte vazgeçilmesi mümkün olmayan resimsel bir öge haline gelmiştir. Özellikle Yeni Figürcüler olarak bilinen sanatçıların değer verdikleri ilk yaklaşım deformasyon olmuştur (Francis Bacon vb.).

Değer: Bir sanat yapıtının estetik değeri deyince, onun kompozisyonu, rengi, dokusu vb. özellikleri anlaşılmaktadır.

Değer Arayan: bir önemliliğe ulaşmak için çaba sarf etmektir. Bunun içinse, daha işin başında doğruyla yanlış tarafsız biçimde ayırmak gerekir. Değersizinde yoğunlaşarak, yanlışla yönelmeden, sıkı bilgi ve gözlemler sonucunda resimde değer aramak, o güne kadarki yanlışları, tekrarları görüp, onu bir daha yapmamak ve bunların üstüne yeni olarak “neyi getiririm” sorusunu kişinin kendisine sormasıdır. Zaten çağdaş değer kuramcıları da söylediklerimizi destekleyen açıklamalar yaparak, değeri belirleyen insan doğasını “yargılayan insan” da değil, “yaratan insan”da aramışlardır. Ayrıca bir sanat yapıtı da değerini alıcısından değil, yaratıcısından almaktadır. Onun için kişi sanata

baş koymuşsa değer aramak zorundadır. Bir şeyin maddeleşmemesi için doğal ve değer arayandan yana olunmalıdır.

Deha: Yeteneğin en yüksek sınırına verilen isim.

Dehşet Sanatı: 60 yılların içinde anarşist tutumun desteklediği Dada ve Pop sanattan destek gören bu eğilim, toplumda uç bir noktayı oluşturarak, insanın birden fazla duyusunu harekete geçirmeyi amaçlayan bir durum ortaya koymuştur. Öncülerinden biri de Kienholz'dur. Müzik, tiyatro, özellikle deneysel sinemayla da ilişkiye geçen bir eğilimdir.

Dekadan: Gerileyiş, çöküş içinde olan; sanat ve kültür alanında bir gerileyişi, çöküşü belirten şeye denir.

Dekadanlık: Croce estetiğinin bir yana ittiği ya da Marksçı düşüncenin burjuva uygarlığının çöküşüne (dekadansına) bağladığı her türlü yenilikçilik görüntüsüne, giderek bu isim verilir olmuştur.

Dekalkomani: 1935'lerde Oscar Dominquez kullandığı monotip tekniğine bu ismi vermiştir. Boya düz bir yüzeye uygulanıyor, bunun üzerine ikinci bir tabaka yayılıyor, az ya da çok bastırıldıktan hemen sonra kaldırılıyordu. Bu noktada farklı tatlara ulaşmak olası gibi gözükmekteydi. Cam üzerine de uygulanmış bir tekniktir.

Dekolaj: Yeni Gerçekçilik olgusu tarafından ortaya atılan bu resim görüşü, aslında kolajın tam tersi anlamına gelmektedir. Yani önce üst üste gelmiş birçok katmanın bulunduğu bir yüzey üzerinde istenilen yerlerin kesilerek çıkartılmasıyla elde edilen resimsel gerçeklik.

Dekor: Bir mekanın, bir amaç doğrultusunda nesneler dünyası kullanılarak hazırlanması. Bu eylem içinde olmaya Dekorasyon, dekorasyona ilişkin olmaya da Dekoratif denir.

Dekoratif: Süslemeciliği ön plana çekerek, salt dekore etmek amacına yönelmektir. Tabii bu düşünce, resmin sanat boyutuna terstir. Fakat dekoratif resmi seçenler asla sanatçı değildir ve ürettikleri de süs eşyasından öte gitmez. Çünkü bu noktada duyarlılığın azaldığından söz açılabilir ve gündeme süs yanı ağır basan anlayışlar gelir. Belirli temalara yönelerek, onu bir moda haline getirmek de dekoratif resmin bir parçasıdır. Bu ve benzeri durumlar, biçimsellikteki içerik yoksunluğundan ötürü meydana gelmekte ve bu da uygulayıcısına yapaylık damgasını vurmaktadır. Bunun adı şatafattır. Şatafat da, olsa olsa dekoratifliğin bir parçası olabilir. Dekoratiflik resim sanatında yapıt boyutunda asla amaç olmamalıdır. Fakat araç olarak kullanılabilir; zaten bunun sayısız örneklerini de dünyadaki çağdaş resim örneklerinde görüyoruz.

Dekupaj: Bir şeyin etrafını kesmek.

Deneyisel Grup: Sonra Kobra grubuyla birleşen Hollandalı bir grup. 1948 yılında kuruldu. Kurucuları arasında Appel ve Corneille'in de bulunduğu soyut sanata destek veren bu grubun "Reflex" isimli bir de dergileri olmuştur.

Denge: Resim sanatında simetri olgusunun bulunduğu her yerde vardır. Kompozisyon şemasındaki uyumun olması veya olanın da kendini gösterebilmesi için gerekli bir unsurdur. Örneğin; resim sanatı tarihinde Rönesans resmi denge yönündeki olgunluğuyla bilinir. Genelde merkezde yer alanların sağ ve solunda veya üst ve altındaki durum denge hassasiyetinin yakalanması için çok önemlidir

Derinlik: Resmin biçimsel bir ögesidir. Düzlemsel resmin karşısında gelişmiştir. Konuyu ön plana, yani düzleme getirmeden, perspektif kurallarından da yararlanarak resmi bütününe yaymak için kullanılır. İzleyici göz derinlemesine resimlerde sadece ön planda dolaşmaz arka planlara da gider. Dikey ve yatay biçimsel koşutlukların pek dışına çıkmamaya özen gösteren düzlemsel resmin aksine, derinlik resmi diyagonal

arayışlara da sürüklenmiş, bu yönde birçok alternatifler de geliştirmiştir. (Daha geniş bilgi için bakınız; H. Wölfflin, 1990, ss.85-139)

Desen: Bir nesnenin ya da bir figürün biçiminin bir yüzey üzerinde, çoğunlukla renkleri verilmeden betimlenmesi. Bir betimleme tekniği ve sanatı olarak da bilinir. Bir başka anlamı da kumaş, kağıt gibi malzemelerin üzerine basılmış motif, şekil ve özellikle süslemelere verilen isimdir. Her türlü grafik yapının da genel isimlerinden biridir. Çizime dayalı plastik bir anlatımı olan desen, kendi başına yeterli bir eser olabileceği gibi, gelecekteki bir eserin hazırlık çalışması da olabilir. Gelişmesi kendileri de birbirine bağlı olan teknikler ve üslupların değişmelerini izler; ama ayırt edici temel özelliği, elin ve onun uzantısı sayabileceğimiz araçların doğrudan hareketidir. Resim sanatının tarihi içinde resim tarihi oluştukça bir desen tarihi de oluşmuştur. Uzun süre fügen duvar düzenlemelerinin eskizi ve taslaklar için en çok aranan gereç olurken, metal uçlar, tüy ve fırça ile birlikte 15. yüzyıla kadar desen tekniğini oluşturdu. Gümüş ve altın uçlar kullanıldığında hiçbir düzeltme olanağı olmadığından, bunlar çok özenli ve hassas bir çalışma gerektiriyordu. Özellikle Floransalılar (Verrocchio, Leonardo da Vinci) ve Almanlar (Dürer) bu uçlardan büyük ustalıkla yararlandılar. 16. yüzyıldan başlayarak kullanılan (Holbein) ve 17. yüzyılda Flaman ve Hollanda'da çok gözde olan doğal grafit yavaş yavaş metal uçların yerini aldı; daha sonra 18. yüzyılın sonunda yapay grafit (conte kalemi) kurşun mini gölgede bıraktı (David, Ingres, Corot, Degas). Ceviz mürekkebi, iş mürekkebi ve çini mürekkebi İlkçağdan ve Ortaçağdan günümüze kadar hem çizgilerin hem de tarama ile elde edilen değerlerin gösterilmesini sağlayan tüyle ya da gerektiğinde çizgi resimle bütünleşen lavi de resme daha yakın biçimler elde edilmesini sağlayan fırçayla birlikte kullanıldı. Dürer, Vinci, Raphael, Holbein, Michelangelo'dan, Poussin, Rembrandt ve Delacroix'ya, Van Gogh, Matisse ve Picasso'ya kadar birçok büyük usta, bu mürekkepli desen ve lavi tekniğini uyguladılar.

Füzen ancak 16. yüzyılda sabitleştirme yöntemlerinin geliştirilmesiyle özerklik kazandı. Tiziano, Delacroix, Seurat, Redon gibi sanatçılar, sunduğu olanaklarla deseni resme yaklaştıran füzenin çekiciliğine kapıldılar; ama kara taş, sangin, tebeşir ve pastel, çizgi resimler ya da oylumlu desenler de yapılmasını sağladı. Gümüş uca göre daha esnek bir kullanımı olan kara taş, desenin başlı başına bir teknik olmasıyla birlikte (Signorelli, Pollaiolo, Ghirlandaio, Veronese, Raphael, Vinci, Michelangelo, Tiziano, Tintoretto ve 17. yüzyılda Flaman ve Hollanda'da Ruysdael, Hobbema, Rubens, Van Dyck) önem kazandı ve gereğinde guvaş ya da tebeşirle birlikte kullanıldı. Ortaçağda koyu zeminler üzerine taslak yapmada kullanılan beyaz tebeşir, 16. ve özellikle 17. ve 18. yüzyıllarda kabartıları vurgulamada başvurulan gereç oldu. İlkçağdan beri bilinen sangin ise, renk derecelenmelerini göstermeyi sağlıyordu; sangin Floransa'da 15. yüzyıldan başlayarak tek başına kullanıldı (Vinci) ve 18. yüzyıla değin İtalya'da, Kuzey ülkelerinde ve Fransa'da (Watteau, Boucher) saygınlık kazandı. İki kalemle sangin ve kara taşla (Fouquet) ve özellikle üç kalemle desen; yani sangin, kara taş ve tebeşirle resmi daha çok andıran işaretler yapılmasına ve daha geniş bir anlatıma olanak verdi (Clouet, Watteau, vb.). Suluboya kabartı tekniğinde rengin desenle ve aynı zamanda eserin tümüyle bağdaşması için sürdürülen araştırmalar, gerçek anlamda "kuru resim" sayılan pastel ile en iyi anlatımını buldu. 16. yüzyıldan beri bilinen pastel (Fouquet, Clouet), 18. yüzyıldan başlayarak, sabitleştirme tekniğinin bulunmasıyla, özellikle portrelerde sık sık kullanıldı (Chardin, Boucher v.b). 19. yüzyılda figürde (Manet, Degas, Toulouse-Lautrec) ve manzara resminde Delacroix, Millet, Degas ve izlenimciler) ya da Redon'un eserlerinde önemli bir yer edinmiştir. 20. yüzyılda çok çeşitli denemelere girişen sanat, ister taslak, ister tamamlanmamış eser olsun, desene kendine özgü bir değer verdi. Özgün ve titiz bir araştırma olarak desen, Klee, Matisse, Picasso, Wols, Michaux gibi sanatçıların eserlerinde ayrıcalıklı bir görev üstlendi ve soyut araştırmaların kendiliğinden olan yanını örnek bir biçimde

aktardı. Birbirini izleyen öncü akımlar, desene, gönül rızası ile taslak değeri verdiler. 70'li yıllardan sonra doğa üzerinden desene yeniden ilgi duyulmaya başlandı (Hockney, Dine, Kitaj). Böylece, doğa üzerinden desen, kılı kırk yaran bir bilgelikle (Titus-Carmel, Gafgen, Moninnot, Szafran v.b) tekniği ve sanatsal yaratma zevkini buluşturmuştur.

De Stiljl: 1917 yılında Hollanda'da kurulan bir sanatçı topluluğudur. Ressam olarak P. Mondrian, T. Van Doesburg ve A. Van Der Leck bulunmaktadır. Sanat teorisi de yapan bu ressamların öncüsü, Mondrian ve onun yeni plastik anlayışıdır.

Detay: Bir resmin tümeli içindeki ayrıntılardan biri. Tikel olgunlukların temsil ettiği bu kavram, bir resimde kimi zaman figürle, kimi zaman renk lekesiyle ya da çizgiyle dikkat çekebilir. Resimlerin, bazen detaylarından yola çıkarak, tümeline varılabildiği gibi, tam tersi bir hareketten de yola çıkılabilir. Resimlerdeki detaylardan bazıları önem noktaları da oluşturabilir. Bu o resmin değerlendirilmesi ve eleştirmesiyle ilgili olarak kayda alınması bir özelliktir. Zaten resim bir yapı arz ettiği için, yapı da detay özelliği gösteren birçok elamandan meydana geldiğinden, detay yönünde düşünce üretimine yol açmışlardır. Tümellik bir program ise, detaylarda bu programın içinde başka başka küçük programlar demektir. Böylesi bir durum bir mantık sürecini de başlatır. Mantık sürecinin başladığı alanlar ise, felsefi boyut istençlerinin yakalandığı yerler olacaktır şüphesiz. Demek ki bir resmin felsefi düzeneğinin başlama veya bitme noktalarından biridir detaylar.

Detramp: Kuru sıva üzerine zamlı boya ile yapılan duvar resmi.

Diadem: Baş çevresine yerleştirilen şerit biçimindeki ince taç.

Didaktizm: Öğretme, yetiştirme ve açıklama özelliği bulunan anlamında kullanılır. Bu daha çok içeriğe bir

analoji uygulandığında devreye girer. Çağdaş sanatta tek başına yer alması zordur. Kimi zaman ikonografi ve ikonolojiye de ilişir.

Dinamizm: Resimde dinamizm, hem resmin görüneni açısından, hem de sanatçısı açısından ortaya konulan bir özelliktir. Betimde dinamizm sezgisi alabiliriz. Bunu sağlayan ise; renk ve çizgilerin resim yüzeyindeki hareketleri olacaktır. Tabii ki bu renk ve çizgileri aklında oluşturup resim olarak yansıtan da sanatçıdır. Sanatçının içseli tarafında, dinamizm yönünde bir dürtü varsa; bu önlenemeyecek mutlak dışa vurulacaktır. Dışavurumun temelinde bulunduğu resimler, kuşku yok ki belli duygu ve mantık dinamiklerini resim yüzeyine taşıyacaktır. Geneli itibariyle boya ile oynanan resimlerde, plastik dinamizmin gelişmesine daha çok olanak tanındığı söylenebilir. Klasik resim dürtülerinde dinamizm, sanatçının üretimi ile paralel giden bir koşuttu. Burada çok üretilen ve temaları pek değişmeyen resimler vardı ki bunlar arka arkaya sanatın tarihine yerleşmekle, dinamizm yönünde dikkat çekmişlerdi. Fakat çağdaş resimde resmin dokuları itibariyle malzemenin hareket sınırlarının genişlediği, dolayısıyla bu yönde dinamizmin çok arttığına tanık olunabilir.

Dini Yemek Sahneleri: İncil’de rastlandığı kadarıyla yedi tanedir: “Son Akşam Yemeği”, “Simon’un Evinde Yemek”, “Cana Düğünü”, “Levi’nin Evinde Ziyaret”, “Herodes’in Ziyareti”, “Emmaus’ta Yemek”, “İsa, Maria ve Martha’nın Evinde”. Son Akşam Yemeği, İsa’nın havarileriyle yediği son yemektir.

Diorama: Saydam resim levhalarının hem önden hem de arkadan ışıklandırılması temeline dayanan düzeneğin ismidir.

Diptik: Arada menteşeleri olan açılır kapanır, iki yüzeyden oluşmuş resim.

Divizyonizm: Boyanın resim yüzeyine küçük tuşlar halinde vurulması. Karşıt renklerin yan yana getirilmesi temel ilkesidir. Neoempresyonistler (Seurat, Signac) bu teknikle çalışmışlardır.

Dizayn: Bitmiş bir çalışmanın ya da bir ön eskizin veya modelin düzeni. Çizgi, renk, hacim ve yüzey sorunlarını ve bunların malzemeyle bağlantılarını kapsayan düzen araştırması “basic design” ismini alır.

Dizim: Bir sanat yapıtını meydana getiren unsurların anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde bir araya gelen üzerinde uzlaşmış kuralların tümü.

Doğaçlama: Daha önce zihinde tasarlamadan, içe doğduğu gibi bir resmin meydana getirilmesi.

Doğadan Çalışma: Canlı model veya doğa karşısında resim yapma işlevi.

Doğal: Daha en başta olumsuz her düşünceye uzak durmak ve tüm samimiyetiyle araştırmacı olup, yine samimi öneriler sunmakla sağlanabilir. Kandırmak, bilmeyene bilgiçlik taslayarak doğal olunamaz (Dünyadaki sanattan çok şeyler aşırarak, bugün ülkemizde sanat yaptığını iddia edenler, bunları resim konusunda bilgili olmayan bir toplum olan bize ilk kendileri bunu ortaya koydu gibisinden empoze edebilmektedir). Resme ve resim üzerine düşünmedeki basmakalıp yaklaşımlar, özellikle kültürsüzlük doğal olmayı engellemiştir. Doğal olmanın temelinde yer alan doğa kuramı, en azından kendi neyse onu ortaya koymak olduğuna göre, kişi sanata layık olmak için doğal olmayı, ancak doğa-tanrı ilişkisindeki gibi samimi bir ilişkiyle sağlayabilir. Doğa nasıl içinde, hep yeni yeni biçimlerin ortaya çıktığı ve öbürlerinin ortadan yok olduğu, önsüz, sonsuz, sürekli bir gelişme süreci halinde varoluyorsa, kişi tarafından ortaya konmuş bir resimde de bunlar olabilmelidir. Özetle doğal olmaya, bilincin dışında kendiliğinden var olan her şeyin ortaya konulması olarak da bakabiliriz. Zaten

samimi ve doğallığı tercih eden kimseler, yapıtlarında da kendi olmayı becermektedir. Hatta olgunlukları içindeki yalınlık, onların aslında çok basit bir şey olan sanatı yapmalarına da olanak vermiştir. Böyle bir mizacı tartışmaya bile gerek yoktur.

Doğalcılık: Ayrıntıların dışsal gerçeğe-benzerliğinde bir sanat yapıtının estetik değerinin başlıca ölçütünü gören yaratı yöntemi.

Dokuma Resim: Bauhaus felsefesinin tekstil resmine getirdiği özgürlükle, artık bu alanın da sanatsal bir uğraş olduğu kabul edilmektedir. Hem doku, hem de desen olarak dokuma tasarlama eylemi, tıpkı resim ve grafik sanatlar gibi bir yüzey sanatı kabul edilmektedir. Fakat İlkçağdan bugüne özellikle orta ve Uzakdoğu'nun birçok ülkesinde, özellikle kumaş ve halı sanatının çok gelişkin olduğu bilinmektedir. Bunlar da bir dokumadır ve yüzeyleri itibariyle resimlemişlerdir. Ortaçağda da bilinen kumaş resimleri çok dikkat çekici boyutta, hatta o dönemin Batı resmi açısından da kayda alınıp, değerlendirilmiştir. Bizans dokumaları da resimleri itibariyle ilginç gelişmeler ortaya koyabilmiştir. Özellikle ipek ve baharat yollarının yanı sıra, denizciliğin de gelişmesi sayesinde Rönesans'ta birçok kumaş Avrupa'ya girmiştir. Daha çok dekoratif özelliklere sahip bir resimlemeyi bünyesinde barındıran bu kumaşlar, resimsel açıdan pek fazla bir şey ortaya koymazlar. Fakat gene Ortaçağdan bu yana gelişen Halı Resim (Tapestry), günümüze de gelen bir dokuma resim sanatı olgusu olarak dikkat çekebilir. (Bakınız; Halı Resim)

Dormition: Batı resminde Meryem'in ölümünü betimleyen ikonografik sahne.

Dönem: Bir sanat dalında ortak üslup özellikleri gösteren yapıtlar ve sanatçıların içinde yoğunlaştığı zaman dilimine verilen isim.

Dry Point: Sanatçı, doğrudan metal plaka üzerine büren, sivri uçlu aletler ve hatta sivri uçlu vibratörle deseni çizer. Bu defa desen hafifçe oyulurken çizginin kenarında veya her iki kenarında talaş/çapak bırakır. Mürekkep sürüldüğü zaman oyuklar yerine çizgi halinde talaşlar mürekkebi tutarlar ve böylece baskının gerçekleşmesi için gereken boya yüzeye getirilmiş olur. Baskı yükü altında talaşlar yavaş yavaş aşındığı için, edisyon (baskı sayısı) küçüktür.

Durum (Situation): Londra Kraliyet Akademisi'nde düzenlenen serginin ismi (1960). Bu sergiye katılmak için soyut resim yapmak ve 300 x 300 cm ölçülerinden daha küçük bir çalışma vermemeniz gerekmekteydi. Bütün görsel alanı kaplayan çalışma böylece izleyiciyi de işin içine sokuyordu. Benzer hareket heykel alanında da uygulanmıştır.

Duvar Resmi: Abidevi resim geleneğinin en önemli parçasını oluşturur. Aslında duvar resmi denilince, fresko, mozaik ve rölyef akla gelebilir. Özellikle Ortaçağ sonlarına kadar süren tarihsel devrenin çok önemli resim yaklaşımlarındandır.

Duygulanım: Duygu alma anlamına gelmektedir. Bu bir etkilenme işidir. Ruhbilimde bir duygusal durumu dile getirir. Heyecanlar bu kavramın dışında tutulmaktadır. Duygulanım, tutkuyla karşılaştırılmamalıdır, çünkü onun kadar şiddetli değildir. Resmin betimsel tarafında da kullanılan, resme olan bir yaklaşım kavramıdır.

Duygulanım Sanatı: Bu dünya sanatında çok az görünen bir üsluptur. Soyutlamacı tavır içinde biçimlerin ve içeriğin paralelliğinde gelişir. Bu paralellik de o kadar kolay bir şey değildir. Bu üsluba ülkemiz ve dünya sanatı bağlamında en iyi örneklerden birini Abdurrahman Öztoprak resimleri oluşturmaktadır.

Düsseldorf Okulu: Öncülüğünü Wilhelm von Schadow'un yaptığı Nazerenler'in bir kolu olan 19. yüzyıl Alman resim okulu.

Düzen: Sanat yapıtını oluşturan unsurların arasındaki ilişki ve bağlantılar bütünü.

Düzlem: Mekanın iki boyutlu yatay veya düşey uzantısına verilen isim.

Düzlemsel: Resmin biçimsel eleştiri ve yorum noktalarından birini oluşturmaktadır. Derinlik resminin tam karşıtı olarak bir kuram oluşturur. Genelde tema, ön planda düzlemsel olarak gelişir. Arka planın pek fazla önemi yoktur. Dikey ve yatay kompozisyon kurguları dikkat çeker. Rönesans resminin önemli biçimsel saptamalarından da birini oluşturur. (Daha geniş bilgi için bakınız, H.Wölfflin, 1990, ss. 85-139)

E

Eat Art: Besin maddelerinden seçilmiş nesnelerle sanatsal oluşumlara yönelmeyi, sanatın geleneksel değerlerini yıkmak ve bundan zevk almak anlayışına sahip bir eğilimdir. Terim, Daniel Spoerri tarafından ortaya atılmıştır.

Ebru: Kağıt üzerinde renkli hareler oluşturma sanatı ve bu harelere verilen isim. Bu sanatın Türkistan'da Buhara'da doğduğu, oradan da İran ve Anadolu'ya geçtiği sanılmaktadır. Kağıt süsleme sanatlarının en önemlilerinden biri olan ebruculuğun başlangıç tarihi kesinlikle bilinmemektedir.

Ecce Homo: "İşte Adam" anlamına gelen bu Latince tanım, resim sanatında İsa'nın çarmıha gerilmeden önce halka takdimi.

Eflatun: Pembe ile mor arasında bir renk.

Eğilim: Estetik ve sanatsal ilkelerin bütünlüğü; belli bir tarihsel dönemde doğan okulların kaynağı budur. Eğilim ya bir tek sanatta ya da birçok sanatta görülür.

Eklektizm (Seçmecilik): Eski Romalılardan beri bilinir ve değişik, birbirinin karşıtı olan dizgelerin, görüş açılarının bağdaşamaz yanlarını görmezden gelerek, bağdaşabilir yanlarını düzenli bir bütün oluşturmada bir araya getirme tutumudur. Kanımca sanatta tutarsızlığın ve oturmamışlığın da bir göstergesidir. Kaynağı mutlak surette birilerinde, bir yerlerde olan, daha önce yapılmış; birçok benzeri olan ve asla yeni olmayan resim veya heykel yapanlara da eklektik (seçmeci) denir.

Eklenti: Resim yüzeyi üzerine sürülmüş boyaya ince talaş ya da hizar tozu, kum, cam kırığı gibi çeşitli maddelerin katılması, boyayla karıştırılması, resim yüzeyi üzerine kağıt, karton, kumaş kırpıntılarının yapıştırılması, ya da boyalı yüzey üzerine çeşitli yöntemlerle eski

kumaş, mobilya ve makine parçalarının eklenmesidir. Bu teknik Dada ile zenginlik bulur. Asambla jın bir başka şeklidir.

Ekol: Aynı üslup kapsamında değerlendirildikleri halde bir bölgeye ya da kimseye göre ayırıcı özellikler gösteren benzer eğilimde çalışanlara verilen isim.

Ekorşe Figür: İnsan veya hayvan figürünü, kas oluşumlarını göstermek için derisi yüzülmüş olarak betimleyen anatomik çizime denir.

Ekspresyon (Dışavurum): Sanatçıya özgü zihinselliğin bir yapıtta somutlaştırılması olayı. Resimdeki dışavurumsal gelişmeler, sanatın toplumla ilişkisine bağlıdır. Bunu dünyadaki örnekler ortaya koymaktadır. Öncelikle dışa vuran insan samimi ve doğal insandır. Zaten bunu başaramadıkça, sadece dışa vurduğunuzu sanırsınız. Somut ve soyut her türlü duyarlılığa kişi ruhunu ve bedenini açık bırakabilmelidir.

Ekspresyonizm (Dışavurumculuk): Dışavurum olgusunun resim sanatındaki hareket noktalarını ele alacak olursak; buradan karşımıza ilginç bir tablo çıkar. Resim ismi verilen yaklaşım nerede ve nasıl ortaya çıkmıştır gibi bir soruya, insanın ilk barınağı olan mağaralarda demek akılcı olanıdır. Daha sonraki yüzyıllara bakacak olursak resim, temelinde hep bir dışavurum yansıtmasında bulunmuştur. Fakat söz konusu edilmek istenen dışavurumun nedenleri ve çıktığı ortamlar farklıdır. Resimde dışavurum; kimi zaman sosyal yaşam kesitlerini, kimi zaman dinsel mistisizmi, kimi zaman mitolojiyi, kimi zamansa kişisel ruhsal durumları aktarabilmiş, adeta dışarıya vurabilmiştir. Bu terim altında 1905-1930 yılları arasında bir Ekspresyonist sanat akımı bile ortaya çıkmıştır. Akım olarak 1905 ile 1925 yılları arasında tam gelişmesini ortaya koymuştur. Bu akımın sanatçıları, özellikle hızlı kentleşmeye, sanayileşmeye ve toplumsal statüleşmeye karşı durarak, bunlara karşı ifade biçimlerini resim sanatında da kullanmışlardır.

Dışavurum sözcüğü, 1911 yılında, “Soyutlama ve Etki” isimli kitabında ilk defa William Worringer tarafından ele alınmıştır. Bu akımın dört önemli gelişmesi vardır. Bunlar, 1905’de Dresden’de kurulan Die Brücke (Köprü), 1909’da Münih’te kurulan Neue Künstlervereinigung (Sanatçıların Yeni Topluluğu) adındaki sanatçı toplulukları ve 1910’da ilk sayısı çıkan Der Sturm (Fırtına), 1911’de ise; Der Sturm’a rakip olarak çıkan Die Aktion (Eylem) dergileridir. 1905 yılında kurulan Die Brücke grubu, Ernst Ludwig Kirchner etrafında, Karl Schmidt Rottluff, Erich Heckel, daha sonra gruba Otto Müller, Emil Nolde ve Fritz Bleyl ile dikkati çekmiştir. Özellikle Kirchner, gece hayatının debdebesini ve askerlikle ilgili konulara dair resimler yaparken, renk duyarlılığı ve biçimsel yorumlarıyla da dikkat çekmiştir. Rottluff, gruba taşbaskıyı tanıtmaya özelliğiyle bilinmektedir. Heckel, diğer gruptan arkadaşları olan Macke ve Marc ile olan dostluğu sayesinde, iki grup arasında kurduğu diyalogla göze batmıştır. 1909’da kurulan diğer grup Neue Künstlervereinigung ise; Wassily Kandinski ve Franz Marc etrafında kurulmuştur. Bu grup, Der Blaue Reiter isimli bir almanak bile hazırlamıştır. Kandinski, dış dünya ile insan yaşamı arasında sentezlere gitmiştir. Marc’a gelince; dinsel için, sanatı bir yol olarak görmüştür. Daha sonra bu gruba Alexii Jawlenski ve August Macke’de katılmıştır. Alman Ekspresyonizmi içine alabileceğimiz diğer sanatçılara gelince; bunlar Lovis Corinth, Oskar Kokoschka, Ludwig Meidner, George Grosz ve Otto Dix’tir.

Eleman: Bir sanat yapıtını oluşturan her tekil parçaya verilen isim.

Elementarizm: Theo Van Doesburg’un grubu De Stijl’de terim olarak kullanılan bir resim hareketidir. Piet Mondrian’ın dik ve yatık köşeli parçalarla oluşturduğu düzen anlayışına karşı, eğik ve çapraz parçalara dayanan düzen sorunlarını kapsamaktadır.

Eleştiri: Resimde eleştiri yapmak bir takım gerekleri yerine getirmekle olabilir. Resim sanatına birçok

yönlerden eleştiri yapılabilir. Dünya görüşü alt yapılı eleştiriler bulunduğu gibi, duygu ve gerçeklik yönünde sentezlenen eleştiriler de bulunabilmektedir. Resim plastik bir oluşum olduğu için, plastik açıdan da eleştiri yapılması olağandır. Zaten bir plastik esere de en yakın olanı bu eleştiri mantığıdır. Öncelikle, dünya görüşünü meydana getiren siyasi gelişmelere göre eleştiri, sırasıyla geçmişte dünyadaki bütün görüşlerin ortaya koyduğu tavırlara göre bir disiplin yaratmıştır, yaratacaktır da. Filozof, sosyolog ve psikologların meydana getirdikleri bakış açılarıyla da sanata bakmak olasıdır. Fakat bunlar çoğu zaman, bazı aktarımlarında yeter gibi gözükseler de çoğun yetmez kalabilmişlerdir. Plastik açıdan bir aydınlanmaya yönelerek, bu doğrultuda açılımlara gitmek hem tatmin edici, hem de gerçekten ortaya ciddi bir takım şeylerin çıkmasını sağlar. Plastik açıdan eleştirinin gerçekleşmesi için, öncelikle sanatın ne olduğunu kavrayıcı, kavratıcı bir hassasiyete sahip olmak gerekmektedir. Her şeyden önce sanatın istediği duyarlılığa sahip olduktan sonra, sanatın tarihini ve özellikle resim sanatının tarihini ana hatlarıyla ciddi biçimde kavramakta yarar vardır. Çünkü bu ana hatları anlamak, sanatın ve resmin tarihini oluşturan dönemleri de birbirinden ayırmak demektir. Söz konusu ayrıma girdikten sonra, kıyaslama dediğimiz olgunluğa da ulaşılmış olur. Çünkü kimi zaman bir resim eleştirisi yapılırken, bir mimarlık veya heykel olgusunun da kullanıldığı görülecektir. Bilinmelidir ki bir alanın terminolojisi o alanı açıklamaya yettiği kadar, yetmeyebilir de. Plastik eleştiride bir başka aşama da çağdaş, modern ve klasik ayrımlamayı olumlu kullanmaktan geçer. Çünkü klasiğin içinde gelişen modernizmi, çağdaşlık içinde kullanmak kadar, tam tersi veya tam çaprazı gelişmelere de muhatap olmak önemlidir. Örneğin; Rubens gibi bir Barok ressam, gelişen, seansa dayalı boya kullanımını, Kenneth Noland tarzı bir boyamada hatırlamak, boya kullanımının nereden nereye geldiğini görmek açısından çok önemlidir. Böylesi örnekleri çoğaltmak özellikle bir eleştirmenin ilgi odaklarından biri olmalıdır. Malzeme tanındıktan ve bu

malzeme içinde uç gelişmelerden de haberdar olunduktan sonra, artık çağdaş resme yavaş yavaş yaklaşımlarda dolayısıyla eleştirilerde bulunulabilecektir. Bu arada sanatın felsefesinin tam olarak oturmasını sağlayan teori oluşumlarına da ciddi biçimde eğilmek ve bu gelişmeleri de tam olarak kavramak çok önemlidir. Özellikle klasik resme teori yazanları incelemek yararlı olacaktır. Çünkü bu teoriler bilindiği zaman, çağdaş yorumlar ve teoriler çok daha kolay anlaşılabilir. Özetle resim eleştirisi için öncelikle klasikten hareketlenmek olumlu olanıdır. Genelde Batılı yazarlar tarafından temeli Aristo ve Platon mantıklarına kadar indirgenen klasik teori oluşumlarını, Türkiyeli gözüyle algılamak pek kolay olmasa da iyi gözlem ve tutarlı araştırmalar sonucunda buna hiç değilse ciddi yaklaşımlar sağlanabilecektir. Teoriler ve biz bireyler için resim sanatının eleştirisini yapabilmek, öncemizde olup bitene, tam bir saygı duymak ve olanları yerli yerine oturtabilmek, hatalara düşerek, deneme ve yanılma mekanizmalarını çoğaltmakla ilgili olarak gelişmektedir, eleştiri.

Eleştirel Gerçeklik: 19. ve 20. yüzyılların gerçekçi sanatında bir yöntem ve eğilim. Temel ilkesi, gerçeğin gerçeğe uygun biçimde yansıtılması, sınıflı toplum içinde toplumsal adaletsizliğin ortaya konması, sömürüye dayalı toplumsal düzendeki çelişkilerin ve sakatlıkların kurcalanmasıdır. Bu eğilimin yapıtlarındaki olumsuz olayların parlak eleştirel tasarımı, toplumsal tepkinin gelişmesine, demokratik ve insancıl ideallerin ortaya atılmasına katkıda bulunmuştur. Ne var ki eleştirel gerçeklik toplumsal ilişkilerin devrimci dönüşümü doğrultusunda, olumlu bir program önermeden, ancak gerçeklik karşısında eleştirel bir tavır koyabilir.

Empresyon (İzlenim): Bir dış etkenden kaynaklanan duygu ya da duyum; intiba. Genellikle 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmış olan izlenimci ressamların temel hareketlerinden biridir. Bu ressamlar kimi zaman güneşin doğuşu, batışı gibisinden olaylardan etkilenirken, kimi zamansa bir trenin dumanından ya da doğa içi herhangi

bir konudan duygu veya duyum almışlardır. Bu yönde Monet'nin "İntiba-İzlenim" isimli eseri en net örneklerden birini oluşturur.

Empresyonizm (İzlenimcilik): Özellikle Paris'te açtığı sergilerle ismini duyuran bir Fransız resim okulu ve akımıdır. Pek tabii bu okula ve akıma bağlı bir yapıtı veya sanatçıyı niteleyen teknik ve üslup özellikler olarak da bilinir. Sanatta, nesnelerin durağan ve kavramsal yanından çok, geçici izlenimleri, olayların değişkenliğini yakalamaya yönelik genel eğilim, ancak bu akımda alınabilmiştir. Bir akım olmayı başaran Empresyonizm; 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmaya başlamıştır. Geçici bir anı yakalamaya çalışarak, virgül biçiminde fırça darbelerini, açık renk değerlerini, ayrışık renkleri sistemli bir biçimde kullanarak ve sis, kar gibi geçici olayları konu edinerek resim anlayışına köklü bir değişiklik getirmiştir. Bu akım ressamaları, akademik olana başkaldırmışlardır. Japon sanatının keşfi (Japonizm), fotoğrafın resim sanatına etkisi, ışığın çözünmesi, Chevreul yasaları, Delacroix'nın yansıma kuramları akımın yerleşmesine katkıda bulunmuştur. Bu resim sanatı akımının öncü ressamaları, Manet, Monet, Sisley, Renoir, Degas, Pissarro gibi ressamlardır.

Emülsiyon: Resimde yağ, su, balmumu, albumin, kazein gibi maddelerin karışımından meydana gelen tabaka.

Empati: Bir sanat yapıtı ile onu algılayıp izleyen kişinin duyumsal bütünleşmesi.

Enstantane: Fotografik an'a verilen isim.

Enstelasyon: Bir mekanda yapılan kavramsal düzenlemeye ve yerleştirmeye verilen genel isim.

Enteriyör: Özel, evlere asılmak üzere ısmarlanan, küçük boyda ve gündelik hayattan sahneleri ve ev içlerindeki yaşamı konu edinen, genellikle insan ögesini kullanmadan salt mekanı proporsiyone eden resimlere verilen isimdir. 17. yüzyıl Hollanda resminin de bir türüdür.

Entrig: Bir sanat yapıtında yeniden üretilen olayların ardışıklığı olarak entrig, çoğun konuyla örtüşür. Ne var ki konuyu oluşturan çatışmalar zaman dizisel bir düzen içinde ortaya konmadıkları takdirde, entrig ile konu büyük çapta farklılaşır. Örneğin; yapıt herhangi bir olayla başladığı halde, konunun daha sonraki akışı, çoğu zaman bu olaya yol açan durumları ve eylemleri gösterebilir.

Esinlenme: Bir sanat eserini meydana getirmek için, özellikle sanatçıyı harekete geçirmeye yarayan bazen somut bazen ise soyut olan şeyin ismi. Bilindiği üzere, sanatçılar gene sanat tarihsel dönemlere bakıldığında, çeşitli esinlenmeler içinde de bulunmuşlardır. Kimi zaman mitolojiden, dinden, kimi zaman ise; politikalardan, savaşıardan esinlenebilmişlerdir.

Eskiz: Resme hazırlık için yapılan ön çizgi çalışmasına verilen isimdir.

Espas: Çağdaş resimde mekan kavramı altında kullanılan çok önemli bir kavram. Genellikle nonfigüratif resimde beliren boya ve çizgi katmaları arasındaki uzay boşluğuna verilen isim. Çoğul espas gösterileri şeklinde gelişen resimlerde üst üste ve alt alta gelişimlerle kendini boşluk ya da boşluklar olarak gösterir. Çağdaş resimde, konstrüksiyonu sağlayan en önemli öğelerden birisidir ve itme-çekmeyi değerlendirerek, izleyici gözü resmin yüzeyi üzerinde dolaştırır.

Estamp: Uzakdoğu'da ipek ya da kağıt üzerine baskı olarak yapılan resimlere verilen isimdir.

Estamp-Tablo: 18. yüzyılda beğenilen tabloların gravür olarak çoğaltılması demektir. Bu, o dönemki bir burjuva tavrıdır.

Estet: Estetik bilimi ile uğraşan kişilere verilen isimdir. Estetik ile ilgilenen estet, özellikle felsefe ve sanat tarihi gibi alanlara hakimdir, bu alanları iyi bilmesi gereken estet, yan alanlar olarak; sosyoloji, psikoloji ve uygarlık tarihini de bilmesi gerekir.

Estetik: İnsan tarafından gerçeğin estetik özümsemesinin temel ilkelerini ve kanunlarını inceleyen felsefi bir bilim alanı. Estetiğin konusunun en başta gelen içeriği, türlü dışa vuruşları ve biçimleriyle “estetik olaydır”; estetik, toplumsal bilincin ve etkinliğin özgül biçimi olarak, sanatın genel kanunlarını ve sanatsal yaratının öz yapısını da inceler. Bu bilimin temel sorunu, sanatın özü ve gerçeklikle bağdaşıklığıdır. Eskiden estetik, pratik olarak sanat sorunlarıyla sınırlanıyordu; bugün konusunu genişletti, dizayn kuramı ve pratiği gibi, yeni yeni alanlara el attı. Tarihsel ve diyalektik maddecilik, estetiğin yöntembilimsel temelidir.

Estetik Algı: Gerçeklikteki ve sanattaki estetik olayları algılama gücü. Beğenin gelişimiyle bağımlıdır. Bir anda estetik coşkuları ve hazları uyandırır. Estetik algıların bütünlüğü, estetik değerlendirmenin doğup oluşmasının da temelidir.

Estetik Değerlendirme: Estetik idealden yola çıkılarak, gerçeklikteki ve sanattaki estetik olayın değerlendirilmesi. Bu değerlendirmeye insan, güzelin ölçüsünü, olayın sanatsal yetkinlik düzeyini, anlatım gücünün etkisini, toplumsal kapsamını vb. gibi belirler. Estetik, algıların bütünlüğünden temellenir ve eğer bilimsel bir yolla kanıtlanmış olursa, daima belli bir estetik anlayışının temel ilkelerine dayanır.

Estetik Duygu: Sanatın ve gerçekliğin ortaya çıkardığı estetik olayların kavranması sırasında insanın özgül coşkuları duyma yetisi. Bir yandan beğenin gelişimine bağlıdır; öte yandan insanın bütün tinsel kültürüne, dünya görüşüne, ideolojik, siyasal ve moral inançlarına iç eğilimlerine, duygusal yakınlıklarına ve soğukluklarına vb. gibi özelliklere bağlıdır.

Estetik Eğitim: Özü ve amacı, uyumlu bir şekilde gelişmiş, gerçekliğin dönüştürülmesine, estetik idealin gerekleriyle uygunluk içinde yeniden örgenleşmesine etkin bir payla katılmaya can atan bir kişilik yetiştirmektir.

Estetik eğitim, beğeniyi ve estetik algı yetisini geliştirmekten başka, dolaylı bir yolla yüksek moral nitelikler oluşturmak, imgelemin ve yaratıcı düşüncenin serpilip gelişmesini sağlamak zorundadır.

Estetik Düşünce: Sanat eserinin ana fikri; gerçekliğin sanatçı tarafından yorumlanması ve değerlendirilmesi; bunun için, estetik fikir, içinde somut bir tarzda canlandığı sanatsal imgelerin oluşumunda belirleyici bir etkide bulunur. Tema ile birlikte, estetik fikir, sanat yapısının içeriğinin temel ögesidir.

Estetik İdeal: İnsanın estetik etkinliğinin çeşitli alanlarında, en yüksek düzeyde yetkin tasarımların bağlamlı bütünlüğü. Estetik ideal, toplumsal ve tarihsel açıdan, her daim koşullanmıştır ve toplumsal, siyasal, moral vb. ideallerle doğrudan bağlı durumda bulunur.

Estetik Kategorileri: İnsanın gerçeği estetik özümsemesindeki genel ve temel ilişkileri, yanları dile getiren belli başlı estetik kavramları (estetik olay, güzel, trajik, komik vb.).

Estetik Olay: En genel estetik kategoridir. Gerçeğin estetik özümsemesiyle ilgili, insan etkinliğinin ve bilgisinin tüm nesnelerinin ve biçimlerinin özgül niteliğini gösterir. Öteki estetik kategorilerin hepsinin sadece parçasal bir niteliği vardır estetik olgu yanında; kimilerinin yüksek bir genelleme düzeyi olsa bile, sözgelimi sanatsal olay veya güzel gibi.

Estetizm: Güzel olanın biçimsel doğasını mutlaklaştırarak; içeriksel bileşkelerini küçümseyen veya yadsıyan anlayış ya da tavır. Bu kavram, estetiği, bir yaşam anlayışı haline getirerek toplumsal gerçeklikle hiçbir bağıntısı olmayan “güzelliği” toplumda tek kültür değeri olarak görür.

Estomp: Kağıt veya deriden bükülerek yapılan, ucu konik, gövdesi ince silindir biçiminde bir resim malzemesi.

Eşzamanlı Betim: Bir konu ya da kişinin çeşitli görünümünün aynı zaman birimini kapsayan tek bir çerçeve içindeki betimi. Eski Mısır'dan, Kübizme kadar resimde rastlanan bir özelliktir. Zaman ve mekan birliği bu özellikte çok önemlidir.

Etüt: Desen öğretimi için kullanılan model. Bir başka anlamıyla sanatçıların etüt dedikleri boyanmış veya modellenmiş parça, tasarı, eskiz veya taslaktan farklıdır. Diğer bir anlamı da, gerçeği olduğu gibi yakalamak amacıyla çoğu kez kompozisyona geçmeden önce, doğa karşısında yapılan bir hazırlık çalışması.

Euston Road Okulu: 1937-39 yılları arasında İngiltere'de kurulmuş olan bir resim grubu. Modern soyut resme reaksiyon vermişlerdir.

Evrenin Gelecekçi Rekonstrüksiyonu: Giacoma Balla ile Fortuna Depero'nun 1915 yılında sunduğu ve İtalya'nın I. Dünya Savaşına girmesini savunan bildirge.

Eylemcilik: 1960'lara doğru ortaya çıkan gövdesel sanatın Viyana'daki öncü hareketidir. Bu alanda daha çok performans, Happeninglerden söz edilir. Soyut Dışavurumculukta da etkilidir. İkinci Dünya savaşından önce Fütüristler, Dadacılar ve Gerçeküstücüler halka açık yerlerde yapılan eylemleri; öteki sanatsal anlatım biçimlerinin doğal tamamlayıcısı gibi görüyorlardı.

Eylem Kolajı: Happening kapsamında belli bir öyküden yola çıkmaksızın, küçük tiyatro oyunlarına benzeyen, doğaçlama birbirinden bağımsız hareketlerdir.

Exlibris: Bir kitabın başlık sayfasında yer alan ve sahibinin kim olduğunu gösteren özel simge.

F

Faksimile: Özgün bir resmin üzerinde hiçbir değişiklik yapılmadan kopyasının alınarak çoğaltılması.

Fang: Çin resminde kopyaya verilen isimdir.

Fantastik Gerçekçilik: 1940'ların sonunda Viyana'da meydana gelen, düş dünyalarını ayrıntılarla resmeden ressamların geliştirdiği bir tarz. Bu ressamlar E. Fuchs, E. Brauer, R. Hausner vd.

Fantastik Resim: Yaşam biçimleri tasarımıyla gücünden koparak, gerçeklikte varolmayan, gerçekdışı biçim ve yapılandırmalara ilişkin düşünce ve tasarımları dile getiren resimlerdir. İmgelem itibariyle ve kullanılan teknikler sayesinde resmi gerçekçi olandan uzaklaştıran resim üsluplarından da biridir. İdealist açılımın yoğun görüldüğü bu resimlerde kimi zaman gerçeküstücü yaklaşımların da sezisi alınabilir. Tabii ki fantastik resim bir aşama meselesidir. Yani desen gücüne dayalı klasik resim mantıkları oluşmaksızın, böylesi resimler yapılamaz. Fantastik resimde tema kimi zaman önemli, kimi zaman ise önemli olmayabilir. Biraz da olsa psişik yapı ve bilinçaltı ile ilgili olarak ortaya çıkan bu resim türü, çoğun psikoanalitik çabalarla çözümlenir.

Fantezi: Edinilmiş duyuusal deneyimleri yeni tasarımsal imgeler içinde birleştirebilmeye ilişkin psişik yetenek. Edilgen hayal gücünün en belirgin biçimi olan rüyalarda karşımıza çıkar. Etkin hayal gücü ise insanın yaşamındaki her alanda amaçlı eylemde bulunmanın kuvvetli bir itici gücüdür. Hayal gücü, özellikle modern kitle iletişim araçları yoluyla sınırsız biçimde iletilmiş, çeşitli türdeki bildirişimlere dayanan, imgesel soyut tasarımları ortaya koyar. Sanatsal bağlamda hayal gücünü değerlendirmenin ölçütü, gerçeklik duygusu, duyulara karşılık verme ve özgünlüktür. Sanatsal hayal gücünün başlıca etkenleri arasında şunlar vardır: Güçlü gözlem verişi, gerçekliği, çelişken somut görünüş biçimleri ve gelişim eğilimleri

içinde pratik-zihinsel olarak temelinden kavrayış, duygu yaşamı zenginliğiyle güçlü bir duygu belleği ve gerçek dünya kültürünün başyapıtlarının incelenmesi. Bu inceleme ise; gerek pratik-sanatsal deneylerle elde edinilen, gerekse zengin bir sanat deneyimiyle ortaya koyulabilmektedir.

Fayum Resimleri: Helenizm ile Mısır'da bir resim akımı meydana getirilmiştir. Bunun ismi Fayum resimleridir. Bunlar M.S II. yüzyıla aittirler. Ölü resimleridir. Tabutun üzerine, ölenin resminin yapılıp konulması geleneğinin bu resimler üzerinde oldukça fazla etkisi vardır. Söz konusu Fayum resimleri-portreleri, mumya tabutları üzerine yapılan gerçekçi surat resimleridir. Bu resim sanatında yaratılan portrecilik karakteri ileri bir düzeydedir.

Federal Sanat Projesi: Amerika'da 20'li yılların sonunda meydana gelen büyük bunalımı takip eden yıllardaki bir uygulama. Uygulamaya göre bir yandan işsiz ressam ve heykeltıraşlara iş olanakları sağlamak, bir taraftan da ülke genelindeki binaları resim ve heykellerle donatmak için yürütülen proje.

Ferrara Okulu: İtalya'nın Ferrara kentinde 15. yüzyılda ortaya çıkan okul. Öncüleri Cosimo Tura, Niccolo dell'Arca gibi isimler olmuşlardır.

Fête Champêtre: Resimde kır konularının ele alındığı tarza verilen isimdir.

Fête Galante: Resimde konser, dans, bahçede sohbet ve oyun gibi konuların ele alındığı tarza verilen isimdir. Bu resmin öncüsü Watteau'dur.

Fetiş: İlkel kültürlerde tinsel güç yüklenen canlı ya da cansız varlık.

Fındık Uçlu: Fındık biçimindeki fırçaya verilen isimdir.

Fırça: Yağlıboya, suluboya, akrilik ve flash boya resimlerde kullanılmak üzere; bir tahta çubuk tepesine takılan yumuşak ya da sert hayvan kıllarından yapılmış resim aracı.

Fırça Çalışması: Özellikle yağlıboya resimde, boyaların resim yüzeyinde kullanımına ilişkin bir kişisel çalışma tarzıdır. Özel fırça kullanımlarıyla ressamlar, resim yüzeyinde bir doku etkisi (tekstür) yaratırlar ve kişisel mizaç (temperament) ve doğalarını ortaya koymuş olurlar. Van Gogh'tan bu yana fırça çalışmalarının kişisel iç dünyaları belirleyen, aydınlatan değeri üzerinde çok durulmuştur.

Fırfır: Kırmızıya çalan açık mor renk.

Fıstıki: Şam fıstığı içi, açık yeşile verilen isim.

Fiammingo: 17. yüzyıl İtalya'sında çalışan Flaman sanatçılarının takma ismi.

Fiberglas: Reçineyle birbirine bağlanıp sıkıştırılmış cam elyafından oluşan malzeme.

Fibula: Pelerini omuzdan tutturmak için kullanılan özel iğne.

Figura Piramidale: Resimde bir kompozisyon şemasıdır. Belki de bu özelliği resimde en iyi kavramanın yollarından biri; bir an gözümüzün önüne Leonardo da Vinci'nin "Mağara'da Meryem" isimli resmini getirmek olacaktır. Çünkü en yetkin figüratif piramidal kompozisyon şemalarından birisi o resimdedir. Genellikle Rönesans ressamlarının çokça başvurduğu bir kompozisyon şemasıdır.

Figura Serpentinata: Resimde figüre uygulanmış S hareketidir. Üslup boyutunda ilk görüldüğü yer Maniyerizm resmidir. Daha sonra Barok resminin içinde tamamlayıcı bir üslup ögesi olarak kullanılmaya devam etmiştir.

Figür: Resimde canlı ve cansız varlıklar için kullanılan terim. Dünyadaki resim gelişmeleri içinde Eskitaş çağından bugüne tanımlamaları en belirgin eğilimlerden biridir. Figürün, özellikle dile getirdiğim genel tarih süreci içinde, dışavurum ve soyutlama ile kurduğu ilişkiler de son derece önemlidir. 1960 sonrasında dünyadaki çağdaş ve yoğun figür gelişmeleri, figürün son kertedeki gelişmelerine çok iyi örnekler sunmaktadır. Bu noktada genel olarak söylersek, figürü figür gibi gören sanatçıların bir biçimsel ya da biçim bozma olanaklarının açılımlarını yaptığını ve bunlardan iyi yararlandığını algılamaktayız. Burada ya formlar üzerinde biçim bozmalar kullanılarak, ya da biçim bozma tanımları üzerinde yeni form yaratılarına dönerek bir sunum oluşturdıklarını görüyoruz. Bacon, Baselitz, Penck, Basquiat vb.

Figüratif Sanat: Resimde, yalnızca gerçek varlık ve nesnelere gönderme yapan betimleri kullanan anlayış. Soyut ve nonfigüratif sanata karşıt bir yönelimdir.

Figürin: Çoğunlukla canlı varlıkları betimleyen, taşınabilir üç boyutlu çalışma

Fiksatif: Daha çok kömür ve mum karışımı tekniklerle yapılmış resimlerde, resmin kaybolup gitmesini engelleyen ve resmin yüzeyine püskürtülerek kullanılan koruyucu bir madde.

Fildişi Siyahı: İs siyahı gibi standart bir siyahtır.

Fileto: Aynı yüzeydeki iki ayrı renkte boyalı alanı birbirinden ayıran çizgi ya da çizgiler.

Firuze: Açık mavi renge verilen isim.

Floransa Okulu: 13. yüzyıl sonunda İtalya’da oluşan önemli iki okuldan biridir. Bu okulun başını ressam Cimabue çekmiştir. Yanı sıra bu okulun en önemli temsilcisi kuşku yok ki Giotto idi. Bu okulun, adeta çıkış kaynağı olan Cimabue’nin resimleri ise; kuvvetli bir

şekilde Bizans resminin etkisindeydi. Birbiri üzerine yığılan figürler, mekan duyarlılığının minimum gösterisi, yüzlerdeki birbirine benzerlik dikkati çeken resimsel özelliklerdir. Sonrasında Giotto ile resim sanatına bir kapı açılmış, bununla beraber psikolojik anlatım, jest ve mimiklerdeki duyarlılık, mekan arayışının izleri, ışık gölge yönündeki bulgular resmin içine girerek dikkati çekmiştir. Sanatçının, bakışlar diyalektiği de önemli bir özelliği olarak belirlemektedir. Çünkü bu özelliğiyle mekan tutarlılığını daima yanında taşımıştır, Giotto.

Fluxus: Almanya Wiesbaden’de 1962 yılında Amerikalı grafik tasarımcı ve mimar George Maciunas’ın liderliğinde oluşan bir akım. Metalaşan sanata karşı çıkmıştır. Sanat geleneğine ve sanatta profesyonelliğe karşı durmuştur. Tiyatro, sinema ve edebiyatla da yan yana olmaktan kaçınmayan Fluxus gösterileri bir yaşam parçasına işaret ediyordu. En önemli ismi Joseph Beuys’tur.

Fon: Resim sanatında izleyici göze en yakın yer olan ön planı ortaya iten, belirginleşmesini sağlayan ve arka planda yer alan plastikliği belli etmek için kullanılan bir terimdir. Bu terim, bir tiyatro sahnesi olarak görülen, daha çok klasik resim anlayışlarının bir elemanı idi. Fonun biçimseli çok önemlidir. Çünkü yoğunluk derecesi öylesine ayarlanmalıdır ki ön plan kaybolmamalı, aksine ortaya çıkmalıdır.

Fonksiyonalizm: Özellikle sanata giren bu kavram, gene sanatta direkt üç boyutla ilgili bir kavram olarak ortaya getirilmiştir. Bu açıklamadan yola çıkarak, “sanat yapıtı aynı zamanda kullanılır olmalıdır” prensibini de yanına alır, bu kavram. Bunun ilk öncülerinden biri, Bauhaus felsefesidir. Söz konusu mantık, daha sonra kavramsal sanat ve enstelasyon olguları içinde yetkinleşmiştir.

Fontainebleau Okulu: 16. yüzyılda Fransa kralı I. François’nın Fontainebleau Şatosu’na çağırdığı İtalyan sanatçılarca başlatılmış, Fransız ve Flaman ustaların

katkılarıyla geliştirilmiş bir Fransız maniyerist sanat okuludur. Resim, heykelin yanı sıra iç mimarlıkta etkin olmuştur.

Fotografi: Fotoğraf sanatının, resim sanatının bütün alanlarında kullanılan her türlü halini kapsayan genel bir kavramdır. Güzel sanatlarda yararlanma ölçütlerinden birini de fotoğrafı oluşturur.

Fotokopi Baskı: Ressamların tek veya daha fazla sayıda baskı yapmak için deneysel olarak kullandıkları kuru çoğaltma tekniği.

Fotomontaj: Resimde her türlü malzemenin arasında fotoğrafın da istenildiği biçimde kullanılması, resmin kompozisyonuna monte edilmesi olayı. Özellikle Grozs, Heartfield kolajlarında fotoğraf görüntülerine yer vermektedirler. Çağdaş sanatın sınırları içinde her türlü malzemeye, dolayısıyla görsel sanatların bir kolu olan fotoğrafa da şans tanınmaktaydı. Yan yana ve üst üste getirilen görüntüler içeriklerinin de gerçekliği yüzünden her hangi bir iletiyi büyük bir çarpıcılıkla aktarabiliyordu. Bugün Heartfield ile başlayan bu tekniğe uluslar arası dilde fotomontaj denmektedir.

Fovizm: 1905 yılında Paris'te yapıtlarını Ressam Henri Matisse öncülüğünde sergileyen bir grup Fransız ressamının oluşturduğu bir akım anlayışıdır. O yıllarda Almanya'da da Ekspresyonizm gelişmektedir. Her iki akımın da mantığı dışavurumdur. Fovizm ismi, resimlerini çok sert, kimi zaman önemsemeyen, çok çarpıcı renklerle boyayan sanatçılardan dolayı "vahşi, yırtıcı" anlamına gelen fov sözcüğünden türemiştir. Rouault, Dufy, Vlaminck, Derain vb. gibi isimleri bu sanat akımına dahil edebiliriz.

Fransız Laciverti: Zengin görünüşlü, hemen hemen eflatuna yakın bir mavidir.

Fresko: Yeni sıvanmış duvar üzerine suda karıştırılmış boyalarla resim yapma tekniğidir. Gerçek fresko veya fresko buono, tanımı gereği a secco (kuru sıva üzerine), a mezzo-fresco ve a fresco-secco (hafifçe nemli sıvalar üzerine) yöntemlerinin karıştıdır. Gerçek freskoda sanatçı, sert ve pütürlü bir harç (arriccio) üzerine füzlen ve kırmızı toprak kullanarak “sinopia” ismi verilen bir taslak çizer (15.yüzyıl ortalarından sonra, taslak genellikle kağıt ya da bez bir levha üzerine çizildi ve delme ya da çizip kesme yöntemiyle duvara aktarıldı), sonra üstü boyanacak ince sıva katmanını (intonaco) sürer; bu sıvanın tazeliğini koruyabilmesi için sıvama işlemi, ressamın bir çalışma günü içinde boyayabileceği büyüklükte bir yüzeye uygulanır; sıvanın içerdığı kireç, bağlayıcı görevi görür ve kuruduğu zaman sıvayla boyalar tek bir madde halinde bütünleşir. Fresko hiçbir değişiklik ya da rötuş kabul etmez, çabukluk ve ustalık gerektirir. İlkçağda ve Ortaçağda fresko ve değişik biçimleri, hiç kuşkusuz bilinmekteydi fakat bu çağların duvar resimlerinden çoğu, çeşitli yöntemler kullanılarak, kuru sıva üzerine yapılmıştır. Fresko, soylu bir sanat olma niteliğini 13-14. yüzyıllar İtalyası’nda, Cimabue’den Michelangelo’ya kadar uzanan bir dizi sanatçı sayesinde kazanmış, büyük Rönesans sanatçıları tarafından uygulanmıştır. Barok dönemi sanatçılarınca da çok kullanılmıştır. 17. yüzyılda fresko, Tieopolo gibi ressamlar sayesinde hala büyük ilgi görmekteydi. Daha sonraları onu yeniden canlandırmak için zaman zaman yapılan girişimlere karşın, fresko çok az kullanıldı. Anadolu’da ilk freskolara Yenitaş döneminde Çatalhöyük’de rastlanılmıştır. Burada tapınakların duvarları dinsel ve büyüsel amaçlarla süslenmiştir. Bu resimlerde hayvanlar daha gerçekçi, insanlar ise daha şematik betimlenmiştir. Bizans döneminde de dinsel yapılar, mozaik resmin yanında fresko resimlerle de süslenmiştir. İstanbul’da Kariye, Sultanahmet’teki Hagia Euphemia Martyrionu, Kalenderhane Kilise Camisi, Trabzon’da Sumela Manastırı ilginç fresko resimlere tanıklık eder. Ürgüp, Niğde, Göreme, Ihlara gibi yörelerde bulunan mağara kiliseleri ve manastırlarında keşişler tarafından

gerçekleştirilen dinsel konulu freskolar da 9-11. yüzyılların Bizans Eyalet sanatı örnekleri olarak önemlidirler.

Frotaj: Sözlük anlamı ovalamak olan bu terim, çocukların çoğu kez oynadıkları bir oyundur. 1925'te Max Ernst tarafından keşfedilmiştir. Önsözü Hans Arp'a ait olan "Histoire naturelle" adlı kitabın resimlerinde Ernst, bu tekniği kullanmıştır. Bunun için kağıt ya da kumaş pürüzlü bir yüzey üzerine gerilerek yerleştirilir. Kalem, fırça ya da daha başka uygun bir gereç, kağıdın üzerinde sürtilmeyle gezdirilerek alttaki obje üzerindeki düzensizliklerin ve pürüzlerin kağıt üzerine çıkması sağlanır.

Funk Art: 1960'lı yıllarda resimli romanlardan alınmış biçim unsurları ve teknikleri kullanan sanat akımı.

Funköncesi: Temelinde çekim-itim felsefesini barındırır. Soyut dışavurumculuğa verilen yoğun ilgiden doğmuştur. Çekim, kalın boya tabakalarıyla, itim ise; soyutlamanın bütünüyle reddedilip kesin figüratif kompozisyonlara yönelmeyle olur. Portreye özel bir ilgi duyarlar. E. Bischoff, F.Lobdelle vb. gibi isimler bu akımın öncüleridir.

Fümaaj: Yanmakta olan bir mum ya da kandil, yanabilme özelliği gösteren bir yüzeye yaklaştırılarak, alevden çıkan ince is vurgulamaların yüzeyde istenen izleri bırakmasıyla elde edilir.

Fütürizm: İtalyan sanatında 1910'dan 1930'a kadar hakim olan bir akımdır. Edebiyat ve mimarlık gibi alanlarda da etkin olmuştur. Özellikle hız kavramını yüceltmıştır. Bu görüş ışığında çalışan ressamalar nesnelerin devingenliğini betimlemeye çalışmışlardır. Bu akım dahilinde Boccioni, Carra, Balla, Severini vb. gibi ressamaları saymak mümkündür.

Füzen: Desen çizmek için kullanılan ve ağaç kömüründen yapılan siyah renkli kalem. Kolay silinip yeniden çizilmesi bakımından kullanışlıdır. Füzen bazen dağılmaması için fiksatifle kullanılır. 16. yüzyılda Venedikli ressamaların çok kullandıkları bir malzemedir.

G

Galeri: Resim sergilerinin düzenlendiği mekanlara verilen isimdir. Akademi öğreniminde atölye çalışmasından önceki evreye de galeri evresi ismi verilir.

Gelenek: Belli bir dönemin sanatı tarafından geçmişteki sanatsal kazanımların özümsemesi. Modernizm karşıtı bir sözcük olarak da dile gelir. Daha klasik form ve normlardan yana gözükme de, gelenek sözcüğünün temelini oluşturmuştur.

Genç Belçika Resmi: 1945 yılında Brüksel’de avangard kimliklerin oluşturduğu grup. Önemli isimlerinden biri de Alechinsky’dir. Soyutlamacı bir anlayışı tercih etmişlerdir.

Geometricilik: Resimde Cezanne ile başlayan, doğadaki bütün obje ve subjeleri geometrize etme olayı, aslında basit anlamda da olsa resmin bütünselini geometriyle buluşturma idi. Daha sonra minimal bir felsefe dahilinde Piet Mondrian ile resmin tamamının geometrik ölçülere indirgenebileceği ortaya konulmuştur. Aslına bakılırsa resme geometrik yaklaşımlar Yunan sanatından beri, bilinçli şekilde girmiş, girmeye de devam etmiştir.

Geometrik Soyutlama: Yapımcılık, süprematizm, de stil ve somut sanat akımlarının yararlandığı bir soyutlama yöntemidir. Renk, yapısal ilişkileri kurgulamak için vardır. Kompozisyon ise önceden tasarlanmıştır. Kesinlik ön plandadır.

Gerçekçilik: 19. yüzyılın ortalarında gündeme gelen ve yeni klasikçilikle (Neoklasizm) romantizmin biçimsel güzellik esaslarına karşı bir tepki olan gerçekçiliğin, üç anlatım biçimi vardır. Barbizon Okulu’nun benimsediği manzaracı gerçekçilik, akademik gerçekçilik, sosyal gerçekçilik. Ressamın nesnel bir tutum içinde olmasını isteyen gerçekçilik, düşsel ve ahlakçı tablolar dışında uzun süredir resimden uzaklaştırılmış olan köylü, işçi gibi konuları yeniden gündeme getirmiştir. Ressam Courbet, gerçekçi bir dergi bile çıkartmıştır. Retina üzerine yansımayan her şey resmin konusu dışındadır. Diğer ressamı Daumier, Millet idi. Ama Courbet’nin

“Taşkırıncıları” isimli resmi bu akımın başlangıcını gösterir. 1848 devrimi ile bu akım arasında önemli ilişkiler bulunmaktadır. Bu gerçekçi sanatçılar ve meydana getirdikleri akım, 20. yüzyıl sanatçılarından özellikle Otto Dix ve George Grosz gibi ressamı da etkilemiştir.

Gerçeğin Sanatı: 1950’lerin sonunda soyut dışavurumculuk içinde oluşmuştur. Sanat ile alternatif sanatı birbirinden ayıran geleneksel görüşü yıkmaktı. Eğilimin isimlerine gelince; Judd, Stella ve Noland’ı sayabiliriz.

Gerçeküstücülük (Sürrealizm): Bu akım kesin bir estetik ortaya koymamıştır. Gerçeküstücüler resim sanatını, düşüncenin gerçek işleyişini anlatmanın aracı gördüler. Bu akımın kaynakları da çok çeşitlidir. Simgesi görüntüler (Moreau), metafizik gariplikler (De Chirico), dadacı köktencilik (Duchamp), kübistlerin yeni sorgulamaları (Picasso), soyutlamanın şiirsel kendiliğindenliği (Kandinsky), İlkel ya da akıldışı yaratıcılık (Okyanus sanatı, naif sanat ve akıl hastalarının sanatı) gibi gelişmeler gerçeküstücülük mantığı altında meydana gelmiş ve öncü durumuna bile geçmiştir. Bu akımı temsil eden sanatçılar ise; Salvador Dali, Max Ernst, Man Ray vb. gibi sanatçılardır.

Gereççilik: İnformal sanatın eğilimlerinden biridir. Belirgin özelliği resim yapıları üzerine araştırma yapmaktır. A. Burri, A. Tapies, Debuffet öncülerdir. Bu paralelde Debuffet; her gerecin bir dili vardır ve her gereç bir dildir.

Gesso: Bazı yağlıboya ve tempera resim tekniklerinde kullanılan alçı çeşidi. Günümüzde çoğunlukla tebeşir tozu ve tutkalla yapılan kalın bir astardır. Yağ ve tempera için resim yüzeyi meydana getiren sert tahta veya tahta panoya birçok ince tabakalar halinde sürülür. Zamanla sararmaması yağlıboyaya göre bir üstünlüktür. Tuvale uygulanırsa çatlayabilir.

Glasgow Okulu: 19. yüzyıl İngiltere’inde akademik olana karşı çıkan ve açık hava ressamlığından yana olan bir grup. Grup üyelerinden bazıları; J. Crawhall, E.A.Hornel’dir.

Gorgo: İlkçağ Yunan sanatında saçları yılanlardan oluşmuş, kafası korku veren kadın başı biçimindeki süsleme elemanı.

Gotik Resmi: Bu dönem resminin 13. yüzyılın başlarında belirginlik kazanmaya başladığı söylenilebilir. Zaten geneli itibariyle Gotik, 13-15. yüzyıllar arasında süregelen bir sanat dönemi olmuştur. Hem uluslararası olmayı başarmış, hem de Rönesans resminin yolunu açmıştır. Vitray ve tezhip resmi de gelişmiştir. 13. yüzyılın ortalarında Paris'te bir zarafet arayan kuru bir atmosfer, Almanya'da çok hareketli bir üslup (Zackenstil), İngiltere'de ise; ince ayrıntılarla pitoresk olanı ustaca bir arada kullanan bir üslup göze çarpıyordu. Gotik sanatın uluslararası bir kimliğe bürünmesi ise, 1400 yıllarına doğru olmuştur. Uluslararası Gotik sanatın çokça temsilcisi vardı. Bunlar, Limburg Kardeşler, Gentile da Fabriano, Benozzo Gozzali gibi isimlerdir. Bunlardan Dük Berry için minyatürler yapan Limburg Kardeşler ve özellikle Floransa Santa Trinita Kilisesi'nde bulunan "Krala Tapınma" resmiyle de (1423) Gentile da Fabriano dikkatleri çekmiştir. Bu ressamların malzeme olarak pigment boyaları kullanmaları da önemlidir. Gotik dönemde dikkati çeken ve resimsel değer de taşıyan Vitray ve Duvar Halı ressamlığı da vardır. Gerek pencere olgusunun Gotik mimaride artması, gerekse Romenesk dönemin katı grafizminden kurtulmak için vitray sanatı Gotikte çok gelişmiştir.

Gotik Espri: Gotik sanatın delillerinden birini kullanma demektir. Bu espriyi değerlendirebilmek için Gotiğe özgü bir malzemenin mutlak kullanılması gerekmektedir.

Görünü: Bir canlı veya cansızın gözle algılanan şekli.

Gösterge: Bir gerçekliğin veya olgunun kendi gerçeklik düzleminde değil de başka bir gerçeklik düzleminde ifade edilebilmesini sağlayan simge veya işaret.

Göstergebilim: Çağdaş sanatın araçlarından biridir. Resimli romana, bedensel anlatıma ve köpek havlaması

gibisinden yaklaşımlara semantik çözümlemeler getirmek isteyen kuramcı-sanatçılar olmuştur. Göstergebilimi etkili biçimde kullananlar kavramsal sanatçılar olmuştur. En önemli temsilcilerinden biri J. Kosuth'tür.

Gösteri Sanatı (Performans): Sahne veya sahnesiz bir şeyin sahnelenmesi ilkesine dayanır. Ortada sanatçının belirlediği bir kavram vardır ve sanatçı onu savunmak için, önceden planlanmış eylemine girişir. Provası ve tekrarı yoktur. 80'li yıllarda oldukça çeşitlenmiştir. Oldenburg, Oppenheim, Beuys, Gilbert&George, Nauman gibi isimler bu alana katkı vermiş önemli kimlikler olarak gösterilir.

Göz Aldatma: Resimde bazı optik hünere başvurarak biçimleri olduklarından başka türlü gösterme sanatı.

Graffiti: 1970'li yılların bir akımıdır. Kaligrafi olgusu bu akımın yolunu açmıştır. Gerçekten kopmuş, gülünç parodiler olarak değerlendirilen graffitiler, önce sokaklarda yapılmış, sonra galerilere geçmiştir. Galeriye geçişiyle bir pazarın içinde kendini bulan bu sanat, böylece çöküşe doğru gitmiştir.

Grafik Sanatlar: Bir güzel sanatlar türüdür. Grafik sanatlar, dar anlamda, tahta baskı, metal baskı ve taş baskı gibi çoğaltma teknikleri; geniş anlamda da, benzersiz özellikte yapıtlara olanak veren kömür kalem, kurşun kalem, pastel, fırça gibi çizimsel teknikler olmak üzere, çok çeşitli teknik tarzları kapsar. Öncelikle genellendirici çizgi yoluyla, yani nesnelerin dış çizgilerinin, modellendirici açık koyu karşıtlıkları içinde, işlemde bulunulduğu ve çizimde fon renginin, öncelikle de kağıdın beyazlığının temel bir etken olarak kullanılması, Grafik Sanatlardaki tekniklerin ortak bir özelliğini oluşturur. Sözü edilen bu son teknik, çoğu zaman, şulu boyanın da Grafik Sanatlar içinde sayılmasına yol açmıştır. Çizimsel sınırlar içinde, öbür sanat türlerine doğru yakınlaşmalar, kendine özgü grafik teknikler ve bireysel imzalar açısından, çok çeşitli biçimlendirme olanakları yaratır. Sanat tarihinde gerçekliğin büyük gelişme süreçleri, Grafik Sanatların yeni görünüşleri içinde kendine bir çıkış yolu bulmuştur. Böyle bir şey yalnızca erken burjuva devrimi dönemi değil, burjuva eleştirel gerçekçilik için olduğu kadar (Hogarth, Goya, Daumier vb.), gerek

devrimci sanat için (Kolwitz, Grosz, Zille, Steinlein vb.), gerekse gerçekçi sanatsal yaratımlarda nitelikçe bir ileri evreyi oluşturan toplumcu sanat için de söz konusudur.

Grafik Tasarım: Bir mesajı iletişim kanalıyla kitlelere ulaştırmak için, estetikten de destek alarak, resimle yazıyı birbirini destekleyecek ve tamamlayacak şekilde kullanmak kaydıyla var olan bir alan.

Grafizm: Genel anlamıyla bir resim yapıtındaki grafiğe yönelen etkilenmeler için kullanılan bir terimdir. Bu resimsel özelliğe yakınlık gösteren ressamlardan biri Francis Bacon'dır. Sanatçının çoğu resminde grafizm dikkati çekmektedir.

Grataj: Max Ernst ile tanınmış bir teknik. Kanvasa kalınca sürülen yağlıboyanın daha sonra tekrar kazınarak çıkarılması. Böylece ortaya röliyefimsi bir strüktür çıkmıştır.

Gravür: Baskı ile yapılan kazıma resim kalıbı tekniklerine verilen genel isim. Çukur baskının en eskisidir. Desen, bakır, çinko, alüminyum, yumuşak çelik gibi metal plakaların üzerine "büren" ismi verilen sivri ve aynı zamanda keskin kenarlı bir kalemle oyulur. Mürekkep, bürenin oyduğu boşluklara doldurulur, düz yerler iyice temizlenir ve baskı yapılır.

Grifon: Gövdesi aslan, başı kartal olan, kimi zaman kanatlı, kimi zamansa kanatsız ve yılan biçiminde kuyrukla betimlenen efsanevi varlık.

Grotesk: Alışılmadık çağrışımlar yaratacak biçimde, nesne ve olayların beklenmedik, fantastik bileşimleri ya da şaşırtıcı bölünmeleri yoluyla, gerçek dünyadaki ölçek, biçim ve ilişkilerden bilerek kaçmayı getiren bir sanatsal yöntem. Grotesk, çoğu zaman çözülemez. Grotesk'in motif seçimi ve teması, alışılmadık, uyumsuz, korkutucu özellikler taşır. Örneğin, Goya'nın bazı resimleri ve Bosch'un resim anlayışı grotesk bir üslup dahilinde görülebilir.

Guvaş: Suluboyanın beyaz renkle karıştırılıp koyulaştırılmasıyla elde edilen boya türüdür. Böylece suluboya daha da cisimlenir.

Güney Resmi: Rönesans döneminde başta İtalya olmak üzere, güney bölgelerde ortaya konan resimlere verilen bir isimdir. Başta Almanya ve Hollanda olmak üzere kuzey bölgelerde ortaya resimlere de Kuzey Resmi genellemesi yapılır.

Güzel: Temelli estetik kategori. İnsana haz verici bir özelliği olan ve estetik ideali somutlaştıran gerçek olayları ortaya çıkarır ve değerlendirir. Sanatta güzel iki yönden kendini gösterir: Birincisi, gerçeklikteki güzelin yaratısal yansıması biçiminde, ikincisi bir sanat yapıtının, yapıta yansımış olan gerçek olaylardan bağımsız olarak, estetik değerin anlatımı biçiminde.

Güzelci: 1880-1900 yılları arasında Oscar Wilde ile gelişen bir terim olan güzelci, yaşamını bir sanat yapıtı haline getirmek, yaşamından bir sanat yapıtı yaratmaktır. Gerçekten de snobizmin nesnelerin yüzeysel görüntüleriyle yetinmesine karşın, güzelcilik, derin bir bağlanma ve içtenlik gerektirmektedir.

H

Hacim: Resmi resim yapan özelliklerden birisidir. Resim sanatında hacim, nesnelerin uzayda yer kaplayan kitlesidir. Başka bir anlatımla, hacim dördüncü boyuta, yani mekan boyutuna sahip olmayan üç boyutlu bir nesnenin niteliğidir.

Hagiografi: Hristiyan azizlerinin yaşam öykülerini yazmak anlamına gelir. Sanat tarihinde ikonografik sahnelerde konunun kavranabilmesi için, bu kavram bilinmelidir.

Ham Ombra: Hafif yeşile kaçan bir kahverengidir. Yanmış ombra biraz daha kırmızıdır. Her ikisi de kullanılabilir ama ham ombra daha kullanışlıdır.

Happening: Sanat ve yaşam ilişkisi bağlamında doğaçlama bazı etkinliklerin, sanatçıların, şair ve yazar dostlarını da yanlarına almak suretiyle halka açık biçimde yapılmasıdır.

Hareket: Resim sanatında resim düzlemi üzerinde yer alan betilerin yoğunlaşıp, seyrekleşmesinden ve pozlarından kaynaklanan, durağan dengenin bilinçli biçimde bozulması etkisine verilen isim.

Haşhaş Yağı: Gelinciğin tohumundan yapılır. Sanatçılar tarafından ve bazı boyaların yapımında halen kullanılan bir yağdır. Kısmen yavaş kuruduğu için keten yağından daha az kullanılır.

Hayal Resim: Herhangi bir nesneye bakmadan, hayali olarak yapılan resim.

Hayat Ağacı: İsmi uygarlıkların sanatında geçen her türlü ağaç örgesine denir.

Hazcılık: Etikte, duyuların doyurulmasına, hazza, zevke eğilimi insan varlığının en yüce ilkesi sayan görüş. Estetikte hazcılık, estetik zevke salt bir nitelik yükler.

Hermitage: Rusya'da bulunan dünyanın en büyük müzelerinden biri.

Hetomasia: Ortodoks İkonografisi'nde resimlerde de kullanılan kutsal tahta verilen isimdir.

Heykel: Hacim sanatı. Üç boyutlu nesne-çalışmalara verilen isim.

Hiperrealizm: 1960-70 yıllarında, özellikle Amerika'da yayılan Hiperrealizm, gözün görme yeteneklerinin ötesindedir ve bu nedenle fotoğrafa başvurur. Fotogerçekçilik de denir bu akıma. Hiperrealizm, gerçeğin fotografik vizyonunu verir. Konu bahaneden ibarettir. Bu ressamıları gerçekten ilgilendiren, betimledikleri nesnenin fotoğrafla ilgili yanısıdır. Chuck Close, Malcolm Morley, Janet Fish bu akımın bazı ressamlarındadır.

Historisizm: Yeni bir yapının ortaya konuluşu sırasında, ortadan kalkmış tarihsel üslupları kullanmayı öngören anlayışları ifade eder.

Hiyoroglif: Sembolik resimlerden meydana gelen eski yazı türlerinden biri. Eski Mısır'da kullanılmıştır.

Hodegetria: Yol gösterici Meryem anlamına gelen bir terimdir.

Hortus Conclusus: 15. yüzyıl resminde, Meryem ve Çocuk İsa'yı bir cennet bahçesi içine oturmuş olarak tasvir eden sahneler verilen isimdir.

Hudson River Okulu: 19. yüzyılda yaşamış birçok Amerikan manzara ressamını bir arada toplayan resim okuluna verilen isimdir.

Humor (Gülmece): Komiğin en evrensel biçimi. Sanatta ve gerçeklikteki karakterlerin ve durumların garip, komik yanlarını ortaya çıkarır. Aynı zamanda yaşamın zenginliğini, sevincini dile getirir, yaşamı yüceltir. Değişik türlerde ve sanatlarda gülmeceye başvurulur. Sert değildir, fakat arada bir can yakmaktan da geri kalmaz. Komiğin öbür biçimleri gibi, bir havası, son çözümlemede de toplumsal bir yönelişi vardır. Bruegel, Bosch, Daumier gibi ressamılar humor'a başvurmuşlardır.

Hümanizm: Rönesans sanatını birinci dereceden etkilemiş kavramlardan biri. İnsanın düşünsel ve duygusal temel ölçü kabul eden bir ideoloji.

I-İ-J

Işık: Resim sanatında çeşitli yansıma teknikleri değerlendirilerek resmedilen alan üzerinde oluşturulan aydınlık etkisi.

Işık Sanatı (Light Art): Işığın tek başına bir sanatsal olgu olarak ele alınması. Dan Flavin, Günter Uecker, Moholy-Nagy gibi isimler bu alanda hizmet veren kimliklerden bazılarıdır.

İçerik: Estetik bakış açısından sanatçı tarafından yorumlanmış ve değerlendirilmiş, gerçekteki belli olayların imgelerle yansıması. İçerik, estetik fıkirden, temadan oluşur ve biçim karşısında başat bir rol oynar; biçimle dile gelir, çünkü onunla diyalektik bir bütünlük kurar.

İç Mimarlık (İç Dekorasyon): Yapıların iç düzeninin gerçekleştirilmesi işi. Bu arada iç düzenlenme ile resim ve heykelin yakın ilişkileri bulunmakta. Dekorasyonda ne kullanılacağına karar verilmesi aşaması çok önemli ve oldukça iyi bir göz ister.

İçsel İhtiyaç: Sanatçının kendini ifade etmeye yönelik isteğini ifade etmektedir.

İdealizm: Realizm (gerçekçilik) karşıtı bir sözcüktür. En kestirmeden anlamı; gerçeklikten uzaklaşmayı tercih etmek, kişisel öngörülerini işin içine getirip, subjektif kaygıları ilk plana yerleştirmektir. İlk öncüsü İlkçağ felsefecisi Platon'dur

İdeolojik Bağlanma: Sanatçının ilerici görüşlere ve ideallere bilinçli katılmasıyla ilgili, estetiğin temel ilkelerinden biridir. Dünya görüşünün çok önemli bir ögesi olan bu tanım, sanatsal yaratıda bütün açıklığıyla kendini gösterir. Çünkü yapının temasının seçimini, bunun gibi, orada ortaya çıkarılan sorunların niteliğini ve bunları sanatçının çözüm tarzını ideolojik bağlanma belirler. Nesnel ölçütü, sanat yapısının ilerici toplumsal kapsamıdır.

İglu: Eskimo konutlarına verilen isim. Arte Povera akımının önde gelen isimlerinden biri Mario Merz'in adeta ikonası olmuş bir oluşumdur.

İkincil Renkler: Ana renklerden ikisinin karışımı, dolayısıyla yeşil, portakal ve mor renklere verilen isimdir.

İkona: Yunanca imaj, suret demektir. Hıristiyan peygamber ve azizlerinin tahta levhalar üzerine belli tekniklerle yapılan ve önünde tapınılan resimlerine verilen isimdir.

İkonografi-İkonoloji: Ortaçağ ve Rönesans sanatına uygulana gelmiş Erwin Panofsky'nin yöntemidir. gelmektedir. Bu yöntemi dünyada çağdaş sanata uygulamak, son dönemlerin önemli bir ölçütü haline gelmiştir. Özellikle simge, alegorik yapılanma ve illaki imgeyi ön plana getiren yapıtlarda kullanılan bir yöntemdir. Her yeni tavrı içeren yapıta, elemanlarının durumu ve gidişatına göre uygulanabilir. Özellikle bu yöntemin önikonografik aşamasında göze takılanların niteliği ve niceliği önemlidir. Çağdaş sanatta artık ikonografi ve ikonoloji çok önemli iki yargı mekanizmasının başlıkları olarak da nitelenmektedir. Bu iki ciddi terimin çağdaş sanat boyutundaki anlamlarına gelince: özellikle yapıtla gelen biçimlerin anlamsal taraflarını, kökenlerindeki içerik bağlantılarıyla gündeme getirip, izleyici tarafındaki deşifrasyonları sağlamaya çalışırlar. Salt biçimlerle açıklanamayacak sanat yapıtlarında, her an ve her yerde devreye anlamsal sorgulamalara yol açan eleman ve hareketlerin olabileceğini savunurlar. İkonografik tespit, öncelikle sanat yapıtının, olduğu kültürel ortamla ilişkileri yönündeki bağlantıları çok önemlidir. Bu anda sözünü ettiğimiz ortamın felsefesi, toplumsal yapısı, psikolojisi, dinsel ortamı, politik ve ekonomik vb. gibi olgularla ilişkisi de irdelenmelidir. Böylece sanatçı her konuda düşünce üreten sağlam bir dünya görüşü de olan kimsedir Panofsky'ye göre. Buraya kadar geldikten sonra üç aşama vardır karşımızda: önikonografik inceleme, ikonografik ve ikonolojik inceleme olarak. Artık dünya sanatındaki

çağdaş yapıtlara bile Panofsky'nin kuramı pekala uygulanmaktadır. Önikonografik incelemede yapıttaki nesneler en yalın halleriyle tanınmaya çalışılır. İkinci inceleme olan ikonografik tanımlamada biçimlerle, konu ve kavramlar arasında bir bağ kurulmaya çalışılır, imgeler çözümlenir. Üçüncü inceleme olan ikonolojide ise yapıtın içerdiği anlamın üzerine gidilir.

İkonaklazma Resmi: İlk Bizans Devri Resim sanatının hemen ardından, bir ara devir olan olan “İkonaklazma Dönemi“ (M.S 726-841) gelmektedir. Bu devirde Bizans'ta bir resim yasağı uygulanmıştır. Bu devrede yalnız haç formunun kullanımına izin veriliyordu. İkonaklasistler, kiliselerdeki bütün Meryem ve İsa resimlerini tahrip ediyorlardı. Bu devirde sanat daha Helenistik ve dindışı idi. Aynı zamanda dekoratiftir de. Kudüs'te “Kubbetüs Sahra” da, Şam'da “Emeviye Camisi” nde, bir Emevi Sarayı olan “Kuseyr-Amra” da, yer alan bazı resimler bu devirden kalmadır.

İkonostasis: Bizans kiliselerinde ana nefi, apsis kesiminden ayıran; ikonalarla bezeli bölme duvarı.

İletişim Estetiği: 1970'li yıllardan başlayarak bugünlere uzanan bir sanat koludur. Sanatçılara, medya ve kamuoyunu yönlendirme teknikleri üzerine araştırma alanları sunar. Gazete, televizyon yayını, fotoğrafı röportajlar, reklam afişleri ve işaret panoları biçimini alan yapıtların ortaya çıkmasına olanak sağlar. Önemli temsilcilerinden biri Les Levine'dir.

İlk Bizans Resmi: örnekleri olarak; İtalya'da Ravenna'da bulunan Galla Placidia Türbe binasının resimleri, yine Ravenna'da bulunan “Ortodokslar ve Arienler” gibi Vaftizhaneler'de yer alan resimler, Ravenna'da bulunan “Sant'Apollinare Nuovo” ile “Sant'Apollinare in Classe” kilise binalarının duvar resimleri, Ravenna “San Vitale Kilisesi”nin duvar resimleridir. Söz konusu döneme ait Selanik'te bulunan; “Hagios Georgios” Türbe binası, “Ahiropitos Kilisesi” ve “Hagios Demetrios” Kilisesi'sine ait duvar resimleri önemlidir.

İlkel Sanat: Paleolitik-Eski Taş çağı insanının mağara duvarlarına yaptıkları resimlerin başı çektiği sanat.

İlkelcilik (Primitivizm): 19. yüzyıl sonunda ve 20. yüzyıl başında ortaya çıkan, Avrupa Uygulamalı sanatlarında bir eğilim. Ressam Henri Rousseau bu eğilimi gösterenlerden biridir. Tasarımlama ilkelerini, ilkel durumda kalan halkların sanatından alır. Görülür biçimleri şematikleştirme eğilimiyle, perspektif yasalarını küçümsemesiyle ve bazen de hayali imgelerin işe karıştırılmasıyla ayırt edilir. İlkelciliğin kimi ilkeleri ve öğeleri, öbür eğilimlerdeki sanatçılarca benimsenmiştir.

İllüstrasyon: Bir metni ya da bir düşünceyi tasvir etmek amacını taşıyan ve çok defa öğretici kitaplar ve dergilerde yer alıp zanaat değeri taşıyan resim. Sanatın tarihinde en ünlü illüstrasyonlar, Rönesans döneminde Alman ressam Dürer'in yaptığı Apokalipsi illüstrasyonlarıdır.

İllüstratif: Bu tavır içindekiler, biçimde “yeni olana” yönelmeyi amaçlamaz. Zaten içerikte de esinlendikleri yerleri belli ettiklerinden yeniye dönük bir şey bulunmaz. Temel düşünce: sadece resim yapmak ve periferde ne varsa detaylandırmaktır. Oysa illüstratifliği değerlendiren kimseler, kitap ressamlığında çok başarılı olabilir, hatta yine dekoratif işler yaparak, süsleme sanatları alanında da ilerleyebilir.

İllüzyon: Resim sanatında, betimlenenlerin gerçek dünyadaymış gibi algılanmasını sağlar.

İllüzyonizm: Yanılsama tekniklerinin aşırı kullanımına yer veren bir resmetme anlayışıdır. Bu özellik, resimdeki figür bakışlarından renk faktörüne kadar her şeyle ortaya çıkabilmektedir.

İmgelem: Yaratı yetisi. Gerçeklikteki olayların sanatsal yorumundan kalkarak, sanatçının sanat yapıtlarında canlandırdığı imgeleri ve kompozisyonları yaratma yolunu açar. İmgelem, yeteneğin gücüyle bağımlıdır ve estetik fikirlerle yön kazanır.

İmpasto: Kalın renkleri yüzeye spatula ile sürerek resim yapma.

Impresa: Klasik portrelerde resmi yapılan kişinin ayrıca kullanılan simgesine verilen isim.

İmzalı Baskı: Baskıların imzalanması oldukça yeni bir uygulamadır. Numaralama ise daha yakın zamanlarda yapılmaya başlanmıştır. İmza, eserin sanatçıya ait olduğunun ifadesidir. Eskiden birçok baskıda, plaka ve kalıp üzerindeki kazınmış imzalardan yararlanılarak imza atılmış, kalıptan sadece taşınırdı. Günümüz sanatçılar ise, yapıtlarını kurşun kalem ile tek tek imzalamakla özgünlük açısından farklılaşmışlardır.

İncilci Yahya: İsa'nın en sevdiği havarisidir. Resimlerde bazen İncil yazarı, bazen de havari olarak gösterilir.

İndependent Grubu: 1950'lerde bir araya gelen ve pop art doğrultusunda çalışan İngiliz grup.

İndigo: İndigofera bitkisinden elde edilen bir çeşit koyu, yoğun mavi boya. Resimde ve mekanik işlerde kullanılmış, fakat yerini sentetik boyalara bırakmıştır.

İnformel Sanat: İkinci dünya savaşından sonra ortaya çıkan tüm soyut sanat akımlarını kapsar. Resim gerecinin ya da farklı gereçlerin anlatım aracı olmasıyla figürasyonu kesinlikle reddeder. Terim ilk kez eleştirmen Michel Tapies tarafından kullanılmıştır. Jean Michel Atlan, Alberto Burri akımın öncülerindendir.

İntaglio: Kazıma baskı tekniği, çizgi halinde kazıma ile metal plaka üzerine çizilen desenin kabartma baskıya ters bir yöntemle basılmasıdır. Basılacak görüntü, baskı yapılacak yüzeye oyulur. Yağlı, kıvamlı bir baskı mürekkebi ile doldurulur. Yüzey dikkatlice silinir, mürekkep sadece çukurlarda kalır. Kağıt plaka üzerine konur, yüksek bir baskı ile basılır; kağıdın çukurlarındaki mürekkebi alması sağlanmıştır. Kağıtta mürekkepli kısımlar daha az sezildiğinden mürekkeple birlikte hafif bir kabarıklık görülür.

İntimizm: Vuillard ve Bonnard gibi Fransız sanatçılarının neoklasik mistisizme tepki ile geliştirdikleri, sakin janr sahnelerine yönelen bir çeşit izlenimci eğilim.

İntonaco: Fresko resim tekniğinde, renklerin sabitleşmesini sağlayan son sıva katına verilen isimdir. İnce bir katman olup, yüzeye daha fazla kireç suyu verilerek uygulanır.

İroni (İnce Alay): Komığın biçimlerinden biri. Saygılı ve edepli biçimde iğneleyici bir alayı dile getirir.

İsa'nın Doğumu Sahnesi: Bu resimlerde Yusuf, Meryem ve İsa'dan oluşan Kutsal Aile Beytullahim'deki ahırda gösterilir. Çocuk İsa bir yemlik içinde, ya da samanların üstünde yatar. Meryem çoğu kez diz çökmüş olarak çocuğa tapınır. Fakat ilk örneklerde Meryem'i uzanmış ve hayranlıkla çocuğunu seyrederken görürüz. Yusuf ise yüzünde şaşkınlık ifadesiyle bir yanda durur. Arkada öküz ve eşek bulunur. Soluklarıyla yemlikteki çocuğu ısıtırlar.

İsa'nın Göğe Yükselişi Sahnesi: Bir bulut İsa'yı sararak gözlerden uzaklaştırır. Öğrencileri gözlerini bir an bile ayırmadan göğe bakarken, beyaz giysili iki adam gelir ve şöyle der: "Niye göğe bakıyorsunuz ey Galile insanları? Elinizden alınan o İsa, göğe yükselirken gördüğünüz biçimde geri gelecektir".

İsa'nın Havarileri: Bu havariler, İsa'ya en yakın oniki öğrencisidir. "Petrus ismi verilen Simon", "Anderas", "Zebedi'nin oğlu Yakup", "Yahya", "Filipus", "Bartelomeus", "Matta", "Alfeus'un oğlu Yakup", "Taddeus", "Gayyur Simon" ve İsa'yı ele veren "Yahuda İskariot".

İsa'nın Vaftiz Edilmesi Sahnesi: Yahya Erden nehri çevresindekileri vaftiz ederken, İsa'da Galile'den Erden'e gelip vaftiz edilmek istedi. Yahya buna itiraz etti, "Asıl sen beni vaftiz edeceksiniz" dedi. Fakat İsa "şimdilik bu böyle olmalı, çünkü tanrının buyruğunu yerine

getirmeliyiz” diye yanıtladı. İsa vaftizden sonra sudan çıktı ve açılan göklerden, tanrı ruhunun ak bir güvercin suretinde kendisinin üstüne indiğini gördü.

İstomp: Pastel, füzen ve benzer malzemeyle yapılan resimlerde renkleri karıştırmak, yaymak, yumuşatmak için kullanılan sıkıca sarılıp ucu sivriltilmiş kağıt ya da deri araç.

İtalyan Biçimciliği: Deneysel olmayı kafasına koyarak, özellikle resim sanatında sürekli yeni olanın arayışını yapmaya çalışmasıyla öne çıkmış, biçimci her ressam kendine özgü üslup geliştirmekte pek gecikmemeye gayret etmiştir. Resimlerinde detaylar yerine genel şemayla ilgilenilmekte, ışık-gölgeye bağlı olarak claire obscur felsefesi uygulanmıştır. Plastik öğelerin her sanatçıda farklı değerlendirilmiş olması İtalyan biçimciliğine özgü bir karakterdir.

İzokefali: Bir resimde insan figürlerinin aynı boyda ve başlarının eşit hizada resmedilmesi durumuna verilen isimdir.

Janr (Genre): Resim sanatında bir tema tavrıdır. Bu tema türü içerisinde herhangi bir işle uğraşan insanlar genellikle bir kapalı mekan içinde resmedilir. Örneğin, süt döken, yemek pişiren, örgü ören kadın figürlerinin bir mekan içinde gösterilmesi gibi. Bu tema türü ilk defa olgun biçimde Hollanda ve Flaman Barok resim disiplini ile ortaya çıkmıştır. Vermeer, Chardin vb gibi ressamların çoğu bu türe eğilim göstermişlerdir.

Japonizm: Empresyonist resim içerisinde bir araç bağlamında değerlendirilen ve Japon etkilerini dile getiren bir terimdir.

Junk Art (Hurda Sanatı): İsmi üzerinde atık malzemelerle birleştirme ve yerleştirme ilkelerine dayandırılarak oluşturulmuş çalışmaların oluşturduğu alana verilen isim. Cesar ve Tinguely gibi kimlikler hurda sanatı ile uğraşmışlardır.

K-L

Kaba: Estetik kategori. İdeale ters düşen özellikleri, olağan dışı vuruşlarını aşır, göze batarcasına ortaya çıkan nesneleri ve olayları belirginleştirip değerlendirir.

Kabartma: kendi başına ayakta durmayan, yükseltilmiş yüzeyiyle resme benzeyen bir heykel türüdür. Çıkıntıların fondan yüksekliği kabartmanın ismini belirler. Genellikle bronzdan dökülür ya da alçı, kil ve benzeri malzemeden yapılır. Yüksek ve alçak kabartma diye ikiye ayrılır.

Kabul Tablosu: 18. Yüzyılda Venedik'te uygulanmış bir tavır. Akademiye girişte her üyenin verdiği tabloya verilen isim. Böylece 18. Yüzyıl Venedik resim koleksiyonu oluşmuştur.

Kahramanlık: İlerici toplumsal ideallerin başarıya ulaşması için, insandaki güçlerin, cesaretin ve özverinin aşırı yoğunlaşmasını gerekli kılan ve toplumsal kapsamı olan bir bireyin, toplumsal bir grubun ya da bütün bir halkın eylemlerini değerlendirir, yüce kategorisinin de biçimlerinden biridir; bazen de trajedinin dışavurduğu bir biçimdir.

Kadmiyum Kırmızısı: Kadmiyum sarısının üstünlüklerine sahiptir.

Kadmiyum Sarısı: Pahalı olmasına rağmen sarıların en dayanaklılarından. Soluk kadmiyum, koyu kadmiyum gibi çeşitli renklerde bulunabilirler.

Kadraj: Her tür resimsel düzenin çerçeve sınırlarının belirlenmesi işlemi.

Kalıplarla Örülü: Resmin yapıldığı dönemde ve öncesinde bilinen tipleri, stilleri tekrarlayan ve yeni bir şey katmayan tavrın içinde olmak. Bu da bir yoldur belki. Bunu yapanlar, nasıl bir durumun içinde olduklarını kabul etmişlerse sorun yoktur. Eğer "sanat yapıyoruz" iddiasında iseler işte bu yanlıştır.

Bilinen kalıplardan yola çıkıp, bu kalıpları yetenek ve bilhassa görme eksikliğinden dolayı hatalı uygulayanlar da vardır. Bunları resim sanatçılığının dışında değerlendirmek gerekiyor. Genelde salt yeteneğine güvenen kimseler bilinen kalıpları kullanmaktan yanadır. Bunlar profesyonel, yarı profesyonel veya amatörce davrananlardır. Asla resim sanatçısı değildirler.

Kakemono: Rulo biçimindeki Japon resimlerine verilen isim. Bazen açılıp uzunlamasına da duvara asılırlar.

Kakemono-Ye: Dikine düzenleri içeren, Japon tahta kesme resimleri. Uzunlamasına düzenlenen çeşitleri Makemono ismini alırlar.

Kaligrafi: Kalem, fırça, kamyş ve benzer araçlarla yazılan zarif ritim değerleri taşıyan güzel yazı.

Kapalı Form: Heinrich Wölfflin kuramına göre beş kavram çiftinden biri olan form bağlamındaki bu kavramın; Açık form olgusuna karşı geliştiği bir gerçektir. 16. yüzyıl Rönesans resmi örneklendirilerek, Wölfflin tarafından açıklanmaya çalışılan bu kavram, düzlemsel kavramıyla da ilişkilidir. Kapalı form anlayışı içinde gelişen resimlerde, resimlerin atmosferleri kapalı bir yapılanma içerisindedir. (Daha geniş bilgi için bakınız; Wölfflin, 1985, ss.148-176).

Karakalem: Kurşun kalemle yapılmış resme verilen isim.

Karakter: Bir kişiliğin iç özelliklerinin, bireyselliğinin ve benzersizliğinin anlatımı. Tabii ki böylesi bir özellik, kişi ressam ise; resimlerine de yansımakta ve böylece “resimsel karakter” ortaya çıkmaktadır.

Karacakız: Bir çeşit kahverengi boya. Yağlıboyada kullanıldığı zaman geç kuruduğu veya kurumadığı için kötü sonuç vermiştir. Daha çok mumyacılık, baskı ve sırlama işlerinde kullanılmıştır.

Karborandum: Bu yöntem, metalin yüzeyine tutkala bastırılmış karborandum kumcuklarının serpilip, alttan ısıtılarak yapışması sağlandıktan sonra, yapılan baskıda dokulu bir yüzeyin elde edilmesidir.

Karışık Teknik: Tempera ve bileşiminde yağ olan boyaların birlikte kullanılması.

Karışık Toplama: 18. Yüzyılda müze ve koleksiyonlardan toplanan yapıtlar baskı yoluyla çoğaltılmıştır. Bu, aynı zamanda 18. Yüzyılda baskı resmin önem kazanmasını da sağlamıştır.

Karikatür: Resmettiği betimleri, özellikle de insan betimlerini, gülünçleştirme, yerme ya da eleştirme amacıyla deformasyonu da kullanarak başkalaşma yoluyla meydana getirilen resimlere denir.

Karşıtlık: Bir sanat çalışmasındaki uyumu kıran uyumsuz her bir elemanın, uyumlularla oluşturduğu duruma denir

Katakomp: İlk Hıristiyanların içinde toplanıp ibadet yaptıkları yer altı mezarları ve bu mezarlar duvarlarına yapılan resimlerle de dikkat çekmiştir.

Katharsis: İnsanın içinin heyecanlardan arınması, buna karşın duyguların yücelmesi, yüksek ahlaki ve toplumsal ilkelerin oluşmasıdır. İlk kez bu terimi Aristo kullanmıştır.

Kavramsal Sanat (Conseptuel Art): Görsellikten çok zihinselliğin hedef alındığı ve imgelerin de bu yolla yaratıldığı anlayışların genel ismi. Bu anlayışlarda bilindik, geleneksel malzemeler kullanılmamıştır. Nesnesiz sanat olarak bilinmektedir. Sanat yapıtını bir fetiş olmaktan çıkarmıştır. Başlangıcı Duchamp iledir. Günümüze dek birçok örnek oluşmuştur.

Keten Yağı: Keten bitkisinin tohumlarından yapılan bir tür kuruyan yağdır. Yağlıboyada çeşitli biçimlerde kullanılır.

Kısaltım: M.Ö 500'den az önce sanatçıların tarihte ilk kez cepheden görünen bir ayak çizme cesaretini göstermesi olayına verilen isim.

Kinetik Art: Kinetik yapının temel malzemesi olan mekan-ışık-zaman-dinamizm ilkelerini ortaya koyan Nicolas Schoeffler akımın kuramcısıdır. Bu akımın boyutunda çoğu zaman sanatçının yanında mühendis de devreye girer.

Kişileştirme: Resim ve heykelde bazı soyut kavramların ve kimi doğallıkların bir insan betisi olarak sembolize edilmiş şekli.

Kırık Renç: Çeşitli renklerin küçük parçalar halinde yan yana getirildiğinde gözde birbirleriyle kaynaşması izlenimini uyandırması.

Kızılderili Kırmızısı: Yarı saydam olduklarında çok zengin olmalarına karşın, parlak bir kırmızı sayılmazlar. Örneğin; değişik pembeler oluşturmak için beyazla karıştırıldıklarında değerlidirler. Kızılderili kırmızısı daha soğuk ve daha maviye yakındır. Bu boyanın açık kırmızı ve yanmış Siena ve kalıcı toprak kırmızıları da vardır.

Kitsch: Özellikle çağımız için geçerli olan bir resim kavramıdır. Kökeni Almanca olan bu kavram; hiçbir estetik değer taşımayan, belli bir zevki yansıtmayan sanatsal üretimler için kullanılır.

Klasizm: Resim sanatında antik klasik ilke ve örnekleri izleme anlayışı. Bu klasizme bağlı olarak biri; 14-16. yüzyıllar arasında gelişen Rönesans, diğeri ise; 18. yüzyılın ikinci yarısına hakim olan Yeni Klasizm olmak üzere; antikitenin üzerinde iki klasik dönem yaşanmıştır.

Kobalt Mavisi: Gök mavisi gibi, yeşile yakın güzel ve kalıcı bir mavidir.

Koilanaglyph: Çukur rölyefe verilen isim. Kompozisyon yüzeye oyularak işlenmişlerdir.

Koimesis: Ortodoks İkonografisi'nde Meryem'in Ölümü sahnesine verilen isimdir.

Kolaj: Elde bulunan her tür basılı, çizili ya da fotografik malzemeyi, bir yüzey üzerine yeni bir kompozisyon oluşturacak şekilde yapıştırılmasıyla elde edilir. Kimi zaman boyar maddelerle birlikte de kullanılabilir. Fakat boyar madde ile kolaj malzemenin buluşum derecesi çok önemlidir. Biri birine baskın olmayacak şekilde, yoğunluk iyi ayarlanarak kompozisyon kurgulanmalıdır.

Koleksiyonculuk: Sanat yapıtlarını bir ilgi ile yanına bir sanat ve biriktirme ideolojisini de katarak toplama işi.

Kolografi: Hazır malzemelerle yapılan kolaj resminin sonradan intaglio ve röliyef baskı teknikleriyle bitirilmesidir. Tarihçesi yenidir ve 1950'lerde ortaya çıkmıştır. Baskıda çok doğrudan bir yöntemdir. Sanatçı her baskı öncesi yeni bir kolaj yapar ve farklı eserler ortaya çıkar.

Kolorist: Van Gogh, Matisse gibi renkçi resamlara verilen genel isim.

Komik: İdeal ile çelişki halinde olan ve gülme yoluyla çürütülmesi gereken, insan etkinliğinin yanlarını ve insansal özellikleri, toplumsal olayları belirginleştirip değerlendirmek olanağını veren estetik kategoridir.

Kompozisyon: Sanatsal dizgenin yapıtta oluşturulması işlemine verilen isimdir.

Konusallık: Bu başlık kapsamındakiler içeriğe bir türlü ulaşamayanlardır ve yüzde elli kayıpları olduğu da bir gerçektir. Kanımca, sadece konuya bağlı kalmak oldukça tehlikeli sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu durum bir dağın zirvesine çıkamayıp, eteklerinde kalmak gibi bir

şeydir. Ortaçağ sonları ve Rönesans'ın resmine baktığımızda konunun temellendiği yerler ya teolojik ya da mitolojiktir. O yüzden o resimlerde konudan hareketle, derinleşildiği görülür. Konu, derinleştirebiliyorsa mesele yoktur. Fakat derinleştiremeyip, sadece kendine bağlıyorsa, o noktada konusallığın devreye girdiği de ifade edilmelidir.

Konsept: Düzenlenen sergilerin biçimsel ve içeriksel ideolojisinin kesiştiği kavram, serginin dilini açıklayan oluşumun kendisi.

Konstrüksiyon: İnşa eylemi içinde bulunma durumu.

Konstrüktivizm: 1920'li yıllarda Rusya'da ortaya çıkan bir sanat akımı. Sosyalist gerçekçi resim ortaya çıkınca ortadan kalkmıştır. Konstrüktivizm, geçmişle tüm bağlarını koparmış, endüstriyel malzeme ve teknikleri yücelten bir biçimlendirme çabası içinde olmuştur. Bu alanın resim sanatçıları olarak; Kazimir Maleviç, Moholy - Nagy vb gibi isimleri sayabiliriz.

Kontrapost: Resimde figürün klasik duruş biçimlerinden biri. Gövde kendi etrafında hafifçe dönerek, kalçalar ve bacaklarla gövdenin birbirine zıt yönlerle çevrilmesi.

Kontrast: Resimde kompozisyon açısından resmi resim yapan değerler arasında kurgulanan "karşıtlığa" verilen isimdir.

Kontur: Resimde biçimleri, nesneleri sınırlayan dış çizgilerin hem renk bölgelerini ayırıp hem de yüzey ve hacim niteliklerini belirleyerek resim düzenini oluşturması. Kontur sorunu, bu oluşumu hazırlamasıyla basit çizgi sorunundan ayrılır.

Kopist: Ünlü ressamların yapıtlarını kopya eden sanatçı. Bu sanatçılar yaptıkları işi kopya olarak yaparlar. Kopyaları, yapıtın aslı olarak tanıtmaya ve satmaya ise; sahtecilik denmektedir.

Koyu Kırmızı Kök Boyası: Kalıcılığına ilişkin farklı görüşler ileri sürülmüşse de kuşkusuz kullanışlı bir renktir.

Kroki: Resim sanatında yalnızca çizgi ile yapılan ve ana hatları gösteren, ayrıntılara inmeyen taslak.

Kromatik: “Renkli” anlamına gelen bir terimdir.

Ksilografi: Ahşap levha kullanılarak, yüksek kazı tekniğiyle gerçekleştirilmiş bir kazı resim türüdür.

Kum Kalıp: Metal dökümde kullanılan ince kumdan oluşturulmuş kalıba verilen isim.

Kum Resimleri: Resim yüzeyi üzerine önce bir zamk tabakası yayılarak, üzeri kumla örtülür. Daha sonra bu yüzey silkelendiğinde zamksız yerlerdeki kumun dökülmesiyle elde edilen rastlantısal betimler.

Kumlama: Kazıma resimde baskı levhalarının yüzeyinde gerçekleştirilen, bazı kısımları ince noktalarla doldurmaya verilen isim.

Kunstkammer: Rönesans döneminde Avrupa soyluları, bitki, mineral örneklerine, fosillere ve hayvan iskeletlerine kadar her tür ilginç nesneyi içeren koleksiyonlar meydana getirmişlerdir. İşte bu koleksiyonları koruma altına alan yerlere “Kunstkammer” ismini vermişlerdir.

Kurşuni: Koyu gri, kurşun rengi.

Kurşun Beyazı: Kurşun oksidinden yapılan beyaz boya. Başka renklerle karışımında bozulmalar göstermektedir.

Kuşak: Tabii ki her şeyde olduğu gibi resimde de bir kuşak (jenarasyon) olgusu bulunmaktadır. Genelde kuşak denilince, eski yeni çatışması akla gelir. Zaten bu çatışmalarla kuşak olgusu sansasyona uğramıştır. Resim sanatı kuşaklarında da bu çatışma yok değildir. En bariz

olanı daha a-akademik olan İzlenimcilerle akademik hocaları arasında olan tartışmalardır. Hatta bir dönem sorunu olan kuşak çatışması, sanatçılar arasına indirgenerek, Poussinistler, Caravaggionistler veya Rubens'çiler olarak bile ayrımlanabilmiştir. Sanat bir reaksiyon gösterme işidir. Ve resim sanatında kuşaklar bu reaksiyonlar sayesinde ortaya çıkmıştır.

Kuzey İfadeciliği: Rönesans sanatında özellikle resimdeki coğrafik ayrımların en etkin olanlarından birisidir. Verilmek istenenin direkt verilerek, izleyicinin daha doğal bir gerçekle karşı karşıya gelmesinin sağlanması. Almanya, Flaman ülkelerinin sanatında görülen söz konusu ifadeciliğin sınırları içinde; doğal olma, konuya çok sadık kalma, detaylarla daha çok uğraşma, fotogerçekçi yapının daha etkin olması, sanatçının deneysel olma yerine, zamanını bildikleri ve yetenekleri doğrultusunda kullanması. Kuzey ifadeciliğinin karşısındaki kul varda da İtalyan biçimciliği gelişmiştir.

Kübizm: Pablo Picasso ve George Braque isimli ressamların öncüsü olduğu çağdaş bir sanat akımıdır. Obje ve subjeleri temel geometrik biçimlere indirgeyen kübizmin ilk dönemi “Analitik Kübizm” olarak isimlendirilir. 1915 sonrasında ise “Sentetik Kübizm” ismi verilen ikinci bir kolu ortaya çıkmıştır. Kübizm, geleneksel resim sanatı görüşüne indirilen en büyük darbelerden biri olarak yorumlanmaktadır. Kübistler bir nesneyi farklı ve çok yönlü bakış noktalarından resmetmişlerdir. Kübistler resimlemeleri içine zaman kavramını da katmışlardır. Böylece nesne hem ressamının, hem de kendisinin devingenliğiyle sunulmuştur. Kübist resimde biçim sorunu ön plana gelmiş, renk arka plana itilmiştir.

Kübo-Fütürizm: Birinci Dünya Savaşı öncesinde Rusya’da gelişen bir akım. Temsilcisi Malevich’tir.

Küçük Sanatlar: Resim, heykel ve mimarinin dışında kalan sanat dallarını kapsayan bir tanımlama.

Kül Rengi: Gri rengin tüm tonları için kullanılır:

Küratör: Sergi yapımcısı, düzenleyen. Bu kavramı başta sergi organizatörlüğü ile karıştırmamak gerekiyor. Küratör, felsefi boyutu olan, sergiye artı katkı sağlayan bir kimliktir. Serginin konseptinden, sanatçı seçimine, mekan düzenlemesine, hatta sergi üzerine kaleme alınan yazıya kadar etkin olan kişidir. Sanatın teorik her alanla olan ilişkilerinden haberdardır.

Kwacho: Kuş ve çiçek motiflerini kapsayan Japon resimlerine verilen isimdir.

Lak: Rhus Vernicifera bitkisinden elde edilen ve saydam cila etkisi yapan bir çeşit boya. Çin’de çok kullanılmıştır. Lake denilen işler bu boyayla yapılır.

Land Art: Arazi sanatı adı verilen bu kavram, 1960’ların sonunda Amerika’da gelişmiş, 1970’lerde Avrupa’ya yayılmıştır. Çağdaş sanatın antiform anlayışları içinde yer alır. Kavram, ekoloji bilinci ve arkaik kültürlerin yeniden keşfi ile ilgilidir. Doğanın gizemine yeniden dönüştür. Amerikalı sanatçılar yapıtlarını daha çok çöllük bölgelerde geliştirmiştir. Land Art tanımı kalıcı olmayan ve fotoğraf ya da video aracılığıyla tespit edilen bir dizi yapıtı tanımlamak için de kullanılır.

Lavi: Tek renkle, suluboya tekniğinde yapılan ve leke etkisi veren bir resim türüdür.

Leitmotif: Bir sanat yapıtında bilinçli olarak, dekoratifliğe düşmeksizin biçim ve içeriği zenginleştirmek için yerinde ve zamanında yapılan motif tekrarlamaları.

Leke: Resimde yüzeyin eşit biçimde dağılan tek bir renkle örtülmüş parça.

Letrizm: Harfleri, sözcükleri ya da benzer göstergeleri bir yüzeysel kompozisyon içerisinde düzenleyerek estetik etki elde etmeyi amaçlayan sanat anlayışıdır.

Lirik Soyutlama: İnfomal sanatın farklı bir biçimidir. Soyut dışavurumculuğa yakın; daha Avrupa biçemli bir yaklaşımdır. H. Hartung ve Wols öncülerindendir.

Lirizm: Bir edebiyat terimi olan bu sözcük resimde sınırlı bir coşkuya dayandırılan şiirselliği dile getirmek için kullanılır. Bunu en olumlu değerlendiren ressamlardan biri ise, Rönesans ressamı Fra (Beato) Angelico olmuştur.

Litografi: Bu tekniğin desen çizimi ile pek çok ortak yanı vardır. Sanatçı, yağlı bir kalem ve yağlı bir baskı mürekkebi seçer. Üstü iyi düzeltilmiş özel taştan bir blok hazırlar. Ana ilke su ve yağın birbirine karışmamasından kaynaklanır. Desen taş zemine yağlı kalemle çizilir, taş ıslatılır. Yağlı desen çizgileri suyu kabul etmez ancak rulo ile sürülen yağlı mürekkebi de desenin yağlı çizgileri kabul edecek, ıslak kısımlar açık kalacaktır. Sonrasında kağıt taş zemine yatırılır ve baskı yapılır. Her renk için ayrı taş kullanılmaktadır.

Liturji: Bir dinin törenlere ve tapınma biçimine ilişkin kuralların tümüne verilen isimdir.

Louvre: Fransa'nın en tanınmış ulusal müzesi ve sanat galerisi. Aslı 1546 yılı civarında Paris'te inşa edilmiş bir kraliyet sarayıdır. 1793'ten beri müze olarak kullanılmaktadır.

Madonna: Hristiyan ikonografisinde Meryem ile kucağında oğlu İsa'yı gösteren resimlerdir. Bunun en çarpıcı sosyalleşmiş, adeta sıradan bir anne-çocuk ilişkisine benzer örneklerini İtalyan Rönesans ressamı Raphael orıaya koymuştur.

Maesta: Meryem ve Çocuk İsa'nın tahtta oturmuş ve meleklerle çevrelenmiş olduğu resim sahnelerine verilen isimdir.

Mağara Resimleri: Eski Taş (Paleolitik) dönemdeki resimler, mağara duvarlarına çizilen ve boyanan betimlerdir. Bu resimlerin çoğun içeriğini hayvanlar dünyası oluşturur. Eski Taş dönemi insanların yaptıkları resimlere benzer resimler yapanlar Tasmanya ve Avustralya yerlileri olarak bilinirler. Bu resimlerde fotografik benzerlik, yanı sıra nesnelerin oldukça yüksek düzeydeki seçici bir stilizasyonu dikkat çekmiştir. Her şey çok canlıdır. İlkel insanın etkili resim yapma tutkusu vardır. Genellikle mağara resimlerinin önce kenarları çiziliyor, daha sonra içleri boyanıyordu. Başka ilginçlik de bir mağara resminin üzerine bir başka mağara resminin yapılmasıydı.

Mahşer Sahnesi: Özellikle Rönesans'ın son döneminde beliren mahşer sahnelerinde genellikle şu unsurlar yer alır: İsa, tek yargılayıcı olarak kompozisyonun odak noktasını oluşturur; sağında Meryem, solunda vaftizci Yahya vardır. Üstte melekler, azizler, şehitler yer alırlar. Baş melek Mikael aşağıda terazisiyle ölülerin günah ve sevaplarını tartar veya mahşer borusunu öttürür. İsa'nın çevresindeki öteki melekler, İsa'nın eşyalarını taşırlar. İsa'nın sağında cennetlikler, solunda yukarı doğru ilerlerken, cehennemlikler aşağıya doğru yuvarlanırlar. İsa genellikle bir taht veya gökkuşağı üzerine oturmuştur. Giydiği elbise yaralarını gösterecek biçimde, sağ tarafı açıktır. Başını cehennemliklere çevirebilir, sol elinde baş aşağı tuttuğu bir palmiye ile onları reddeder bir tavır

alabilir. Sağ eliyle de cennetlikleri selamlar. Petrus elinde anahtarlarla yanında bulunur. Her sanatçının mahşer olayını işleyişi farklı olabilir. Örneğin Giotto ile Michelangelo'nun mahşer olayına bakışlarındaki farklılık gibi.

Mail Art: Posta kurumlarının tüm ürünlerini kapsar. Özellikle resimde kolaj süreçte kullanılmaktadır. Bu yolla ortaya çıkan ürünler göndermelerin bir araya toplanması ve anlamlı örneklerin seçilerek belgesel boyutlarıyla iki yönlü sergilenmektedir.

Majik Gerçekçilik: Gerçeküstücü resmin bir dalıdır. Genellikle, günlük yaşamda rastlanan gerçek sahnelerin, gerçeküstü bileşimler ve çarpıcı bir renk düzeni ile belirler.

Manifesto: Bitmiş sanat yapıtı ya da yapıtlarının, daha da iyi anlaşılabilmesi için sanatçısı ya da sanatçıları tarafından kaleme alınmış veya söylenegelmiş şekli.

Manken: Resim ve heykelde yapan kişinin model olarak kullandığı insan veya hayvan figürlerine verilen isim.

Maniyerizm: Yüksek Rönesans Resim Sanatı içinde meydana gelen önemli bir hareketin adı da maniyerizmdir. Genel olarak Rönesans'a hem anlam hem de şekil olarak karşıt bir harekettir. Sınırları tam olarak konulamayan bu devrenin sanatçıları, kimi zaman Yüksek Rönesans'ın içinde gösterilirken kimi zaman ise; Barok resmin içinde de gösterilirler. Maniyerizm, Rönesans'a göre çok daha antiklasik kalmıştır. Fakat Maniyerizm, resimde Michelangelo'nun Sixtin Şapel apsisine yaptığı "Mahşer" resmiyle başlar. Maniyerizm sözcüğünün terminolojik yapısı üzerine uzun yıllar, çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Maniyerizm bir takım zıtlıkların çarpışması sonucunda belirginlik kazanmıştır (klasik-antiklasik, rasyonalizm-irrasyonalizm gibi). Maniyerizm'in kelime anlamı, bir üslubun aşırına kaçan tarzda kullanılmasıdır. Fakat geneli itibariyle; Maniyerist resim sanatı; dengeye ve simetriye

dayalı olmayan yapısıyla, formalizm yerine kullandığı deformasyonlarla, kompozisyonlarında kullandıkları mekan belirsizlikleriyle, orantıya önem vermemesiyle, dikey-yatay hareketlerin dışında resme kazandırılmak istenen basit S hareketi (Figura Serpentinata) ve ovallikler gibi dinamik bulgularla dikkat çekmiştir. Şekiller itibariyle Maniyerizm'in Barok resmin, temelindekilerden biri olduğunu da kabul edebiliriz. Maniyerizm, salt resimde değil, mimari ve heykel alanlarında da eserler ortaya koymuştur. Bizans resmindeki ikonaklasist hareketten sonra, kanımca önemli ikinci sanat hareketidir, Maniyerizm. Bu devrenin en önemli ressamlarına gelince; El Greco, Pontormo, Parmigianino, Bronzino gibi isimlerdir. Özellikle Yunanistan asıllı El Greco, daha sonra İspanya'nın Toledo şehrine yerleşmiş, yapmış olduğu dinsel resimlerinde, kendince mistikliğiyle çok dikkat çekmiştir. Fakat özellikle figürlerinde kullandığı deformasyon ve mekanlarındaki bilinmezlik enteresandır. Onun figürleri, sanki başka dünyaların insanlarıdır. Resimlerinin atmosfer oluşumlarında, Toledo göklerindeki engizisyon ateşi ve dumanının bıraktığı izleri kullanmakla, enteresan bir girişimde bile bulunduğunu ortaya koymuştur. Bir kısmı İtalyan, bir kısmı Flamanlı ve bir kısmı da Fransız olan "Fontainebleau Okulu"da Fransa'da kurulmuş ve Maniyerist resme destek vermiştir.

Manzara Resmi: Bir peyzajın resmedildiği resimlerin genel ismidir. Başlı başına bir konu olarak manzarayı 17. yüzyıl Hollanda ve Flaman ressamlarının kullandığını görüyoruz. Bunların başlıcaları Goyen, Ruisdael, Hobbema gibi isimlerdir. Daha sonra Rokoko resimde devam eden manzara ressamlığı Neoklasik dönemde durmuş, sonrasında Romantik ressamlar tarafından da sevilerek kullanılan bir tema oluvermiştir. Constable, Turner, David Friedrich gibi. Doğaldır ki manzara izlenimcilerde değişik teknik gösteri altına girerek yoğun bir şekilde kullanılmıştır.

Mars Kırmızısı: Kızılderili kırmızısının biraz daha açık olanıdır.

Mask: Özellikle resim sanatının anlatımcı kaynakları iyi incelendiğinde, mask ve maske olayını plastik anlatımı güçlendirmek için kullanan ressamların bulunduğu da görülebilecektir. Örneğin, bunu belirgin bir biçimde gerçeküstücülüğün de yolunu açan James Ensor kullanmıştır. Ayrıca ilkel Afrika masklarının da çağdaş resim sanatının yolunu açmada değerlendirildiği de bilinir. Hatta bir resim taciri olan İzlenimci kuşağın bir kişiliği olan, Ambroise Vollard bile, bu masklardan ithal ederek Paris'te pazarlamıştır. Yerli halk kitlelerinin resimsel olan yanları ressamı çok etkilemiştir. Böylece resimde mask ve maske gibisinden fantastik elemanların değerlendirilmesi de bir etkilenme frekansına işaret eder ve o denli de normal sayılabilir.

Maskaron: Modern dönem öncesinde Batıda süsleme amacıyla kullanılan insan veya hayvan başı şeklindeki imge.

Maske: Yüze takılan her hangi bir imgenin suratı şeklindeki nesne.

Mat: Parlak olmayana verilen isimdir.

Mekan: Özellikle klasik resimde anlatılmak istenenin geçtiği, resmin kendi içerisindeki, üç boyut yanılışmasının da kullanıldığı uzay boşluğa verilen isimdir.

Meryem'e Müjde Sahnesi: Olay genellikle Meryem'in evinin içinde gerçekleşir. Meryem elinde bir kitaptır. Müjde nedeniyle okumasın ara vermiştir. Oturarak, ayakta ya da diz çökmüş olarak gösterilir. Beyaz bir güvercin, Kutsal Ruhun Meryem'in üzerine inişinin simgesidir.

Meryem'in Doğurma Sahnesi: Bu resimlerde Anna genellikle yatağa uzanmış olarak, hizmetçilerin, komşularının ve yakınlarının kutlamalarını kabul ederken

gösterilir. Yatak odası genellikle zenginlik izlenimi verecek biçimde döşenmiştir.

Meryem'in Evlenmesi Sahnesi: Bu resimlerde rahip ortada durur ve gelinle güveyin ellerini birleştirir durumdadır. Meryem genellikle rahibin sağındadır, fakat solunda da yer alabilir. Meryem'in arkasında bir küme kız bulunur. Yusuf'un arkasında ise değnekleri yeşermediği için reddedilen istekliler vardır. Bazı resimlerde Yusuf Meryem'in parmağına yüzük takar.

Meryem'in Göğes Çıkış Sahnesi: Bu resimlerde İsa ölü yatan Meryem'in yanında, kucağında bebekle tasvir edilir. Bu bebek Meryem'in ruhunu temsil eder.

Meryem'in Ölümü: Bu resimlerde yatağın çevresinde havarileri görürüz. Başucunda Petrus, ayakucunda da Yahya bulunur.

Meryem'in Taç Giyme Sahnesi: Meryem oğlu tarafından cennete kabul edildikten sonra kendisine yine oğlu tarafından bir cennet kraliçesi olarak taç giydirilir.

Metafizik Resim: İmgeleme, düşe ve bilinçaltı patlamalarına dayanan ve gerçeküstünü amaçlayan resim.

Metafor (Eğretileme): Sanatçının düşüncesinin nesnesini duyulur dünyanın nesnelere ve olaylarına benzetme olanağını sağlayan yöntem; dışsal benzer özellikleri olan iki olayın, birinin içsel özünü ötekini yardımıyla gün yüzüne çıkarmak için sanatsal olarak karşılaştırılmasıdır.

Metal Baskı: Metal levhalar üzerine değişik tekniklerle yapılan baskı resimlere verilen isimdir.

Metamorfozis: Suretin değişimi anlamına gelen bu kavram, ikonografik bir anlama dayanır. Ölen bir kişinin, resimde ruhunun göğes yükselmesi mantığının açıklanmaya çalışılması halidir. Böylesi resimlerde, yatan cansız bir beden ve o bedenin sahibi olan kişi ruhunun göğes doğru yükselişi bir arada görülür. Göğes yükselmekte

olan ruhu gene o kişinin gerçekçi şekilde betimlenen bedenini temsil eder.

Mezotint: Ters soğuk kazıdır. Metal plakanın tüm yüzeyi, ince dişleri olan özel bir aletle taranır ve metal plakanın yüzeyi ince talaşlarla kaplanır. Bu haliyle baskı yapıldığında tüm yüzey siyah çıkacaktır. Beyaz kısımlar bu ince talaşların ezilerek ve kazınarak yok edilmesiyle elde edilir. Metalin ilk kazılmamış tabanına inildiği zaman tam beyaz elde edilmiştir. Daha az kazıma ile tonlar elde edilir. Ya da sanatçı metal plakayı doğrudan oymak yerine aside dayanıklı bir vernikle zeminini kaplar. Plakanın üzerine deseni verniği sıyırarak çizer. Daha sonra plaka asit banyosuna batırılır. Desen olarak sıyrılmış yerlerdeki metali asit yemeye başlar, çukurlar oluşur. Çukurların derinliği aside yedirme zamanı ile ayarlanır. Gravür gibi basılır.

Mısır’a Kaçış Sahnesi: Bu olayı canlandıran resimlerde Meryem genellikle bir eşeğin üstünde görülür. Kucağında çocuk İsa vardır. Yusuf ise eşeği güder. Kutsal ailenin yanında uşaklar da görülebilir. Kutsal aileyi kimi zaman yolda dinlenirken görürüz. Bu sahneler de “Mısır Yolunda Dinlenme” ismi verilir.

Milo Venüsü: Louvre müzesinde bulunan ve heykeltıraşı belli olmayan kırk kollu bir heykel. 4. yüzyıla ait olduğu sanılmaktadır. Güzelliğinin yanı sıra, insanca davranışıyla güzelliğin ölçüsü sayılmıştır.

Minimalizm: Resimde ifadeyi hat safhada küçük kılarak kullanmak. Bir resimle biçimsel olarak anlatılacakların en kısa yoldan anlatılması ilkesine dayanır.

Minyatür: Bir kitapta, anlatılan metne kesinlikle uygunluk gösteren, biraz da süsleme amacı taşıyan resimlere verilen isimdir (Kitap Resmi).

Mistisizm: Kelime anlamı gizemciliktir. Resimde doğrunun, estetik olanın sezgi yoluyla kavranabilmesini sağlar. Sanatçının her türlü aracıyı ortadan kaldırarak

içselliğiyle baş başa kalması ve onu kendine özgü bir anlayışla kavrama yollarından biridir. Sanatçının içinde mistik kıldığı her hangi bir kişi ya da olay ve olaylar zinciri muhatap alınabilir. Söz konusu olan sanatçının bireysel gizidir. Bu durum sanatçıya derin ve tanrısal bir hayranlık, bir coşku kazandırır. Böylesi derinlikleri kurcalayan, kurgulamaya gayret eden resimler içerik boyutunda mistisizme ilişkilendirir. Bu durumda sanatçı üzerinde de derinleşerek, içerik her yönüyle çözüme götürülebilir. Mistisizm, yapıt boyutunda sanatçının yarattığı tanrıyla birleşme ve bu tanrıyla yaşama amacını güder. Bu amaca ulaşmak içinse, genellikle sevgi ve sezgi yöntemleri kullanılır. Biçimlerle örülmüş bir resme içerik tarafında açılım getirecek ve katacak bir özelliktir mistisizm. Ayrıca bilincin ortadan kalkmasıyla gerçekleşen en yüksek insansal durum ve sanatçı tarafından içerik tarafında tanrılaştırılmışın içine girmesi şeklinde de yorumlanır.

Mitoloji: Burada ilkçağ mitolojisinden değil de, meydana getirilen güncel mitolojilerden söz edilmeye çalışıldığını vurgulamakta yarar olacaktır. Mitoloji en genel anlamıyla mitosların ortaya çıkışına, varoluşuna ve toplumsal işlevine ilişkin bir öğreti ise, bu öğretinin çağdaş yaşamla da sıkı ilişkileri olduğu gerçeğini kabul etmeliyiz. Özetle güncel ve çağdaş mitoslar da vardır. Günümüzde özellikle ekoloji, ekonomi, spor, teknoloji vb. birçok alanda ortaya çıkmış mitoslar bulunmaktadır. Bunları kullanarak mitolojik yaklaşımlarda bulunacak olan sanatçının kendisidir. Bir bakıma çağdaş ve yapıt kabul edilebilecek her çalışmada, mitolojik bir yan olabileceğini söyleyebiliriz. Güncel mitolojiler, ilgili durdukları mitlerin ait olduğu tanrıların nasıl oluştuğunu, bu tanrı ve mitlerin evrenle nasıl bir ilişkiye girdiğini, mitlerin insanla olan bağlarını ve bütün bunların geleceğini inceler. Böylece güncel mitolojiler de sağlam bir içerik vurgusu haline gelmeye başlar. Buna bir çağdaş masallar bütünü gözüyle de bakabiliriz.

Mixed Media: Bazı çağdaş ressamalar tarafından uygulanan, resim, müzik, görüntü sistemlerinin bir arada kullanılmasına dayanan karışık teknikli sanat yaratımlarının ismidir.

Mixographia: Daha ziyade Meksika’da uygulanan ve geliştirilmiş bir grafik baskı türüdür. Genellikle el yapımı kalın, özel bir kağıt kullanılır. Bir gravür plakasının üstünde heykeltıraş mumundan bir kalıp hazırlanır. Keskin bir aletle mumun üstü sanatçı tarafından çizilerek işlenir. İcabında kumaş veya başka dokulu maddeler mumun üstüne bastırılarak, mum kalıba maddelerin dokuları aktarılır. Mum kalıbın üzerine alçı dökülür ve alçının üstüne destek amacıyla ikinci bir plaka kapatılır. Mum kalıp eritilip boşaltılır. Boşalan kalıba bronz döküm yapılır. Dökümden çıkan bronz kalıp baskı kalıbı olur ve intaglio metodu ile (yalnız çukur kısımlar) mürekkeplenerek ilk renk baskısı gravür presinde yapılır ve aynı zamanda kullanılan özel kağıt bronz kalıbın üzerindeki rölyeflerin şeklini de almış olur. Devamındaki renklendirmeler litografi tekniği ile de yapılabilir. Baskısı biten bütün nüshalar üzerindeki kesin renklendirmeler veya renk rötuşları bizzat sanatçının kendisi tarafından yapılır.

Model: Resim atölyelerinde sanatçıların aynı konu çerçevesinde çalışmalarını sağlamak amacıyla, soyunup veya soyunmadan giyinik olarak poz veren kadın ya da erkek. Bu konu çıplaklığa yönelik ise; resmin adı da “nü” olmaktadır.

Modernizm: Gelenegin karşısına dikilen bir kavramdır. Genel olarak değerlendirildiğinde modernizm, her çağda görülebilen bir olgudur. Özellikle, 20. yüzyılın ilk yarısında oluşan tüm sanat akımları çağdaş formlarla meydana gelmiş, fakat modern süreçlerin de doğmasını sağlamıştır. Modern olgusu, hiçbir zaman çağdaşlıkla karıştırılmamalıdır. Örneğin; Giotto, Ortaçağ sonları itibariyle hem çağdaş, hem de modern bir ressamdı. Fakat günümüz itibariyle Giotto’ya bakacak olursak sadece modernisttir.

Modle: Resimde renk, ışık-gölge gibi öğeler yardımıyla biçimlerin sağlam, üç boyutlu kütleli görünümünü elde etmektir.

Modül: Aynı türden bir başka elemanla yan yana getirilebilen, birleştirilebilen ya da aynı bir işlevde amaç birliği edebilen başka elemana verilen isimdir.

Monogram: Sanatçı simgesidir. İlkçağdan başlayarak, özellikle Roma İmparatorluğu'nun geç döneminde ve erken Ortaçağda, imza yerine monogram kullanılırdı. Sanatçılar özellikle de 15-17. yüzyıllar arasında yaşayan kimi ressam ve gravürçüler, bu uygulamayı sürdürdüler. Monogramlar tıpkı Dürer'in imzasında olduğu gibi süsleyici kimlik de taşımaktaydılar. Bu anlamda monogramlar 19. yüzyılda da kullanıldı (Önraphaelciler, Toulouse-Lautrec, Nabiler, Klimt, Kandinsky vb.).

Monokrom: Çağdaş sanatta tek bir renkle boyanmış, genellikle figüratif olmayan yapıtlar için kullanılan bir terimdir.

Monotip: Bir metal levhanın üzerine baskı mürekkebi veya yağlıboya ile yapılan resimden alınan tek kopya.

Motif: Bir resmin konu, tema ya da figürleri dışında kullanılan süsleyici veya dramatik öğelerin her biri. Bir ressamın, bir desinatörün, gözle görülen gerçeklik içinden, kendine model olarak seçtiği öğe. Örneğin Cezanne'ın yaşamı boyunca defalarca resimlediği Sainte-Victoria Dağı motifiydi.

Mozaik: Türlü renklerde, küçük küp biçiminde mermer, taş, smalt ya da pişmiş toprak parçalarının harçla tutturularak yan yana getirilmesiyle yapılan resim ya da bezeme. Mozaik tekniği; ya dolaysız ya da karton patron yöntemiyle gerçekleştirilir. Dolaysız Yöntem; Burada sanatçı, çalışacağı yüzeyde ya da duvarda derin olmayan bir çukur oluşturduktan sonra buraya ince bir alçı tabakası döker. Bu yüzeye mozaik olarak gerçekleştireceği kompozisyonu çizer ve bunu renklendirir. Daha sonra alçıyı parça parça keser ve çıkardığı her parçanın yerine

aynı renkte mermer, pişmiş toprak ya da smalt bir küp yerleştirir. Bu küpleri esas malzemesi alçı ya da macun olan bir bağlayıcıyla yapıştırır. Kompozisyonu tamamlayıncaya kadar da bu işlemi sürdürür. Karton Patron Yöntemi; mozaik olarak gerçekleştirilecek kompozisyon bir karton levhaya çizilir ve küpler, ön yüzleri kartona gelecek biçimde bu levhaya yapıştırılır. Daha sonra, bağlayıcı bir maddeyle kaplanmış olan mozaik yapılacak yüzeye bu küpler gömülür ve karton kaldırılır. İlk örnekleri Mezopotamya Uruk'ta bulunmuştur. Mozaik yapımına Yunanistan'da başlanmıştır. Helenistik dönemde en güzel mozaikler İskender'in Pella'daki sarayında bulunmuştur. Roma'ya İskenderiyeli sanatçılar tarafından getirilmiştir. M.Ö 200'e doğru işlenmemiş çakılların yerini taş küpler (tessella) almıştır. Romalılar buna Opus Tessellatum demiştir. Çok küçük ve düzgün olmayan mozaiklere ise; Opus Vermiculatum denmiş, bunlar ince işçilikli kompozisyonlara izin vermeleri yönünde önem taşıyordu. Mozaik sözcüğünün türediği Musivum Opus, duvar ve tonozları kaplamakta kullanılan bir sözcüktü. Roma döneminde, Cumhuriyet devri sonunda figürlü ve çok renkli mozaikler kullanılmıştır (Pompei'deki İskender'in Savaşı resmi). Augustus zamanında döşeme mozaiklerinde çok renklilik kaybolmaya başlarken, beyaz zemin üzerine siyah geometrik düzenlemeler artmıştır. Bu sıralarda bölgesel mozaik okulları da artmıştır. Bunlar Hadrianus döneminde aynı anda Kartaca ve Byzacium'da ortaya çıkan okullardır. Buralarda önce mitolojik konular ele alınırken yavaş yavaş sosyal gündelik konulara da el atılmıştır. Bizans'ta duvar mozaiği, mermer kaplamayı tamamlayan doğal bir öge durumuna gelmiştir. Düz bir zemin üzerinde yer alan parlak renkli figürler ve sahneler kabartma duygusu uyandırır. 6. yüzyılda bu sanatın baş eserleri Ravenna kiliselerinde ve İstanbul'daki Ayasofya'da bulunurlar. Bizans mozaiği altın çağını 10-11. yüzyıllar arasında yaşamıştır. Teknik gelişmiş, renkler uyumlulaşmış ve üslup kesinleşmiştir. 14. yüzyılda figürlerin estetiği ve yüceliği bakımından üslupta bir yenilenme olmuştur. Artık figürlerin duruşunda hiçbir katılık kalmamış, altın yaldızlı zeminlerin yerini

manzaralar almıştır. Bu dönemin baş eserleri Kariye Müzesi'ndedir. İslamiyet'in ilk yüzyıllarında Bizans ve Suriyeli sanatçılar, İlkçağ mozaik sanatını, tekniklerini yeni dinin gereklerine uyarlayarak sürdürmüşlerdir. Bir süre doğuda mozaik kaybolduysa da 10. yüzyılda Kurtuba Ulu Camisi'nde tekrar görülmüştür. Çini sanatının yapılara egemen olmasına kadar mozaik sanatı sürmüştür. Ortaçağda yer döşemesi ve duvar resmi mozaığe tercih edilmiştir. Ancak bu sanat Roma, Venedik ve Sicilya'da varlığını sürdürmüştür. Rönesans'ın mozaik sanatçıları, resimleri kopya etmekle yetindiler veya Ghirlandaio gibi kendileri aynı zamanda boya ressamlarıydı da. Daha sonra mozaik sanatındaki gerileme belirginleşti. 20. yüzyılın başında betonun kuruluşuna bir çare olarak; modernist mimarlar tarafından kullanılınca, mozaik yeniden moda oldu. İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda, sivil ve dinsel mimarlıkta, kimi teknik gelişmelerle aynı olaya tanık olundu.

Murç: Taş işçiliğinde kullanılan sivri uçlu oyma kalem.

Müjde (Tebşir): Hristiyan ikonografisinde Meryem'in İsa'ya hamile kaldığının, bir melek kanalıyla gösterildiği sahne. Hemen hemen çoğu Rönesans ressamı bu temayı kullanmıştır. Fakat hepsi kendince biçimsel yorumlara da işi sürüklemekten edememiştir.

Müze: Uluslararası Müzeler Konseyi'nin müze tanımı geçerli olduğu düşünülen tanımlardan biridir: "Müze, kültürel ve sanatsal değer taşıyan parçalardan oluşan bir oluşumu koruma, inceleme ve her şeyden önce insanlık için sergileme olanağı veren oluşumlardır. Müzelerin temelinde bireysel biriktirmeler yatar. Tarih içinde müze, bireysellikten toplumsallığa dönüşün de önemli izlerinden biridir. Günümüzde kamusal müzeler olduğu kadar, özel müzeler de hayli çoktur. Şimdiki müze olgusunun önemli vurgusu ise, biriktirmenin yerini almış olan, biriktirilmişin-eldekinin nasıl sergileneceği konusudur. Bu da küratörlük mesleğinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Müzikalistler: 1920’de Henry Valensi’nin kurduğu soyut resim grubu. Müzikle resim arasındaki renk, çizgi, ritim yönündeki ilişkileri ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır.

Nabiler: 1890 dolaylarında, Fransa’da Maurice Denis çevresinde toplanan bir ressamalar grubunun ismi.

Naif Resim: Herhangi bir mesleki eğitim görmemiş ressamlarca ve çocuksu bir betimleme anlayışına dönük resim sanatı ürünleri. Gerçek naif veya saf yürekli ressamın, yaşantısının da aynı şekilde naif-safyürekli olması şarttır.

Nakış: Osmanlı minyatür ve tezyinatına verilen eski bir isimdir. Kadınların yaptığı el işlerine de nakış denir.

Nakkaş: Minyatür ve tezhip ressamlarına verilen isimdir.

Naturalizm: Genel olarak estetikte; doğrudan doğruya “doğaya öykünmeye”, gerçeklikten herhangi bir kesitin “doğaya bağlı olarak” verilmesine, gerçekliği kopya eden bir dizi ayrıntı yoluyla genel bir düşüncenin görsel olarak çizimine dayanan sanatsal yöntem. Doğalcılık, gerçeklikle uzlaşmayan bir yöntemdir. Doğalcılık, gerçekte nasılsa yaşamın öylesine sanatsal-zihinsel olarak derinine inilmesinden bir kaçış olup; gerçeklikten özellikle de toplumsal karşılıklı bağların sanatsal olarak ortaya konmasından boyun eğercesine kaçma eğilimini, gerçekliğin bire bir kopya edilişi içinde gizlemeye çalışır. Bir anlamıyla da 19. yüzyılın son çeyreğinde sanat tarihi bağlamında birçok Avrupa ülkesinde edebiyatta, tiyatrodan, görsel sanatlar ve müzikte ortaya çıkmış geç burjuva akımıdır. Doğalcılık derin toplumsal bağları ortaya koymaktan uzak bir akım olmuştur.

Natürmort: Cansız nesnelerin (çiçek, meyve, ölü hayvanlar, yiyecekler, aletler, nesneler v.b) resmi. Nesnelerin resmi ilkçağdan beri yapılmaktadır. İskenderiye döneminde sıradan eşyalar Pompei ve Herculaneum resim ve mozaiklerinde günlük nesneler içinde görülmekteydi. Fakat Batı resminde natürmortun

en yakın kaynakları 15. yüzyılda nesnelerin betimlenmesine görelî bir özgürlük tanıyan minyatürlerde ve göz aldatmacasına önem veren İtalyan kakma işlerinde aranmalıdır. Ressamlar, bir yandan perspektife git gide artan bir önem verirken, bir yandan da Kana'nın Düğünü ve Müjdeleme sahnelerinde (saflık demeti) ve Aziz Hironymus'un Meditasyonları'nda (simgesel eşyalar ve kurukafa) görüldüğü gibi, düzenlemelerine pek çok yeni nesne katmışlardır. Donatılmış sofralar, çiçekler ve hiçlik resimleri işte bu nesnelerden türemiştir. Aertsen, 16. yüzyılda tablolarını yiyecek sergileriyle donatmış, aynı yüzyılın sonunda Caravaggio ünlü meyva sepetini yapmışsa da natürmortun altın çağı 17. yüzyıldır. Hollanda'da çiçek resimleri yapan ilk ustaların (van der Ast) buketleri önceleri tek renkli olarak işlenen, sonraları büyük bir bezeme zenginliğine kavuşan sofralarla ve yemeklerle bir arada görülür. 1653 yılında Rembrandt, ilk natürmort çalışan kuzey ressamı olmuştur. Flamanda ince bir çiçek uzmanı olan Bruegel ve Barok etkiler taşıyan Snijders, Rubens'e natürmortlarında yardım etmişlerdir. Osias ve Beert, parlak bir üslupla gerçekçi ayrıntıları birleştirmiştir. Bu ressamı Seghers (çiçek çelenkleri) ve Fyt (av hayvanları) izler. İtalya'da Caravaggio'nun etkisi özellikle Napoli ve Bergamo'da ağır basar. 18. yüzyılda bu geleneğe katkılarda bulunan Goya, ileriki dönemde Manet'ye de etki vermiştir. 19. yüzyılda, Courbet'nin gerçekçiliğinin yanında, gerek düzenleme, gerek anlatım açısından, renk ve ışık konusundaki kaygılar ağır bastı. Çiçekler ve meyveler en çok sevilen natürmort konularıydı. (Delacroix, Redon, Cezanne, Renoir, Van Gogh v.b) 20. yüzyılda natürmort ve nesne özgül bir deneme alanı olarak ortaya çıktı; plastik araştırmalar için bir araç (Kübistler, Matisse) olan natürmort, simgesel (Braque, Picasso), anlatımcı (Soutine), hatta fizik ötesi (Morandi) değerlere ulaştı. Çeşitli öncü araştırmalarla nesne, yeni yeni değerlendirilmeye konu oldu (pop sanat, yeni gerçekçilik, yeni figürasyon v.b). Fakat natürmortun yeniden ilgi görmesini sağlayan, daha çok 70'li ve 80'li yıllarda modelle çalışmalara ve saf resim değerlerine dönüş olmuştur.

Nazarenler: 19. yüzyılda Roma’da kurulmuş, romantik bir ressam grubudur. Protestanlık mezhebi için, dinsel temalara dayalı klasik kompozisyon formlu resimler yapan grup ressamı, J.F. Overbeck ve F.Pforr vb. gibi isimler, Raphael, Perugino ve A. Dürer’den çok etkileniyorlar.

Nesnel Soyutlama: Doğal nesneleri ve sahneleri renk lekelerine dönüştürme eylemine verilen isim.

Neue Küstlervereinigung: 1909’da Münih’te oluşan bir sanatçı topluluğu. 1911’de dağılmıştır. Kandinsky ve Jawlensky sanatçılarındandır. Fovizm’e yaklaşan bir karakter izlemişlerdir.

Neue Sachlichkeit (Yeni Nesnelcilik): Resim sanatında Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra ortaya çıkan ve 30’lu yıllara kadar devam eden eğilim. Anlatımcılığın taşkınlıklarının tersine, Yeni Nesnellik soğukkanlı bir gerçekçilikle ayırt edilir. Kimi ressamalarda bildik eşyaların (A. Kanoldt, G. Schrimpf) ya da sanayi ortamının (C. Grossberg) ayrıntılı tasvirinin ötesine geçmeyen bu gerçeklik anlayışı sonunda, büyüsel bir bakışa (F. Radziwill) ya da klinik bir keskinliğe (Ch. Schad) dönüştü. Özellikle verismocular, (G. Grosz, O. Dix, M. Beckmann, R. Schlichter) Alman toplumundaki kusurları çoğu kez acımasız bir biçimde gözler önüne serdiler.

Neue Sezession: 1910’da Berlin’de Berliner Sezession’a kabul edilmeyenlerin Viyana’da ressam Klimt’in önderliğinde oluşturduğu topluluk. Sadece resimle değil, uygulamalı sanatlar ve mimari ile de ilgilenmişlerdir.

Nigar: Suret, yüz anlamına gelir. Minyatür ressamlığımızda insan resmi yapanlara “Nigari” ismi verilirdi.

Nokta: Resimde nokta, merkezi bir dengeye sahip bir yüzeysel etki ögesidir.

Nonfigüratif: Figürsüz resim anlamına gelen bir kavramdır.

Norm: Sanatta biçim ve içerikle ilgili genel doğrulara verilen isim.

O-Ö

Obje: Subjenin karşısında kullanılan felsefi ve resimsel bir terimdir. Türkçe'ye "nesne" olarak geçen bu kavram, resimdeki cansız öğelerin genel olarak tanımlanmasında kullanılır.

Obje Sanatı: Görsel sanatlarda bir nesnenin tek başına veya bir bütün içerisinde önem noktası oluşturacak şekilde yer alması.

Oeuvre: Bir ressamın ürünlerinin toplamını tanımlamak için kullanılan Fransızca bir terimdir. Bir Oeuvre kataloğu bir ressamın ürettiği tüm çalışmaların kayıtlarını içerir.

Ofort: Bir kazı resim yapım yöntemidir. Bakır ya da çinko levha kullanılarak çukur kazı tekniğiyle yapılır. Önce bakır ya da çinko levha üzerine güçlü bir vernik katmanı sürülür. Basılması istenen resim, bir yazı kalemiyle bu vernik yüzey üzerine çizilir, sonra çizilen yerler kazılır. Bu levha asite batırılır. Asit vernikli yüzeyi etkilemediği halde, kazınmış ve dolayısıyla verniği kalkmış çizgileri aşındırdığından, levha üzerinde oyuklar oluşur. Mürekkep sürüldüğü zaman, bu oyuklara dolacağından, bir kağıt üzerine basıldığında resim aynen kağıda aktarılmış olacaktır. Resimde daha ayrıntılı tonlamalar yapılmak isteniyorsa, bazı kesimler daha uzun süre asitte aşındırılabilir. Bu sırada aşınması istenmeyen alanlar katranla örtülerek korunur.

Okr: Resimde kullanılan en eski boyalardan biridir. Silis ve kil karışımlarının demir oksitli hallerinde bulunur. Koyu sarıdan, kırmızı ve kahverengiye kadar sayısız renk derecelenmesine olanak tanıyan bir boyadır. Ucuz ve dayanıklı oluşu kullanımını arttırmıştır.

Optik Sanat: 1960'lı yılların sonunda Avrupa ve Amerika'da ortaya çıkan bu akım, hareket izlenimi uyandıran optik izlenimlerle ilgilenir. Kökeni, Joseph Albers'in Bauhaus'da verdiği derslere dayanır. Albers, renk kuramları geliştiriyor ve optik deneyler tasarlıyordu.

Optik sanat, kısa sürede mobilya kumaşları ve dekoratif panolar için motif yaratımı etkinliğine indirgenmiştir. Victor Vaserely, akımın en önemli temsilcilerinden biridir.

Orans: Hristiyan ikonografisinde, boydan ve tam cepheden verilen takdis edercesine; sağ eli havada gösterilmiş bir figür duruşudur.

Orfizim: Şair Apollinaire tarafından ortaya atılan bir terimdir. Resimde Kübizm'in bir dalı olarak dikkati çeker ve öncüleri De Launay'lar, F. Kupka, F. Picabia'dır. Bu üsluptaki resimlerde ritim, özellikle kompozisyonun merkezine çekilerek kullanılır. Yan yana getirilen renk alanları önemlidir. İlgililerine de orfist denir.

Orta Bizans Resmi: Söz konusu dönem sanatı içinde, bir yüzyıldan beri süregelen kanlı mücadeleler sonucunda, kilise mücadeleden galip çıkmasıyla sanatı artık kendi egemenliği altına almıştı. Orta Bizans Devri'ne ait fresko resimler de vardır. Bunlar ise; Selanik'teki "Panaghia Kalkeon Kilisesi", Rusya'daki "Nerediça Kilisesi", Orta Anadolu'da bulunan "Kapadokya" bölgesindeki fresko resimlerdir.

Ortaçağda Türk Resmi: 1300-1453 yılları arasındaki Türk resmi, minyatür sanatı olarak bilinen kitap ressamlığı üzerine kurulmuştu. Fakat 12-13. yüzyıllara ait Türk minyatür sanatının, zamandaşı İslam dünyası minyatürleri ile bir üslup benzerliğine yönelmiş olması önemlidir. Selçuklu devri minyatürleri, astronomi, tıp, botanik ile ilgili eski metinleri, eski bir aşk hikayesini, doğa üstü cinli, perili masalları canlandırmıştır. Kaynaklardan, 15. yüzyıl başlarında Osmanlı Sarayı'nda minyatür ustalarının bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu dönemde minyatür sanatçısı olarak Bursalı Hüsamzade Sunullah'ın ismi geçer. En erken tarihli Osmanlı minyatürleri Fatih devrine aittir. Bu dönemdeki Türk sanatçılarından biri de Sinan Bey'dir. Bir başka minyatür ustası ve Sinan Bey'in öğrencisi olduğu bilinen Siblizada'nın eserleri bugüne

gelmemiştir. Fatih devrinden, bugün Paris Milli Kütüphane’de bulunan Sabuncuoğlu Şerafettin tarafından derlenen, “Kitab-ı Cerrahiye-i el Hakaniye” 1465 tarihli olup, basit resimlerle hastalık tedavilerini göstermektedir. Fatih döneminde yurtdışından gelen ressamalar, o öldükten sonra gelmemiştir. II Bayezıd döneminde saraya İran’dan ve Mısır’dan minyatür ustaları davet edilmiştir. Badieddin el Tebrizi’nin “Dilsuzname” isimli eseri bu döneme en iyi örneklerden biri olarak gösterilebilir. Hatta bu eserde Şiraz üslubu kullanıldığı ve özellikle Bayezıd dönemi Edirne’sinde Şiraz üslubunun revaçta olduğu bilinmektedir. Topkapı Sarayı’nda bulunan “Külliyat-ı Katibi” albümündeki minyatürlerde de Şiraz etkisi görülmektedir. Bu minyatürlerde konu olarak; sultanın maiyetiyle eğlenmesi, Sultanın meclisi gibi konular işlenmiştir. Bugün Venedik’te Biblioteca Marciana’da bulunan Ahmedi’nin “İskendername” isimli eserinde gerek gerçekçi üsluplar, gerekse renk armonisi bakımından Türk minyatürünün, klasik dönemine girmesinde Edirne’nin önemli bir yeri olduğunu anlayabiliriz.

Otografi: Taş baskıda betimi, taş kalıp üzerine geçirme işlemi.

Otomatizm: Estetik ön yargısı olmayan, belirli disiplinleri de bulunmayan, bilinçsizce yapılmış sanatsal çabalara verilen isim. Aslında Dadaizm’in yarattığı bir kavramdır. Sürrealistleri de etkilemiştir.

Öge: Bütünü oluşturan, bağımsız olarak da var olabilen parça.

Ön Plan: Figüratif ve nonfigüratif resme göre değişim gösteren bir kavramdır. Figüratif ağırlıklı klasik resim disiplinlerinde genellikle konunun geçtiği yerler olarak karşımıza çıkan bölümlere verilen isimdir. Nonfigüratif, çağdaş bir resimde ise ön plan, resmin geneli içinde direkt görünmeyen, adeta önem noktası terimine yerini bırakır. Ön plan diyebilmemizi, arka plan sözüne

borçlanırsınız. Çağdaş resim yapılanmalarında böylesi kesin ayrımlar yoktur; çünkü resmin tamamında söz konusu olan birçok boşluğun (espas) birlikteliği vardır.

Öteki Sanat: Taşizm ve Serbest Biçimli Sanat ile eş anlamlı olarak kullanılan bir tanım. Michel Tapie tarafından ortaya konulmuştur.

Öyküsel Resim: Bir öykü anlatmak, aktarmak amacı olan resimlerin genel ismi.

Özdeşleyim: Temelini William Worringer'in atmış olduğu, kesinlikle soyutlama mantığıyla birlikte kullanılan bir terimdir. Kısaca şu demektir: Soyutlamaya uğratılacak nesne veya öznelerin, gerçek görüntüsünün ismidir; özdeşleyim. Fakat soyutlamada görülmüştür ki bir volüm meselesi vardır ve buna paralel özdeşleyim de volümlenmeye uğrar. Bir paralel kıstasta, soyutlamaya uğratılmak demek, özdeşleyimi de aynı değerler dahilinde uğratici kılmak demek olacağından, bir de bunu yapanın sanatçının ta kendisinin olması, soyutlamayla birlikte mutlak özdeşleyimin düşünülmesini zorunlu hale getirir.

Özel Mitolojiler: Anlatı sanatının bir eğilimidir. Genellikle titiz soruşturmalar, biriktirilmiş belgeler, geçmişteki bir olayı ya da bir anıyı yeniden kurma olanağı veren izler ve eşyalardan oluşur.

Özgün Baskı: Yaratımı ve baskısı bir sanatçıya ait olan, çeşitli baskı tekniklerinin (Litografi, Serigrafi, yüksek ve alçak baskılar vb) kullanıldığı ve amacı belirli sayıda çoğaltmaya dayanan resimlere verilen isimdir.

Özgür Figürasyon: Tamamen kent alt kültürlerinin bir ürünüdür. Yaratımın ve sanatın demokratikleşmesinin kendiliğindenliği ilkelerine dayanır. Resimli romandan, kurgu bilimden, reklamdan, televizyon dizilerinden, rocktan, punktan, büyük modern kent çevreciliklerinden esinlenir. Bu hareket, bir Fransız olgusudur. Graffiti, Yeni Kitsch ve dolayısıyla New York hareketiyle birleşir.

P-Q

Palet: Ressamın üzerinde boyalarını hazırladığı ve karıştırdığı ince tahta, metal, cam veya plastik araç. Aynı zamanda kullanılacak renklerin sıralanması işlevini de görür.

Palet Pluralizmi: Bir resim sanatçısının akım, üslup vb. gibi belirlenmiş disiplinlere ait renk ve skala düzenlerini bilmesi, yeri gelince tanımlayabilmesi ve bunları gene istediği resimlerinin yüzeyinde kaynaştırabilmesi durumudur.

Pano: Üzerine bir tablo yapmak için hazırlanmış meşe, ıhlamur veya çam ağacından levha.

Panoramik: Bir manzaranın sürekli ve geniş bir açı içinde sunulmasıdır.

Pantokrator: Ortodoks İkonografisi'nde tanrı oğlu sayılan İsa'nın isimsel bir tanımlamasıdır. Ortodoks kiliselerinde Pantokrator betimi, genelde gök kubbede yer alır. Bu betim gene aynı ikonografide dört baş melek tarafından çevrelenmiştir.

Parçalama: Plastik anlamıyla parçalama konstrüktivist bir tavırla ortaya gelir. Düşünsel olarak ise, bütünsel olanı anlamak için kullanılan bir tür yöntemdir. Karşıtı birleştirme anlamına gelir ki bu da tikel olanı tanımlamaya yarar.

Parselleşme: Resim sanatında sözcü renk alanları ve çizgi grupları olabilir ve bazen bunlar birbirlerinden de ayrılabilir, hatta kendi aralarında bir ekip anlayışına da bürünebilir. İşte o zaman bu parselleşme sözcüğü, yorumu açmak ve eleştiriyi desteklemek amaçlı kullanılabilir.

Paspartu: Çoğun kağıt yüzey üzerine yapılmış, desen, baskı gibi resimlerin ahşap ya da metal çerçeveye

girmeden önceki hazırlık aşaması. Resmin izleyici göz ile daha kolay temas etmesini sağlar, hatta paspartu edilmiş bir resim çerçevelenmiş anlamına da ulaşır.

Passion: Hıristiyan sanatında İsa'nın Kudüs'e Giriş'inden, Kutsal Ruh'un inişine kadar çektiklerini gösteren resimlerin meydana getirdiği dizi.

Pastel: Resimde kullanılan bir tür boya kalemi. Toz boyaların Arap sakızı ile karıştırılmasından elde edilir. Dayanıklılığı fiksatifle sağlanır. Pastel deyimi hafif, açık, soluk renkleri ifade etmede de kullanılır. Pastelle her renkte ton farklılıkları meydana getirilebilir ve her birinin kimi açık tonları yararlı olarak değerlendirilebilir. Pastel renkler saydam değildir. Suluboya ve temperaya benzemez ve bu renklerde yüzeyin çok fazla önemi yoktur. Tamamlanmamış pastelin kirlenmemesi için, genellikle yüzeyine koruyucu madde püskürtülür. Çoğu zaman bu koruyucu maddeyi püskürtmek yerine, pastel cam altına da alınabilir. Pastel de sararmaz. 18. yüzyılda Chardin, 19. yüzyılda da Degas ve Renoir gibi sanatçılar pasteli kullanmıştır.

Pastel Renk: Resimde kullanılan renklerin açık ve yumuşak tonlarını nitelemek için kullanılır.

Pastiş: Çeşitli kökenlerden gelen parçaların, aynen veya kopyalanarak kullanılıp, bir bütün içinde eritilmekten ve özgün bir çalışma oluşturmaktan bir araya getirilmeleri.

Pastoral Resim: Kırsal hayatını anlatan resimlere verilen bir başka isimdir. Örneğin; Venedikli Giorgione'nin başta "Fırtına" resmi olmak üzere birçok resminin genel tema çeşitlenmesini sağlamıştır.

Pattern Painting: 1970-1980 sonrasında, Amerika'da "dekoratif" sözcüğü hakaret kabul ediliyordu. 1970'li yılların ortalarına doğru bir grup sanatçı Kelt, Bizans ve İslam uygarlıklarının ince örneklerine dayanarak bu tabuyu yıkmaya karar verdiler. Böylece Pattern Painting, otantik bir hareketin de ismi oldu. Robert Kushner bu akımın sanatçılarından.

Pazar Ressamı: Tatil günlerinde resim yapan amatör resamlara verilen isimdir.

Pentikost: Ortodoks ikonografisinde bir sahne. Bu sahnede Meryem ve on bir havari sofrada resmedilir. Üstte de beyaz bir güvercin şeklinde Kutsal Ruh belirir.

Pentiment: Resmin, daha sonra sürülen bir üst tabakayla değişen boya yüzeyidir. Fakat üst kat boyanın zamanla saydamlaşmasıyla yeniden belirginleşir.

Performans Sanatı: Görsel sanatlar, tiyatro ve müziğin kimi öğelerini içinde barındıran bir sanatsal anlatım biçimidir.

Perspektif: Üç boyutlu gerçeklikleri, iki boyutlu resim düzlemi üzerinde betimleyerek, üçüncü boyut yanılsaması yaratmaya yarayan çizim tekniği. Bilimsel boyutta ilk kez 15. yüzyılda Rönesans resminde ortaya çıkan perspektif, çizgisel, renk ve ters perspektifi şeklinde görülür.

Pieta: Çarmıhtan indirildikten sonra İsa'nın cansız vücudunu Meryem'in kucığında tuttuğu sahneler verilen isimdir. Michelangelo'nun bu sahneyi işlediği heykeli en ünlü pietalardan biridir.

Pigment: Boya yapmakta kullanılan temel renk verici madde. Bu tozu resimde tutturmak için kullanılan sıvının ismi de boya tozu bağlayıcısıdır.

Piktografi: Bir nesneyi ya da düşünceyi resimle sembolleştirmektir. Piktografik, yani resimli yazılar, yazı tarihinin en eski örneklerindendir.

Pinakotek: Almanya ve İtalya'da resim müzelerine çoğu zaman verilen isim.

Piramidal Kompozisyon: Batı resminde yer alan betimleme elemanlarını eşkenar bir üçgen içine yerleştirecek biçimde resmeden kompozisyon.

Pistole: Püskürterek boyamaya yarayan araç.

Pitoresk: Bir heyecan ifadesi taşıyan doğa manzarası.

Pittura Colta: Bir kültür resmi olarak; 1980'e doğru çıkan İtalyan postmodern hareketidir. Geçmişteki yapıtlardan alıntı yaparlar. Bir resimde farklı dönem ve üslupları birleştirebilirler. Temaları çoğu zaman otobiyografiktir. Anakronist olarak nitelenen bu sanatçılar hipermaniyerist olarak da nitelenebilmektedir. Bu resamlara örnek isim; Carlo Maria Mariani verilebilir.

Plan: Bir nesnenin veya yapının yatay bir düzlem üzerindeki izdüşümü.

Planografi: Özgün baskı yapımında, kazı resim tekniklerindeki biçimde hazırlanmış, fakat baskı levhaları kullanmayan tekniklerin genel ismi. Planografi'de desen levha üzerine oyulmaz ya da kazılmaz. Taşbaskı (Litografi) ve Serigrafi birer planografi yöntemidir.

Plastik: Sanatta bir çalışma sonucu oluşturulmuş üç boyutlu biçim. Heykel kelimesiyle eş anlamlı kullanılır, fakat daha çok çağdaş heykel için kullanıldığı gerçeğini de göz ardı etmemek gerekir. İllüzyonu kuvvetli olan iki boyutlu bir oluşum için bile plastik terimi gündeme sık sık getirilir.

Plastik Sanatlar: Gerçekliğin kendi biçimleri içinde (düzlem bir düzeyde ya da uzayda) gerçeklikteki olayların tasarımına başvuran sanatların tümü. Görsel algıya yöneliktirler ve resmi, heykeli, grafik sanatları kapsarlar.

Plastisite (Biçime Gelirlilik): Üç boyutlu bir nesne veya öznenin barındırdığı estetik değer veya biçimlendirilme becerisi. Tasarım ya da tasarımlama gücü; resim eserinin, gerçeklikteki bir olayı doğrudan doğruya vermekteki ya da izleyicinin aklında imgesini yaratmadaki özgül niteliği. Biçime gelirlilik, plastik sanatların, dolayısıyla resmin belirleyici bir öznesidir.

Plateresk: Geç Gotik ile Erken Rönesans öğelerinin sentezini belirtmek için kullanılan bir tanım.

Platytera: Ortodoks ikonografisinde göğsünde İsa madalyonu taşıyan Meryem betimine verilen isim.

Pleksiglas: Saydam veya yarı saydam renkli ya da renksiz çeşitleri bulunan cama benzeyen plastik esaslı levha. Çağdaş sanatın içinde bol şekilde kullanılmış bir malzemedir.

Polikromi: Çok renklilik anlamına gelir. Resmin plastik ve eleştirel dilinde kullanılan önemli bir sözcüktür.

Poliptik: Çok kanatlı resimdir. Diptik ve triptik dediğimiz resimden daha fazla kanadı bulunan ahşap resimlere verilen isimdir.

Pont-Aven Okulu: 19. yüzyılda Cloisonisme tekniğinden çıkan Bireşimcilik akımının çevresinde toplanan sanatçılara verilen isim.

Pop Sanat: İlk bakışta İngiliz ve Amerikan pop sanatı diye ayrımlandığını görebilirsiniz. Her ikisi de popüler kültüre kök salmıştır ve medyaların insanların dünya görüşlerini değiştirdiklerini kanıtlamaya çalışmışlardır. Bunlar karşıt özellikler de gösterirler. Tarihsel açıdan ilk kez ortaya çıkan İngiliz Pop sanatıdır. Amerikan Pop sanatı ise medyaların sadece ikonografisini değil, yöntemlerini de etkilemiştir. İngiliz pop sanatında nesnellik çok azdır ama medyayı çekici yöntemler kullanılmıştır. Pop sanat çok geniş kesime seslenmiş ve Batı sanatını oldukça derinden etkilemiştir. Amerikan Pop sanatına örnek isim; Andy Warhol, İngiliz Pop sanatına örnek olarak da Richard Hamilton verilebilir.

Pornografi: Kimi resim sanatı eserlerinde edebe aykırılıkların bulunması durumuna karşılık olan bir terimdir.

Portre: Bir kişinin desen, resim, fotoğraf vb. gibi yollarla yapılan tasviri. Mezopotamya’da portrenin gerçekçi bir nitelik taşıdığı söylenmezse de Hamurabi vb. gibi çok sayıda tasviri bilinen kimi hükümdarlar, gerçekçi bir üslupta betimlenmişlerdir. Firavunlar döneminde Mısır’da heykel ölünün yerine yaşıyordu. Firavunlar dönemi portreciliğinin kökeninde büyük olasılıkla bu durum yatar. Yeni İmparatorluk döneminde ise başta Nefertiti olmak üzere portrecilikte tam bir gerçeklik yaşanır. Yunan uygarlığında ise kişi portreciliği, yavaş yavaş ortaya çıktı ve yalnız mezar heykelciğinde görüldü. Özellikle kişisel portreler İskender Dönemi’nde artmış, mezarlara portre yapma sanatı da Roma’da çok fazlalaşmıştır. Erken Hıristiyanlık Sanatı, Roma mirasını kısmen devraldı. Gerçek bir saray sanatı olan Bizans sanatı, katı ve geleneksel kurallara uyduğundan; portreler bireysel bir nitelik taşımazlar. Batıda portre yapma sanatı ve portre zevki Erken Ortaçağ döneminde kaybolmaya yüz tuttu. Bu zevkFransa’da Gotik dönemde mezar heykelleri aracılığıyla tekrar ortaya çıktı. 15. yüzyılda Batı sanatında portre resmi yaygınlaştı. Flaman sanatında Eyck’ler, Goes ve Weyden gibi ressamlarla gelişen portre; İtalya’da Piero Della Françeska ve Gozzoli gibi ressamlarla genişlemiştir. 16. yüzyıla gelince; Roma’da Raphael portre sanatına egemen olmuştur. Venedik’te Tiziano, Floransa’da Bronzino, Almanya’da Dürer, Cranach ve Holbein ile gelişen portre, 17. yüzyılda Velasquez, Van Dyck, Rubens, Hals ve Rembrandt gibi ressamlarla çok ilerlemiştir. 18. yüzyılda Gainsbourg, Goya gibi isimlerle geliştirilen portre sanatı; 19. yüzyılda Gros, Ingres, David ve Delacroix gibi isimlerle gelişmesine devam etti. İzlenimci ressamlar ışığın cilt üzerinde oluşturduğu renk çeşitliliğini vermeye çalışarak, insan figürünü manzara gibi ele aldılar (özellikle Renoir). Kübistler insan yüzünü, art arda gelen düzlemlerle yeniden oluşturmaya çalıştılar. Bu yüzyılda fotoğraf gelişmeye başlamasına rağmen, portre, ressamların ilgisini çekmeye devam etmiştir. Bu sırada karşımıza Giacometti ve F. Bacon anlatımcı portreleri çıkmıştır.

Postmodernizm: Resimde modernizme bir tepki olarak meydana gelmiştir. 1960'larda ortaya çıkan bir akımdır. Modernizme olan bu tepki, geleneksel manzara ve tarih resmine geri dönüşle, deneysel yöntemlerin reddedilmesiyle dile gelir. Figürasyon yine modadır ve alıntı sanatının uygulanması için tarihin sunduğu birikiminden yararlanır. Medyadan ve sanat tarihinden alınan imajlar kullanılır. Sanat yapıtının özgünlüğü ilkesine şiddetle saldırılır. Kesin olan postmodernizmin bilimsel sanatla, popüler kültür arasındaki eski ayrılıkları ortadan kaldırmış olduğudur. Karma sanat biçimleri geçerlidir bundan böyle. Sanat eleştirisi, sosyolojinin, antropolojinin, dilbilimin ve felsefenin verilerinden yararlanır

Post-Painterly Abstraction: Amerika'da 1960'lı yıllarda, ana özellikleri homojen, geniş renk lekeleriyle ve uyumlu renklerle çalışma olan bir resim akımı.

Poşat: Büyük bir manzara için, yerinde hazırlanan küçük taslak.

Poussinizm: Fransız Barok ressam Poussin'nin adeta akımlaşan resim görüşüne verilen isimdir.

Prado: İspanya Madrid'de bulunan en ünlü müzelerden biri.

Preraphael'ciler: 1848 yılında William Holman Hunt, John Everett Millais, Dante Gabriel Rossetti tarafından kurulan oluşum, gerçekçiliği hedef edinmişti. Her şey gün ışığından geçirilerek yansıtılmalıydı. Doğa kavramı onlar için temel taşı. Konuların çoğunluğu kutsal kitap, tarih edebiyat olmasına rağmen, yaşamsal konulara da giriyorlardı.

Presizyonizm: 1920'li yıllarda Amerika'da gelişmiş olan yarı kübist bir akım.

Profil: İnsan yüzünün yandan görünüşüdür.

Prodüktivistler: Rodchenko'nun sanatın artık öldüğünü açıklaması, arkadaşlarıyla pratik ihtiyaçlara önem vererek ve konstrüktivizmi bir sanat şekli olarak geliştiren sanatçılardan kendilerini ayırmak için aldıkları isim.

Profesyonel: Sanatçılık için gereken ustalığın sahibi, eli becerikli, fakat yaptıkları ne yazık ki sanat olmayanlardır. Bir de Yarı profesyoneller vardır. Bunlar profesyonel gibi davranmaya çalışsalar da tempoları oldukça düşüktür.

Progres: Daha yüksek bir aşamaya gitme, ilerleme. Doğal ve zorunlu bir süreçtir. Doğanın her an ve daha yüksek bir aşamaya doğru zorunlu olarak ilerlediğini vurgulayan bir kavramdır. Bu süreç duramaz.

Proje: Bir tasarımın gerçeğe dönmesi yolunda hazırlananlara verilen genel isim.

Proporsiyon: Resimde bir parçanın, diğer parçayla veya bütünün tamamıyla olan bağıntısıdır.

Prototip: Daha sonraları tip haline gelmiş bir sanatsal ögenin, arkaik durumdaki ilk örneği.

Psikolojik Yoklama: Sanatçı yapıtı aracılığıyla her tür izleyici psikolojisine yavaşır. Burada önemli olan, izleyicinin olaya nasıl yaklaşacağıdır. Bu yaklaşımın sonuçları önemlidir. Sanatçının yapıtı aracılığıyla izleyiciyle girdiği onu yokladığı, terim yerindeyse nabzını tuttuğu bu tarz tavra, plastik sanatlar terminolojisinde bu isim verilmektedir.

Puantalizm: Noktacı bir teknikle yapılan resimlere verilen isimdir. Böylesi bir tutum, Neoempresyonizm (Yeni izlenimcilik) gibi bir akımla temsil edilmiştir. Adeta çeşitli renk noktacılarının, renk skala olgusuna da uyarak ve ışık kanunlarını da değerlendirerek yan yana ve üst üste gelmesi durumudur. Bu anlayış basit bir tarifle, bir yapısalcılık da ortaya koymaktadır. İnşacı ve emek harcayıcı bir anlayışa da açıktır.

Puantometre: heykelde alçı modelin aynısının taştan yontulmasını sağlamak amacıyla kullanılan araç.

Pürizm: Kübizm'in ardından ortaya çıkmıştır. 1918 yılında basılan *Apres le Cubisme* (Kübizm Sonrası) isimli kitap bu oluşumun manifestosudur. Kitap, kübizmin kendi önemini ya da savaş sonrası dönemin önemini anlamadan sona erdiğini öne sürmüştür. Yedi yıl süren bir akımdır, Pürizm. Pürist resimleri, savaş sonrası resim ve heykel çok etkilemiştir. Ayrıca Sürrealizm, Konstrüktivizm ve De Stijl hareketinden çok yararlanmıştır. Bu akım açıklık ve nesnelliği savunuyordu.

Quadratura: Bir yapıda tavan veya duvar üzerine resmedilerek, içinde yer aldığı mekanın devam ettiği yanılsamasını meydana getiren resim.

Quattrocento: Yüksek Rönesans'ı hazırlayan hazırlık dönemini tanımlamak için kullanılır.

R

Raklaj: Üst üste katlardan oluşmuş bir resimde en üsteki kat üzerinde kazıma çalışmaları yapmak suretiyle git gide yüzeyde oluşan başkalaşimlardan betim elde etme. Kazıma yapmak için kullanılan alete göre betim şekil değiştirecektir. Bazı klasik etkilerden öte şeyler elde etmek için raklaj, frotaj ve dekalkomani ile birlikte de kullanılabilir.

Rastlantısal: Önceden kesin bir biçimde planlaması yapılmamış bir resim sanatı eylemi olarak yorumlanabilir. “Yapıt, bir süre dahilinde elde edilmese de olur” prensibini akıllara getirmesi yönünde önemlidir. Sezgi ve coşkuya izin veren bu kavram, çağdaş sanat ve onun ürünleriyle ilgilidir. Rastlantısal sanata en iyi örneği “Action Painting” oluşturmaktadır. Bu resim üslubunun temelini damlatma, akıtma gibisinden biraz spontanite arayışları oluşturduğundan rastlantıya çok açıktır.

Rayogram: Sanatçı Christian Schad’ın kullandığı bir yöntem olduğu için Schadografi de denir. Bu teknikte objeler, ışığa duyarlı bir yüzey üzerine yerleştirilmekte ve siyah zemin üzerinde beyaz gölgelerin belirmesiyle elde edilmektedir.

Rayonizm (Işıncılık): 1910’larda Rusya’da Larionov ve Gonçorova tarafından geliştirilen bir soyut resim akımıdır. Parlak renklerle doğrusal çizgiler kullanan Rayonizm, Fütürizmle de bağlantılıdır. Özellikle sahne tasarımı alanında kullanılmıştır.

Ready-Made: Hazır anlamına gelen bir sözcüktür. Sanatçının seçimi ile sanat yapıtı düzeyine yükseltilen, üretilmiş eşya. Bu yapıt türünü yaratan ve ismini koyan; Marcel Duchamp’tır (1913). Ready-Made’ler bir takım değişikliklerle desteklenmiş ve düzeltilmiş olabilir.

Reflex: Karel Appel’in Constant ve Corneille ile bir araya gelerek oluşturduğu deneysel topluluğun çıkardığı dergi.

Regionalizm: Bir hareketten çok, bir duyuş olarak tanımlanan sanat eğilimi. Sanatta evrensellikten daha çok yerel değerleri amaçlayan ve 1930’larda Amerikalı ressamların ulusal niteliği yansıtan eserleriyle doğan akım. Benton, Grant Wood gibi sanatçılar bu akımı temsil ederler.

Renk: Bu olgu, resim sanatında ressamı, izleyeni ve eleştirmeni de etkiler. Rengin uygulamalı olarak ele alınması; sanatçı ve sanat eğitimcisi tanımlamalarını da akla getirir. Bir sanatçının da sanat eğitimcisinin de bu yönde bilmesi gereken çok şey vardır. Söz konusu çok şey iki yönlü bir gelişme ortaya koyar. Bunlardan birincisi, biline gelen renk teorileri üzerine kurulmuştur ve bu teorilerin bileşkesinden rengi ilgilendiren özellikler gündeme gelir ve bunları gözler önüne sergilemek gerekir. İkinci yön; teorik olana karşı duruştur. Burada ise subjektif katkılar vardır. Birinci yönün açılımı için: Renk nedir? sorusuna cevap vermek gerekir. Renk; bir kaynaktan yayılan doğrudan veya kendisi ışık kaynağı olmayan bir cisimle etkileştikten sonra algılanan bir ışığın üzerindeki izlenimden kaynaklanan duyumdur. Renk; büyük ölçüde aydınlatmaya, aynı zamanda bir dereceye kadar da görüş keskinliğine dayanan bir izlenimdir. Renk; ışığın kendi öz yapısına ve nesneler üzerindeki yayılmasına bağlı olarak göz üzerinde yaptığı etkidir. Görüldüğü üzere birkaç renk tanımı bile farklı farklıdır. O zaman ortaya atılan teorilerin de daha buradan itibaren birbirlerinden farklı olduğunu anlayabilir, teorik yandan ziyade rengi ilgilendirecek ortak özellikleri tanımaya çalışmak en mantıklı yol olacaktır. Böylesi bir tanıtıma geçmeden, renk kavramının açıklanmasından sonra, sıra renklerin algılanmasına gelir. Renklerin algılanması fizyolojik etmenlerin temel bir rol oynadığı öznel bir olaydır. İnsanın algıladığı renk duyumu, gözün çeşitli tipte hücrelerinden gelen bilgilerin beyin tarafından

alınmasından sonra gerçekleşen, görece, karmaşık bir süreçtir. Retina tabakasında üç hücre ailesinin bulunduğu deneysel yolla doğrulanmıştır. Bunların her biri sırasıyla kırmızı, yeşil, mavi renklerini algılar. 1801’de T. Young’ın ileri sürdüğü ve H. Von Helmholtz’un geliştirdiği üç ana renktir söz konusu olan bu üç renk. Fakat 18. yüzyıldan günümüze, renk katalogları hazırlayan katalogcular artmıştır. Buna rağmen 20. yüzyılda A.H Musell’in daha sonra da Manfred Richter’in çalışmaları renklerin üç boyutlu niteliğini açık bir biçimde ortaya koymuştur. Renkler şu özellikleriyle ayırt edilebilir: **Renk Tonluluğu**; mavi ton, sarı ton vb. **Renk Seçikliği**; sarı renk genellikle bir kırmızı renkten ve bir mor renkten daha açıktır, dolayısıyla seçiktir. **Renk Doygunluğu**; bu kavram, diğer iki kavramdan daha zor algılanabilir. Örneğin, biri herhangi bir renkle, öbürü birincisiyle aynı seçiklikte bir gri renkte olan iki boya çanağını ele alalım. Bu iki boya farklı oranlarda karıştırıldığında aynı seçiklikte, ancak farklı doygunlukta ürünler verebilecektir. Bu doygunluk grinin değeri arttıkça zayıflayacaktır. Renkleri tam olarak tanıyabilmek için gerekli olan asıl özellikler bir takım başlıklara dayalı gelişmektedir: **Açık Renkler**; ışıklı olan renklere denir. **Ana Renkler**; bunlara doğurgan renkler de denir. Mavi, sarı, kırmızı renklerin birbirine karışmasından bütün renkeri elde etmek mümkün olduğu için bunlara ana renkler denir. **Saf Renkler**; başka renklerle karıştırılmamış olan renklerdir (tüpten ya da durduğu yerden çıkan haliyle). **Tarafsız Renkler**; yanına ve üstüne gelen renklere bir etkisi olmayan renkler. **Canlı Renkler**; renkler arasında kendini belli edecek kadar ön plana çıkan kuvvetli ve ışıklı renklere denir. **Esas Renkler**; ışık tayfında yer alan yedi renk; kırmızı, sarı, mavi, yeşil, mor, turuncu, koyu kahve. **Hakim Renkler**; bir boya resimde diğer renklerden fazla etki yapan ve göze en çok çarpan renklerdir. **Karanlık Renkler**; ışıklı olmayan renklerdir. **Kırık Renkler**; içine başka renk karıştırılarak elde edilen renklerdir. Örneğin; sarıca bir kül rengi gibi. **Koyu Renkler**; renklerde koyuluk ve ışık azlığını ifade eder. Örneğin; koyu kırmızı denince, o kırmızının ışıklı olmadığı anlaşılır.

Orta Renkler; aynı renkte bir şeyin bir yönüne kuvvetli bir ışık geldiği zaman onun ışık gören tarafındaki kısmının rengi açık ve karanlıkta kalan tarafının rengi koyu görünür. Fakat dikkat edilecek olursa ışıklı kısımlarla koyu kısımlar arasında daha hafif ve tatlı bir takım renkler bulunur. İşte bu renkler orta renklerdir. **Öz Renkler;** kendilerini ışığın geliş yönüne ve biçimine göre ayarlayabilen renklerdir. **Sağır Renk;** şeffaf olmayan renge denir. **Sıcak Renkler;** kırmızı ve kırmızıya çalan renklerdir. **Soğuk Renkler;** mavi ve maviye çalan renklerdir. **Sıvama Renkler;** bir yüzeyin üzerine veya yüzeyin bir kısmına sürülmüş renktir. **Sönük Renk;** renginin şiddeti siyah kirli bir renkle söndürülmüş ya da soluklaştırılmış renktir. **Tamamlayıcı Renk;** üç ana renkten ikisi birleştiği taktirde açıkta kalan üçüncü renge verilen isimdir. **Uyandırıcı Renk;** boya resimlerinde bazı kısımların ölgün ve sönük renklerini uyandırmak ve onlara bir renklilik ve kuvvet vermek için bazı noktalara kuvvetli renkler konur. Böylece bu renkler yanlarındaki renkleri de uyandırır. **Uyuşkan Renkler;** birbirine karıştığı zaman ahenkli ve estetik armoniler oluşturan renklerdir. **Yalama Renkler;** aynı tek renkten derece derece açılan veya koyulaşan renklere denir. **Yanar Döner Renkler;** farklı taraflardan bakıldığında farklı görülen renklerdir. **Tek Renk;** boyamada tek bir rengin kullanılmasıdır. Sıralamaya çalıştığımız renkler, renk literatüründe yerini almış önemli aşamalardır. Bu aşamalar ve yerine göre gösterdikleri değişim ve farklılıklar ancak rengin uygulamaya dönük öğretisi ile bulgulanabilecek, görülebilecek ve öğrenilebilecektir.

Renk Çarkı: Ana renklerle, tamamlayıcı renklerin bir daire üzerine sıralandığı renk seçme kılavuzuna verilen isimdir. Çark hızla döndürüldüğü zaman bütün renkler beyaz görünür.

Renk Gösterişi: Renk alanı (Color Field) resminin çok önemli bir özelliğidir. Rengin kendini öne getirmesi ve bir önem noktası teşkil etmesi.

Renk Perspektifi (Sfumato): Bir resimde arka plana gidildikçe renklerin soluklaşmaya uğraması, ön plandakilerin ise koyu kalması durumudur. Bu olguyu ilk defa ciddi biçimde ortaya koyan Rönesans ressamı Leonardo da Vinci'dir.

Repoussoir: Resim sanatında ana konuyu belirginleştirmek ve derinlik etkisini güçlendirmek için, ön plana güçlü bir biçimde vurgulanmış bir figür ya da nesne yerleştirme işlemine verilen isimdir.

Resim: Plastik sanatların başta gelen bir dalıdır. Gerçekliğin nesnelerini ve olaylarını, sağlam bir yüzey üzerinde renkler yardımıyla tasarımlar. Şövale resmi, yani özerk bir değer taşıyan yapıtlar (görünüm, ölü doğa, ev içi resimleri) ile anıtsal ve süslemeci resim, yani mimari bir bütünlük içinde yer alan yapıtları freskolar, panolar, mozaikler olarak dallara ayrılır.

Resim Düzlemi: Resim sanatında üç boyutlu nesne ve varlıkların iki boyutlu olarak üzerinde betimlendiği düzlem.

Resimsel Özgünlük: Resimde onu yapan sanatçının, etkilenmelerden, dahası taklide yaklaşan şeylerden kaçarak, kendinselliğini ortaya koymasıdır.

Resimsel Sözcülük: Bir resmin, bir kültüre veya uygarlığa ya da herhangi bir olaya tarihi bir şahitlik yapması. Kısaca bir resmin tıpkı bir kişi gibi duyusallaşması ve olayların içinde geçmesi durumuna verilen isimdir.

Resimsi: Biraz eleştirel ve küçültücü bir kelime olarak nitelenebilir. Resme yakın olan anlamını taşır. Resmin özellik ve prensiplerini taşımayan betimlerin yerini belli etmede ve eleştirebilme de kullanılır.

Resmetmek: Bir resim malzemesiyle belli bir teknik ve üslup eşliğinde, resimsel prensipleri de bilerek bir betimi herhangi bir resim yüzeyine aktarmak.

Ressamca Resim: Bu bir geleneğe işaret eder. Ciddi olarak Rönesans Venedik okuluna bağlanabilir. Her ne kadar yapıtlarının bir yanını vurgulayıp, öbür yanlarını ele almadan bir takım ressamı böyle bir sıralamaya sokmak yanıltıcı olsa da birçok sanatçı onları böyle görmüştür. Bu gelenekte renklerin, tonların, anlatımcı davranış ve dokunun duygusal etkileri doğrudan doğruya ressamla resme bakan arasındaki duygusal iletişimin bir parçasıdır. Burada betimleme hem gereksiz, hem de istenmeyen bir özellik. Ressamla resme bakan arasına giren bir perde sayılabilir.

Retrospektif: Bir sergi yaklaşımıdır. Yaşayan bir sanatçının çeşitli aşamalarda meydana getirdiği yapıtlarla düzenlenen sergisi. Genellikle retrospektif sergiler sanatçının ölümünden sonra yapılmaktadır.

Retrospektif Mantık: Retrospektif tanımından güç alan bu tanımlama, bir sanatçının genel görüntüsünün bilinmesinin mutlak olduğu düşüncesine güç verir. Bazı sanatçılar vardır ki onları hemen anlamak ve tanımlayabilmek mümkün olmayabilir. Bu durumda söz konusu sanatçıya, sanatına başladığı ve bulunulan zaman arasında göz atılırsa algılanması daha kolay olur. Retrospektif mantık tanımlamasıyla kastedilen budur.

Ritim: Resim sanatında kompozisyonun oturtulabilmesi için gerekli olan yaklaşımlardan biridir. Özellikle lirik anlatımlı resimlerde pek revaçtadır. Hareket olgusuyla çok yakından bağlantılıdır. Çünkü söz konusu olan bir hareketin ritimli olup olmayacağıdır.

Romantizm: Geniş anlamda, sanatın başlıca içeriğini, eserde yeniden üretilen gerçekliğin ideolojik ve duygusal değerlendirmesinde gören yaratı yöntemi. Bu da romantik sanatın kullandığı anlatımsal ve tasarımsal araçların özel dizgesini belirler. Dar anlamda, 18. ve 19. yüzyıl sanatında bir eğilimdir. En çok insan ruh hallerini dile getirmeye çalışır. Büyük fetihler adına kahramanlık atılımlarını, fırtınalı tutkuların güzelliğini ve yüceliğini över. İnsanı

dünyanın dönüştürülmesine, özgürlük için savaşıma ve idealin utkusuna çağıran yüksek ilkeleri ve amaçları yükseltmek ister. Geleneksel sanat kuramı, doğal olarak ilerici ve tutucu romantizmleri ayırt eder; bu da romantik yöntem, yaşamdaki gününü doldurmuş biçimlerin özel bir ülküleştirilmesiyle (idealizasyon) birlikte yürüdüğü sürece doğrudur. Romantik ressamı olarak; İngiliz, John Constable, William Turner, William Blake, Fransız Eugene Delacroix, Gericault, Alman Caspar David Friedrich'tir.

Rokoko: 18. yüzyılın özellikle ilk yarısında Avrupa'da yaygınlık kazanan bir sanat dönemidir. Rokoko kelimesi Fransızca rocaille (taş işi) kelimesinden türetilmiştir. Bu tarz, küçük kıvrımlar, yuvarlak biçimler ve bazen de aşırı süslemeleriyle kendini gösterir. Bu dönemde Avrupa'da revaçta olan İtalyan Barok sanatından ve Fransız saray dekorundan türeyen bir sanat üslubudur. 18. yüzyılın ikinci yarısında yerini Neoklasizme bırakan bu üslup, bol ışıklı, zengin bir süsleme anlayışına dayandırılmıştır. Fransız Watteau, İngiliz Gainsbourg vb gibi ressamı bünyesinde barındırmıştır.

Roma Okulu: 16. yüzyılda Roma'da gelişen bir Rönesans resim anlayışı. Romano en önemli temsilcisidir.

Romanesk Resim: 4-10 yüzyıllar arasında Batıda Barbar Kavimlerin ağırlığı hissediliyor. Geneli itibariyle 10-12. yüzyıllar arası Romanesk Devir olarak bilinir. Bu dönem resminin durumuna gelince; yararlanılan resim teknikleri arasında ilk sırayı duvar resmi alıyordu. Anıtsal heykelciğin tersine, duvar resminin büyük bir geçmişi var. Buna rağmen eldeki olanaklar, eskiden olduğu gibi, kilisenin tüm duvarlarını süslemeye elverişli bulunmuyordu. Öncelikle kiliselerin kutsal mekanları olan ve kilisenin doğusunda bulunan apsis süsleniyordu. Duvarları mozaikle kaplama yöntemi bu devirde Batıda tamamen bırakılmıştı. Bu uygulamaya yine de bir özlem duyuluyordu. Belki de bu özlem sonucu sanatçılar vitray çalışmalarına yönelmişlerdir. Roma geleneğinin

sürdürüldüğü bazı yerlerde döşeme mozaik resimlerine bile devam edildi. Çok çeşitli renk değerlendirilmiyor, birkaç renge dayanan resimler yapılıyordu. Doğa etüdü ise hiç yapılmıyordu. Figür yerleştirmesi, mimari formlardan geriye kalan boşluklara göre ayarlandığından, bir yapaylık söz konusuydu. Çizgi ve renk perspektifi yoktu. Bazı figürlerin küçük yapılması perspektif kaygısından değil, büyük figürlerin daha önemli olduklarından kaynaklanmaktaydı.

Rölyef Resim: Kabartma ve çökertmenin karşılıklı olarak zıtlaşmasından meydana gelen ve sonucunda ortaya bir betimin çıktığı, bir duvar resim tekniğidir. Kabartılar aşırı dışarı taşkınsa; yüksek rölyef, hafif dışarı taşkınsa; alçak rölyef ismini alır.

Rönesans: Resim sanatında Rönesans denilen dönem 15-16.yüzyılları kapsar ve İtalya’da ortaya çıkmıştır. Daha sonra bu ülkeden Kuzey ülkelerine geçen bu dönemin resim anlayışında, insan merkez noktadır. Ayrıca dönemin birçok özelliklerinden en önemlisi anatomik ve bilimsel araştırmalara ciddi biçimde yönelmesidir. İşin ilginç buna resim sanatçıların ilgi duyması bir universalizme işaret eder. Genel olarak Rönesans resmi, çizgisel, düzlemsel, kapalı form, belirli ve çokluktan yana biçimsel plastiklik ortaya koymaktadır. Rönesans ile İtalya’da birçok resim okulu da açılmıştır. Bunlar Siena, Floransa, Venedik ve Roma Okulları’dır. Resimde Rönesans’ın olgun biçimde kapılarını aralayan ressam Giotto’dur. Daha sonra onun bıraktığı yerden Masaccio işi ele almıştır. Bu iki sanatçının açtığı yolu iyice genişletenler ise; Piero Della Françeska, Fra Angelico, Paolo Uccello, Botticelli vb. gibi ressamlardır. Sonrasında Leonardo da Vinci, Michelangelo ve Raphael, Rönesans’ı olgun noktalara taşımışlardır.

Venedikli Tiziano ve Giorgione, Alman Dürer, Grünewald ve Altdorfer ile Flamanlı Pieter Bruegel ve Bosch'un da katkıları Rönesans'a çok yoğundur. Buraya kadar isimlerini saydığımız bütün ressamların kendilerine özgü üslupları ve yerleştirdikleri en az bir sağlam resim temeli bulunmaktadır. Resimde klasik olgunluğu sağlayan Rönesans'ta çok önemli felsefi temeller böylece atılmıştır. Rönesans'ta her ressam bir filozof gibi algılanabilir ve her birinin teker teker ciddi bir biçimde incelenmesiyle Rönesans resminin tam olarak anlaşılabilceğı gerçeğı hiçbir zaman unutulmamalıdır.

Rotuş: Resim sanatında, eser tam olarak bitirilmeden üzerinde yapılan son değışikler veya küçük eksiklik ve hataların düzeltilmesi anlamına gelir.

Rulet: Kazı resim yapımında kullanılan, ekseni etrafında döner dişli bir tekerlekle, bir tutamaktan oluşan araç.

Rutin: Kendiliğinden, düşünmeden yapılan ve sürekli yinelenen bir sanat yapıtı için kullanılan bir terimdir. Resim sanatında tekrara düşen sanatçı ve yapıt eleştirilerinde kullanılan eleştirel bir sözcük olarak dikkati çeker.

S-Ş

Salon: Fransız krallık resim ve heykel akademisi üyelerinin sergilerine verilen isim. Akademik, katı kuralların geçerli olduğu bu yerden reddedilenler için 1863'te Salon des Refusés kurulmuştur.

Salon des Artistes Independants: Salon başlangıçta ressamlar için sergi mekanıydı. 17. yüzyılda bu amaçla kullanılan yer Louvre'daki Salon d'Apollon idi. Sergilenecek resimler bir jüri tarafından belirlenirdi. 1863 yılında jüri ressamların şikayetlerini kabul etmeyince, Salon des Artistes Independants'ın da aralarında olduğu alternatif sergiler kuruldu.

Samur Fırça: Pahalı, fakat kullanışlı yumuşak kıllı fırçadır.

Sanat: Hepimizin bildiği gibi sanat sözcüğünün taşıdığı çokça anlam bulunmakta. Bu anlamlar, ciltlerce kitabı doldurur. İçinde bulunduğumuz dünyada iz bırakmış gerçek sanat olan oluşumlarına baktığımızda, bunların - yaşamın da rengi ve kokusu olan- samimiyetle doğrudan yakın bir bağı olduğunu görüyoruz. Öncelikle bu konuda içsel bir netlik söz konusu. Bu netlik, pozitif bir anımsılığa da istemekte. Kanımca, sanat adına ortaya konulanların anlaşılmasını bir tarafa bırakın, ortaya konulanların hangisinin sanata dönük bir uygunluk taşıdığına karar verecek mekanizmaların, sanatın istediği saflığa ulaşması gerekmekte. Aslında iç hali ile olaya tam hazırlanmış ilgili bünyeler, usları kanalıyla sanatın ne olduğuna ve anlaşılabilirliğine dair çözmeleri gerçekleştirmekte zorlanmamakta. Olaya sanat yapıtı düzleminden baktığımızda, sayısız hacimlerle karşı karşıya olduğumuz da bir gerçek. Bunların biçim ve içerik dünyalarıyla mutlak surette bir şekilde ve mesafede ilişkileri var. Bu noktada bazı görme sistemleri bulunduğundan, gerektiğinde devreye bunlar da hemen girmekte. Fakat gene de söz konusu sistemlerden önce, bir gözün, ardına aldığı temel bilgilerle sanatı hissetmesi de neredeyse zorunlu gibi. Sanatı anlayabilmesi için, bir gözün iyi biriktirmiş olması da beklenmekte.

Sanat Psikolojisi: Bu alan bir üçgen üzerinde genleşir. Sanatçı, izleyici ve yapıt. Yansımalar bu üç birim üzerinde gerçekleşir. Bu alanda sanatçının ruh halinin önce yapıtına oradan da izleyicisine yansıyan süreci masaya yatırılır. Bu alanın en güzel örneklerini Da Vinci, Van Gogh, Chaim Soutine gibi isimler oluşturur.

Sanat Sosyolojisi: Sanat yapıtı ile toplum arasındaki ilişkileri inceleyen, irdeleyen alan. Bu bağlamda savaşlar, çeşitli apokaliptik felaketlerin sanatın gidişini, özellikle sanatçının psikolojik yapısını da etkileyerek ilginç sanat sosyolojik durumların doğmasına neden olmuştur. Sanat sosyolojik açıdan incelemeye alınabilecek en güzel alanlardan biri Birinci Dünya Savaşı karşısında, savaştan etkilenerek çok özgün bir dışavurumculuk geliştiren Alman toplumdur.

Sanat Tarihi: Sanatın tarih karşısında ne yaptığını, nasıl geliştiğini ortaya koyan bir sosyal bilim alanıdır. 19. yüzyılda Almanya’da ortaya çıkmıştır. Wölfflin, Panofsky ve Warburg gibi isimler sanat tarihinin gelişmesine yardımcı olmuştur.

Sanat Sanat İçindir: Bu bir çılgıktır Kandinsky’ye göre. Bir çağın ulaşabileceği gerçekten en yüce amaçtır. Her şeyi kullanılabilir ve pratik kılmak isteyenlere karşı, materyalizme karşı gösterilen bilinçsiz bir tepkidir. Bu durum, geçici olarak zapt edilebilen ama asla öldürülemeyen sanatın ve insan ruhunun yıkılamazlığının bir kanıtıdır.

Sanatçı: Özgün ve kendi olandır. Hatta sanatçı, olabiliyorsa bir teorinin bile ortaya çıkmasına ön ayak olmalıdır. Sanatçıların ortaya koydukları evrenseldir. Zaten bu evrenselliştir ki kişiyi sanatçı kılar. Sanatçının hemen bir adım gerisinde sanatçı adayları bulunur. Sanatçıları bu kitle besleyecektir.

Sanatçı Baskısı: Baskı sayısı belli bir sayı ile sınırlanmış olmakla beraber, sanatçının farklı bir numaralama sistemi

ile bir miktar baskıyı kendisine tutması usuldendir. Çeşitli nedenlerden dolayı bu tür numaralı baskılara da baskı piyasasında rastlamak olasıdır.

Sanatın Bilimi: Geniş anlamda, sanatların bütününe özgü eğilimleri, yasaları ve genel ilkeleri inceleyen bilim. Toplumun sanat konusundaki toplumsal ve felsefi görüşlerini yorumlayıp, geliştirerek, estetiğin bir temel bölümünü oluşturur. Dar anlamda sanatın bilimi plastik sanatları, mimarlığı ve süsleme sanatlarını inceleyen, parçasal bilimsel bir disiplindir. Sanat bilimi, sanatsal yaratının ne olduğunu, sanatın toplumsal özünü, sanatsal yöntemlerin, sanatsal biçimin, imgelerin yaratısındaki tasarımsal ve anlatımsal araçların genel ilkeleriyle somut sorunlarını, sanatların ve türlerin özgüllüğünü vb. inceleyen sanat kuramı ile, sanattaki başlıca akımların ve eğilimlerin, ayrıca somut tarihsel dönemlerde değişik sanatların evrimini inceleyen sanat tarihi ve sanat yapıtlarının somut çözümlenmesine, bunların toplum ve kültür tarihindeki etkilerini ölçüp biçmeye ve değerlendirmeye bağlı olan sanat eleştirisi diye kollara ayrılır.

San Fransisco Okulu: İkinci Dünya Savaşı sonrasında, New York Okulu'na karşı bir tepki olarak doğan okul. Funköncesi akımını da temsil ettiği söylenilebilir.

Sanatı Görmek: İzleyici açısından sanatı görmek için öncelikle bir “görme alışkanlığı” gerekmektedir. Tabii bu arada “görme yöntemi” devreye girer. Bu noktada izlenecek yol önemlidir. Genel boyutta hem yapıtı bir yere oturtmak, hem de anlık değerini tespit için plastik bir görme devreye girebilir. O zaman da “çizgi”, “açık-koyu”, “renk”, “resimdeki mekan”, “mekandaki nesneler”, “görsel düzen”, “ifadede birlik veya çokluk” devrede demektir. Daha sonra sanatçının kendisi açısından sanatıdoğrusal bir görmeye uğratması için “malzemeler”, “teknikler”, “yüzey”, “şekiller”, “maddi mekan”, “zaman ve hareketlilik” devreye girmektedir. Bir de işin eleştirmen tarafı vardır; onun için de “üslup” ve “değer hükmü”

olaya dahil olmaktadır. İzleyici, sanatçı ve eleştirmen için ana hatlarıyla dile getirdiğimiz vurgular iyi açılanabilirse sanatı görmek için yeterlidir.

Sanatsal İmge: Estetiğin temel kategorisi. Sanatın gerçekliği kavrayıp yansıttığı özgül düşünce biçimini belirler. Sanatsal imge, sanatçının bilincinde oluşan nesnel dünyanın ideal tablosudur ve sanatçı bu tabloyu izleyiciye iletir.

Sanatta Bireysel Olma: Sanatsal imgenin özgül ve anlatım kazandığı yanı.

Sanatta Konu: Sanat yapıtlarında mantıki olarak birbirini izleyen olayların ya da imgelerin, sanatsal öğelerin bütünlüğü.

Sanatta Ölçü: Sanatsal yaratının temel ilkelerinden biri. Sanat yapıtını tüm öğeleri arasındaki oranlılığı ve uyumunu dile getirir.

Sanatsal Olay: Estetik bir kategoridir. İnsan etkinliklerinin özgül biçimlerini ve sanat alanıyla sadece ilgili olan sonuçlarını göstermeye yarar.

Sanatta Öncülük: Yeni bir oluşuma neden olduktan sonra, bu oluşumun peşine başkalarını da katabilme, onlara da kılavuz olabilmektir.

Sarı Okr: Bir toprak boyası. Dayanıklı sarı rengin elde edildiği bir çeşit boya.

Sarı Aşı Boyası: Bu, daha soluk bir “toprak” sarısıdır. Bu rengin niteliği iyi ve kullanışlı olmasıdır. Nasıl kullanıldığına ve hangi renkler yan yana geldiğine bağlı olarak çok zengin, çok parlak, hatta pembeye yakın olabilir. Mars sarısı ve Ham Siena (kiremit rengi) çok kullanışlı öteki sarılardır.

Satirik: Hiciv niteliği taşıyan anlamına gelmektedir.

Seçkileme: Resim sanatıyla uğraşan sanatçı, eleştirmen ve izleyici düzeyinde kimselerin, seleksiyon güçlerini geliştirmeleri gerekmektedir. Böylece hem koleksiyon güçleri artan bireyler elde edilmiş olacak, hem de resimde seçkileme rahatlıkla gündeme gelebilecektir. Resimde seçkileme, daha objektif daha doğru yaklaşımları beraberinde getireceğinden, bütün bunların olması için, bu seçkilemeyi yapacak kişilerin iyi bir teorik yapılanmaya sahip bulunması da gerekir. Seçkileme bir anlamda, bir resim eserinin üslupsal temellere oturtulmasını gerekli kılacaktır. Kolay bir iş değildir, resimde seçkileme. İyi ve eğitilmiş bir gözü şart koşar.

Sembol: Bir kavramı, bir düşünceyi belirten, onun simgesi, niteliği, amblemi olan işaret, canlı varlık ya da nesne. Sanatsal yaratı üzerinde her türlü inceleme, sanatçıların soyut kavramları belirtmek için kullandıkları sembollerin bilinmesini zorunlu kılar; örneğin Yunan İlkçağı'ndan beri "kanatlı kadın" zafer simgesidir. Bu figür bir kürenin üzerine yerleştirilirse "talih" simgesi olabilir. Antik tanrıların niteliklerinin de simgesel imgeleri vardır. Neptün'ün üç dişli çatalı, Jüpiter'in Yıldırım gibi. Bu simgeler çağlar boyunca yalnız sanatçıların düş gücüyle değil, aynı zamanda plastik yaratılarıyla karşılıklı iletişim içinde olan edebi geleneğe de bağlı olarak gelişmiştir. Kutsal kitap metinleri ve zengin bir dinsel edebiyat üzerine kurulu simgesel imgeler bilinmeden Ortaçağ sanatını anlamak mümkün değildir. Bu sanatta erdemler ve günahlar gibi soyutlamalar, insan biçimini almıştır. Erdemler, gerçek (günahın simgesi; maymun) ya da düşsel (haz düşkünlüğünün simgesi; siren) hayvanlarla simgelenen günahlara karşı silahlı ve miğferli olarak savaşıırken canlandırılmıştır. Rönesans döneminde sanatçılar, özellikle prens ve hükümdarlardan oluşan müşterilerinin niteliklerini canlandırmak için günümüzde çözülmesi oldukça zor ve karmaşık simgeler-amblesler kullandılar. Bu kişiler konutlarının ya da şenlik törenlerinin dekorları içinde böylece onurlandırılmış olurlardı. 17. yüzyılda Versay süslemeleri krallık soyunu canlandıran güneş simgesi kullanılmasına kadar varır.

19. yüzyıl sonunda sembol-simgе sözcüğünün romantizmle birlikte değışikliğe uğramış olan anlamı, artık bu kadar net değildi. Simgecilik, hareket olarak, akademici gerçekliğin karşıtıydı. Simgeci sanatçı, esin kaynağı olarak düşe yönelen gören kişi olmak istiyordu. Sanat eseri yokluğunda, sanatçının hiçbir şey yaratamayacağı görünmez güçlerin simgeler bütünüydü. Gerçeküstücüler, özellikle simgeciler için simge, yalnızca imgenin gerçek anlamına dayalı bir kodlama değildi. Çünkü aralarında görünürde bir bağ bulunmayan simgeleri yan yana getirdiği oluyordu. Fakat o zaman simgecilğin insanın ruh yapısının temel öğelerini dile getireceği düşünülüyordu. Bazıları için tüm sanatsal yaratı, soyut bile olsa simgeseldi.

Sembolizm: 19. yüzyılın ikinci yarısında olguculuk ve gerçekliğe karşı ortaya çıkan geniş boyutlu uluslararası bir akımdır. Öteden beri resim sanatına bağlı olan kavramları yeniden ele alıp değıştirir. Ayırıcı niteliği ise, sanatçılara göre değışebilen resim tekniğinden çok, beyinselliğinden alır. Konularını büyük mitlerden seçer; düşe bunaltıya, Baudelaire gibi türü benzeşimlere, tinsel değerlere, hristiyan ya da pagan değerlere ayrıcalık tanır. Önce Van Gogh ve Gauguin üzerinde simgeci yönde araştırmalar başlar. Daha sonra İsviçreli Arnold Böcklin ve İngiltere'deki Önraphaelciler sayesinde sembolistlerin yolları açılmaya başlar. Fransa'da sembolizm, bağımsız sanatçılarca geliştirilir. 1890 Kuşağı sembolizmin ismini koyar ve savunmasını yapar. Okulun önderliğini Gauguin'e verir. Gauguin Tahiti'ye gitmeden önce bireşimcilik yapar. Ve değışik grup ve kuramlar yan yana iç içe gelişir; bölmecilik, bireşimcilik, Pont-Aven Okulu, Nabiler, Beuron Manastırı Okulu. Sembolizm, J.Ensor'da gerçeküstücülüğün habercisi olur. Hollandalı J.Toorop'da soyutlaşmış, İsviçreli Hodler'de bağınaz, Norveçli Munch'ta anlatımcı bir kimliğe bürünen sembolizm, İtalya'da özellikle Segantini ile bölmeci tekniği benimser. Anlaşıldığı üzere sembolizmin tek bir tekniği yoktur. Buna karşı hareket kendi ikonografisini kabul ettirmeyi başarır.

Sentetik: Bireşimcilik anlamına gelmektedir. Kübizmin bir kolu olarak da bilinmektedir. Yan yana aynı yüzey üzerinde farklı malzemelerin kullanılabilmesi olayı sentetik resmin yolunu açmıştır. (Daha geniş bilgi için bakınız; Kübizm Maddesine).

Sepya: Mürekkepbalığından elde edilen bir çeşit boya.

Sergi: Resim sanatında sergi, satışa sunulmak üzere bir yere dizilen, yığılan, sıralanan resim sanatı eserlerinin tamamıdır. Gerçek anlamda ilk sanat sergileri, 1667’de Fransa’da düzenlenmeye başlamıştır. Bu tür sergiler 18. yüzyılda giderek gelişmiştir. Sanayi devrimiyle fuar ve sergiler yaygınlaşmış ve ülkelerin birbirleriyle yarıştıkları, bilgi alışverişi yaptıkları bir yer haline gelmiştir. Çağdaş sanatta belirli aralıklarla açılan sergilere rastlamak mümkündür. 1895’den beri iki yılda bir düzenlenen Venedik Sergisi, gene dört yılda bir olan ve 1955’den sonra Dokumenta ismini alan Almanya Kassel’de açılan sergi önemlidir. Günümüzde galeriler sanat piyasasını ele geçirmeye çalışmakta, müzeler ise daha ziyade öğretici ve geniş kapsamlı sergiler düzenlemektedir. Türkiye’de ilk serginin bir karma sergi olarak Asker Ressamlar döneminde 1873’de açıldığı bilinmektedir. İlk kişisel serginin sahibi ise 1900’de Pera Palas’ta sergisi açılan, Şeker Ahmet Paşa’dır.

Serigrafi: Bu tekniğin basit ilkesi maskelemedir. Karton, metal plaka gibi malzemeler üzerine istenilen desenler çizilerek kesilir. Maskeleme kartonu kağıt üzerine konur, mürekkep sürüldüğünde oyup çıkartılan kısımlardan geçen mürekkep kağıdı boyar. Günümüzde en yaygın olanı ipek baskıdır. Tahta çerçeveye gerilmiş özel ince kumaşın baskı yapılacak kısımları açık bırakılarak diğer kısımları maskelenir. Mürekkep sıyrılarak sıvandığında basılan desenin açık bırakılan kısımlardaki ince dokudan aşağıya, kağıt üzerine geçer. Basılan desenin kenarlarında ipek dokusunu görmek mümkündür. Her renkli değişik desen için ayrı ipek kalıp yapılır.

Serin Sanat: Minimal sanat içinde “az çoktur” sloganı kapsamında genleşen bir tavır.

Sert Kılı Fırça: Çoğunlukla domuz kılından yapılır. Koyu ve kalın boyayı sürmek için kullanışlıdır.

Sezgi: Bir gerçekliğin bir akıl yürütme ile değil, bir formülleşmemiş düşünce süreciyle kavranması.

Sfenks: İnsan başlı, aslan gövdeli olarak betimlenen yaratık.

Shaped Canvas: Geleneksel anlamda tablo dörtgen boyutludur. Yuvarlak boyutlu tablolar da oluşturuldu. Hatta bu yuvarlaklığı aşan görüntüler bile ortaya koydular. Öncüsü Frank Stella’dır. Patlayan ve bağırان renk tercihlerini de benimsemişlerdir.

Sibernetik Sanat: 1968’de Londra’da Çağdaş Sanat Enstitüsü’nün bir sergisinin ismi: “Cybernetic Serendipity” idi. Dolayısıyla ortaya çıkan “Sibernetik” sözcüğü, Amerika’da ve Avrupa’da etkili olan, enformatik, fotokopi, lazer, faks, uydu aracılığıyla yayın gibi modern tekniklerden yararlanan bütün sanat biçimlerini kapsar.

Siena Okulu: 13. Yüzyıl sonunda Floransa Okulu’na karşı kulvarda gelişen Siena Okulu’nun başını Duccio çekmektedir. Sanatçının dışında bu okulun izlerini taşıyan bir başka sanatçı da Simone Martini’dir. Bu okulun sanatçıları, Bizans resminin dinsel oluşumlarına açık kalmış ve bu oluşumları kendilerine göre bir idealizasyona da yöneltmişlerdir. Önemli iki isim de Ambrogio ve Pietro Lorenzetti Kardeşlerdir. Uluslararası Gotik resim, yapay bir zarafeti devam ettirmekle birlikte, yeni buluşları da beraberinde getirdi.

Siluet: Gölge halindeki profil. Profil gölge. Bir cismin yalnız kenarları çizilerek ya da kesilerek yapılan resmin ismidir.

Simetrik: Bir simetri eksenine göre biçimlenmiş ya da düzenlenmiş nesne ya da tasarım ürünlerini niteler. Bir eksene göre iki yanda, aynı mesafede karşılıklı olarak yer alma. Bir eksene göre aynı mesafede olma.

Simülasyonizm: Birer posmodernist de olan simülasyonistler, nesneyi yeniden çiziyor ve boyuyorlardı. Bu açıdan pop sanat hareketin öncüsüdür. Simülasyonizm'in bir biçimi olan tarihsel üslupların yeniden yönlendirilmesi anlamına da ulaşır. Simülasyonist sanatçıların bazıları "Yeni Geometri" akımı içinde de gösterilmiştir.

Simya: Bu kelimenin sözlük anlamı elementleri altına çevirmeyi istemektir. Sanatta ise mucize yaratmak anlamına yakın bir anlam taşıdığı söylenebilir. Sanatçının bir büyücü olarak kabul edildiği ortamlarda, yaptığı işi de bir simya olarak değerlendirmek gayet normaldir.

Sinematografik Sanat: Yapıtları çekilen görüntülere dayalı sanat, yeni bir sanat alışımı içinde, çeşitli sanatların öğelerini bileşimsel bir yolla bir araya getirme.

Sinestezi: Duyu algılarının birbirlerini etkileyerek harekete geçirmesi ve iç içe geçerek bütünleşmesidir.

Sinkretizm: Aynı sanat eseri üzerinde farklı anlayış, üslup ya da akımların sentezleşmemiş nitelikte bir bütün olarak yer almaları durumu. Ayrıca bir ülkede sanatsal yaratımın henüz sentezine ulaşamamış, dolayısıyla farklı odakların etkilerini seçilebilir biçimde yansıtması durumu olarak da bilinir.

Sinkronizm: 1912'de M. Russel ve arkadaşları tarafından başlatılan bir sanat hareketi. Önceleri Ard-İzlenimci bir eğilim gösteren sanatçılar, daha sonra soyut resme yönelmişlerdir.

Sinople: 13. Yüzyıl sanatında toprak kırmızısı rengine verilen isim. Daha sonraki yüzyıllarda bu renk yeşile dönüşmüştür.

Sirkülasyon: Resmi yorumlayabilmek için gerekli olan bir kavramdır. Belli önem noktalarının arasındaki alışverişi göstermesi açısından, resimde hareketlerin nereden nereye doğru olduğunu anlatmaya ve aktarmaya çalışmada kullanılan kavramlardan biridir. Resimde hareket, ivme, ritim vb gibi kavramlarla dostluğu vardır.

Sistem Sanatı: 1966 yılında New York Guggenheim Müzesi'nde açılan Sistem Resmi isimli bir serginin ardından Minimal Sanat içindeki birçok kimliği içerir.

Sixtin Resimleri: Rönesans'ın olgunluk devresi içinde Michelangelo tarafından beşik tonozlu Vatikan şapeline 1508-12 yılları arasında bizzat tek başına yoğunluk içinde çalışarak hazırladığı fresko resimler. Bu resimlerde Tevrat ve İncil'den sahneler yer almakta. En dikkati çekici sahnelerinden biri de şapelin apsisimde yer alan mahşer sahnesidir. Bu resimler ciddi bir plastikliğin müjdesini verdiği kadar, büyük bir değişim getirmiştir Rönesans resmine. Sanatçıya özgü insan anatomilerine getirilen abartılı biçimler dikkat çekicidir. Sanatta ilk ciddi ve gerçeğine uygun insan bedeni devinimlerine bu resimlerde rastlarız. Kimi deformasyonların kullanılması maniyerist plastiğe bağlandığı gibi, mekansızlaşmanın kompozisyonlara getirdiği bilinmezlik de enteresandır. Hatta çok müthiş olan heykel sanatçılığından gelen abidevi, vakur ve kararlılık içindeki insan figürlerini, gerçekten inanarak ve severek uygulamaya koyulduğu bu şapel freskolarına aktarmıştır.

Skala: Bütün renklerin bir arada bir valör estetiğine sadık kalarak yan yana geldiği şema.

Soğuk Sanat: Yapısalcılığın bir kolu. Bir yapının düzenlenmesinde ve geliştirilmesinde bazı kalıplara dayanan kolunun ismi.

Solarizasyon: Alışılmadık imgeler oluşturmak üzere ışıklama etkisinden faydalanılan bir metottur. Man Ray ile gündeme gelen bir tekniktir.

Somut: Soyuta karşı olarak, beş duyu organıyla doğrudan doğruya algılanabilen bir şey için kullanılır. Soyut ismine dahil edilmiş her şeyin dışındaki resim sanatı ürünlerine verilen genel isimlerden de biridir. Tabii ki soyut ile arasındaki soyutlamayı da unutmamak gerekir.

Somut Sanat: Yapısalcı resmi ve De Stijl akımlarının resim anlayışlarını açıklamak için 1930 yılında kullanılan tanım.

Son Akşam Yemeği: Resimlere sıkça konu olan bir sahnedir. Bir masa etrafında İsa ve on iki havarisi oturur. Yahya bazen başını İsa'nın göğsüne, koluna, bazen de masaya dayar. Yahuda İskariot genellikle öteki öğrencilerden ayrı oturur ve masadan kalkar durumdadır. Kısaca İsa'ya bağlı on bir havariden yalıtılmıştır İncillere uygun biçimde anlatılan tarihsel Son Akşam Yemeği'nden başka "Liturjik" denilen Akşam Yemeği de vardır. İsa burada dinsel töreni yöneten bir kilise adamı durumundadır ve havarilerine şarapla ekmek verir.

Son Bizans Resmi: Bu dönemde resim sanatında bir yenilik başlar. İlkçağ gelenekleri birdenbire üste çıkar. Mozaik sanatı pek yaygın değildir. İstanbul'da birkaç yapıda (Ayasofya ve Kariye Müzeleri'nde, Fethiye, Vefa Kilise Camileri'nde) dikkati çekmiştir sadece. Bizans maddi çöküntü içinde bulunduğundan, mozaik yerine freskoya yönelinmiştir. Fresko resimler ise; İstanbul'da "Kariye Müzesi" nde, Sultanahmet'te bulunan "Eufemia Martyrionu" nda bulunmaktadır.

Sosyalist Gerçekçilik: Rusya'da 1920'lerde yapısalcılığın ortadan kalkmasıyla meydana gelen ve sanatı bir ideolojik eğitim arayışı olarak gören sanat anlayışı. Sanatsal düşüncesi ve imge dizgesi, dünya görüşüne dayanır. Bu sanatın başlıca ilkeleri ideolojik bağlanma, halkçı esin ve partiliktir, bu da ona yeni toplumsal ilişkiler oluşturmada güçlü bir şekilde katkıda bulunmak, toplum içinde gelişen ilerici fikirleri ve moral ilkelerini pekiştirmek, her toplumun her üyesindeki

gerçekliğin sağlıklı dönüşümüne etkin bir biçimde katılmak özlemini geliştirmek olanağını sağlar. Evrensel sanatın en iyi geleneklerinin gelişmesi ve uzantısı olan sosyalist gerçekçilik, dünya kültür tarihinde yüksek bir aşamadır ve insanlığın toplumsal ve kültürel engin deneyine dayanır.

Soysuzlaşmış Sanat: Rusya'da 1932'de bütün sanatçı grupları ve birlikleri dağılmıştı. Bu sırada ülküselleştirilmiş bir doğalcılığa yönelen Rus sanatı Tatlin, Malevich ve yandaşlarının meydana getirdiklerine bu tanıımı yakıştırmıştır. Aynı şekilde Hitler Almanyası da kendi gibi düşünmeyenlerin sanatına aynı tanıımı uygun bulmuştur.

Soyut: Somut gerçekliğe olan uzaklığı nedeniyle anlaşılması güç olan her şey için kullanılır. Resimde soyuta gelince; 20. yüzyılda elle tutulur gerçekliği betimlemeyi ve hareket noktası olarak almayı reddeden ve bu gerçekliği bir soyutlama işleminden geçiren ya da geçirmeyen özelliğin ismidir. İkinci dünya savaşının sonlarında ortaya çıkan soyut manzaracılık, Fransız sanat geleneğinin (Monet, Cezanne, Kübizm) içinde yer alır; ama doğayla uyum sağlamaya önem verir. Doğayla içselliğin kaynaşması, ritimlerle, renk dalgalarıyla ve temel yapılarla yansıtılır. 1910'da Kandinsky'nin ünlü bir suluboya eseriyle başlayan soyut sanat olgusu, biçimlerin yaşamında gerçek bir kopmayı temsil eder. Renk sadece iç zorunluluğu ifade etmede kullanılmıştır. Kandinsky nesnenin yerine neyi koymalı? sorusuna cevap aramaktaydı. 1914'e doğru da Mondrian, etik ve estetiğin uzlaşması olarak düşündüğü soyutlamaya ulaşmıştır. Arılık ve kesinlik Mondrian'ın başta gelen felsefi düşünceleriydi. Arkasından Maleviç'in süprematizmi soyut sanatın yolunu açmıştır. Aynı zamanda söz konusu ettiğimiz üç sanatçı da birer kuramcıydı. Böylece soyut sanat, anlatımcılık, biçimcilik ve nihilizm üçgeninde şekillenecekti. 19. yüzyıl resminde ortaya çıkan bağımsızlık olgusunu daha da ileriye taşımışlardır. Bu alanda özellikle ikinci dünya savaşı sonrasında Amerika'nın yeri tartışılmaz.

Soyut Ekspresyonizm: 1920’li yıllarda özellikle New York’ta ortaya atılan ve Kandinsky’nin resimlerini açıklamakta kullanılan bir terim. Bu hareketin iki kuramcısı C. Greenberg ve H. Rauschenberg işi Alman dışavurumculuğundan kurtarmak için, konuya farklı yaklaşımlarda bulundular. Greenberg’den Amerikan stilli resim ve resimsel soyutlama terimlerini ortaya atarken, Rosenberg de hareketsel resim yakıştırmalarını yapmıştır. Soyut dışavurumculuk hem Avrupa hem de Amerika kaynaklarından beslenen ilk sanat hareketidir. İçe bakışı seven soyut dışavurumcular, gerçeküstücüleri de yakından izlemişlerdir. F. Kline, M.Tobey, W. de Kooning en önemli temsilcileridir.

Soyutlama: Bir şeyin ayırt edici özelliklerinden birini düşünce yoluyla yalıtmaya ve o özelliği, nesnenin öbür özelliklerinden bağımsız olarak ele almaya dayanan düşünsel işlem. Bu olguya girişmek, belki de dünyanın en zor eğilimlerinden birini gösterme cesaretini kendinde bulmak demektir. Soyutlananın özdeşiyle kurulan ilişkilerin yanı sıra, bu ilişkilerin volümetrik bir tavırla temasa geçerek, soyutlamanın somuttan mı, yoksa soyuttan mı yana olduğuna karar verilmesi, ancak felsefi boyutu derin toplumların ve bireylerinin işidir. Çünkü daha en başta soyutlama yapanın karşısına iki ciddi ilişkisel vurgu dikilir: “Soyutlama ve Özdeşleyim” ile “Soyutlama ve Empati”. Bunları us’ta çözüme kavuşturmadan soyutlama yapılamaz.

Soyut Sanat: Resim ve heykelde çalışmanın doğadan kopması, tanınabilir olmaktan çıkması.

Spatula: Boyayı ezmek ve yaymak için kullanılan, çeşitli biçimleri bulunan ağaç saplı, esnek, metal resim aracı. Bazı ressamlar fırça kullanmaksızın, spatula ile de çalışmalar yapar.

Spazialismo: 1947 yılında Luciano Fontana tarafından başlatılan bir sanat hareketi.

Spontan: Bir resimde, resmi oluşturan elemanları içten geldiği gibi, rahatlamasına kullanma durumu. Genellikle çocuk resimlerinde böylesi bir gelişim olduğu için o resimler spontan resim durumunda değerlendirilebilmektedir.

Statik: Durağan anlamına gelir. Resimdeki karşıtı dinamikliktir. Kimi formlar statik olabilirler. Resmin biçimsel eleştiri noktalarından biridir. Hatta karşıtıyla bir arada kullanılarak resim sanatında belli bir dinamizmin etki-tepki ilkesine bağlı olarak öncülüğünü de yapabilir.

Stereotip: Çoğaltma amaçlı bazı betimleri, basarak sayıca arttırmak anlamına gelmektedir.

Stilizasyon (Üsluplaştırma): Resim biçimlerini belli kurallara göre şematikleştirmek.

Stimmung: Bu tabir Kandinsky'nindir. Bu sözcüğü Türkçe'de karşılayan en uygun kelimeler duygu veya his sözcükleridir. Kandinsky daha sonra bu sözcüğü "doğanın temel ruhu" anlamında kullanmıştır.

Strator: Suluboya kağıtlarını ıslatarak germek için kullanılan bir tür çerçeve.

Sturm: 1910 yılında Berlin'de yayınlanan bir dergi. Bu yayının bağlantılı olduğu sanatçılar da vardı. Walden'in kuruculuğunu üstlendiği bu yayında Kokoschka büyük roller üstlenmiştir. Dergi yayınını 1932 yılına kadar sürdürmüştür. Ekspresyonizmin temsilciliğini yapmıştır.

Strüktür: Yapı anlamına gelmektedir. Resimde strüktür demek; o resmin oluşumuna katkıda bulunan elemanların bir araya gelmesi demektir. Çünkü unutulmamalıdır ki her sanat eseri ve resim de bir yapıdır.

Stüdyo: Plastik sanatlar alanında çalışan kişinin atölyesine verilen isimdir.

Subje: Resimde canlı formlara verilen genel isim. Karşıtı olan obje ile beraber, resmin içeriği ve biçimini oluşturmaktadırlar.

Suluboya: Suyula karıştırılarak genellikle beyaz kağıt üzerine sürülen hafif boya. Guvaşın tersine suluboya lavisi daha saydamdır; kağıdın beyazı boyanın altından görülür. Bazen guvaşla da bir arada kullanılır. Tek başına suluboya dayanıksızdır; ancak bu sakınca, suluboyanın sağladığı hızlı uygulama ve tazeliikle dengelenir. Avrupa’da suluboya, 15. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Dürer, Holbein, Bruegel gibi ressamalar bu teknikten yararlandılar. 18. yüzyıldan itibaren İngiltere’de suluboya bağımsız bir resim türü olmuştur. Bu türün başlıca temsilcileri, Turner ve Bonnington’dur. Onların ardından Fransız romantikleri de bu teknikte çalıştılar; Gericault, Delacroix, Decamps, Jongkind, Boudin ve izlenimciler, tekniğin geçici bir anı yakalamaya elverişli olmasından yararlandılar. Cezanne, yeni izlenimciler; Seurat, Signac, Cross da suluboya resimler yapmışlardır. Daha sonra Dufy Villon da bu tekniğe başvurdular. Soyut ressamalar Kandinsky, Klee, suluboya tekniğinin zarifliğinden, rastlantısal akma ve lekelerinden yararlandılar. Bizde de özellikle Hüseyin Zekai Paşa, Osman Hamdi, Hoca Ali Rıza vb. gibi ressamlarımızın suluboya kullandığı bilinmektedir.

Supports/Surfaces: Klasik resim anlayışına son verilmesini isteyerek, resimde dış dünya gerçekliğinin betimlenmesine karşı çıkmıştır. Çerçevesiz tuvaldeki gerçekliğin gösterilmesinden yana olmuştur.

Süprematizm: Ressam Malevich’in 1913’den başlayarak benimsediği resim kuramı ve uygulaması. Bu kavram 20. yüzyılın en radikal estetik devrimi olarak kabul edilir. Malevich, nesnenin yokluğunu ve nesnesiz dünyanın varlığını savundu. Siyah dörtgenden başlayarak resmin taklit edici, betimleyici niteliğini yadsımıştır. Beyaz üzerine beyaz dizisi (1917-19) varlığı, “özgürlüğüne kavuşturulmuş hiçlik” ise, nesnesizliği ortaya koyar.

Süpramatizm, resmin kendisinin zaferidir. Resim doğanın yansıması değil, doğanın ta kendisidir. Tuval üzerinde, minimal geometrik birimler (dörtgenler, çemberler vb.) ve renkli karşıtlıklar yer alır. Bu kuram Malevich'in makalelerinde açıkladığı bir felsefedir. 20'li yıllarda mimari ve tasarım alanlarında da kendini göstermiştir; Süprematizm. Bütünüyle tekçi olan bu felsefe, M. Eckhart'tan Heidegger'e uzanan, Shelling, Schopenhauer ve Nietzsche'nin görüşleriyle de benzerlikler gösteren bir geleneğin içinde yer alır.

Süreç Sanatı: Bir sanat eseri üretmekten çok, bu eserin üretim sürecinin veya sanatsal etkinlikte bulunma eyleminin amaç olduğu anlayış.

Süsleme: Bir yüzeyi estetik açıdan daha etkileyici kılmak amacıyla bünyesinde yapılan her tür girişime denir.

Şablon: Belirli bir biçimi oluşturmak için hazırlanmış kalıp.

Şasi: Tuvalin gerildiği kasağa verilen isimdir.

Şiddet: Resim sanatının tarihine bakıldığında; tepki ve dolayısıyla şiddetli hareket yaklaşımları çokçadır. Hatta bunlar arasında, İlkçağ tapınaklarının tek tanrı görüşlü zihniyetler tarafından tahrip edilmesi, İkonaklazma hareketi, Dadaizm gibi açılımlar da bulunmaktadır. Ayrıca şiddet plastik anlamda da olabilir. Boyanın şiddetli sürülmesi, akıtılması gibi. Bir çizgi yaklaşımda bile şiddetli bir tavır görülebilir.

Şövale Resim: Şövale (sehpa) üzerinde yapılan taşınabilir resim. 16. yüzyıldan itibaren yaygınlaşmıştır.

T

Tablo: Tuval, kağıt, ahşap üzerine yapılmış taşınabilir resme denir.

Taktil Ögesi: Resimde biçimlerin dokunma duygusu uyandıran nitelikleri hakkında kullanılan terim.

Tan-Ye: Kırmızı rengin egemen olduğu Japon resimlerine verilen isim.

Tanzaku: Dikine düzenlenmiş dar Japon baskılarına verilen isim.

Tapestry (Halı Resim): Genellikle duvara asılmak suretiyle goblen malzeme kullanılarak yapılan bir resim türüdür. Bu resmi yapan sanatçılar, örneğin tuval olarak yaptıkları bir betimi, halı olarak ta işleyebildikleri gibi, yeni bir yaratımı da halı resim olarak yapabilirler.

Tarama: Sık paralel çizgilerle resimde gölgeler meydana getirme işi. Çapraz tarama da vardır. O da birbirinin üzerinden geçen iki ayrı paralel çizgi grubuyla gölgelendirme yapmak demektir. Bu yöntem gölgeleri ya da koyu tonları göstermek için bir alanı saf renklerle doldurmak yerine kullanılır.

Tarihsel Resim: Konusunu eski mitolojilerden ve Hristiyanlık tarihinden alan resimlere verilen genel isim.

Tasarım: Sanatsal araçlarla gerçeklikteki olayların ve nesnelerin dış görünüşünün yeniden üretimi. Gerçekçi sanatta tasarım, nesnelerin duyulur biçimlerinin basit bir kopyası değildir. Bileşim ve tipleme aracılığıyla nesnelerin derindeki özünü dile getirmektedir.

Tasarlama: Sanatsal değer taşıyan bir ürün ortaya koymak amacıyla yapılan, fakat ürünün gerçekleştirme aşamasını içermeyen çalışmaların tümü.

Taşizm (Lekecilik): Eleştirmen Charles Estienne'in H. Hartung vb. gibi sanatçıların informal yaklaşımları için kullandığı bir terimdir. Informal resmin açıklanması için kullanılmıştır.

Tebeşir: Yumuşak doğal taşlardan veya topraktan elde edilen çizim aracı.

Tekrar Basım: Zaman zaman iptal edilmiş plakalarla baskıların yapıldığı görülür. Bu baskılar sanatçının asıl plakalarından yapılıp, özgün olmakla beraber sanatçı denetimi olmadığından imzalı ve numaralı baskılardan daha az değerlidir. Bu tip baskıların yapılışında resmi tutanak ve belgelerin tamamlanmış olması beklenir.

Tekrarlayan: Sürekli, biçimsel yönde kendini tekrarlamak bir amaçsızlık işaretidir. Bu tavır içinde olanlar, tüm yaşamları boyunca benzer konulara, biçimlere takılıp giderler. Hep kendilerini tekrarlar ve yeniliğe, risk almaya karşı dururlar. Bunlar bilinen kalıplardan yararlandıkları gibi, sık sık dekoratiflik özelliğine ilişirler ve tabiidir ki sanatçı değildirler, çünkü ürettikleri yapıt olmaktan uzaktır. Biçim ve renk değerleri, yeteri kadar bir etki sağlayamadığında, stilizasyona zorlanır ressamın tarafından. İşte bu tip bir stilizasyonunun, zorlanmış bir tekrara destek verdiğini fark edebilirsiniz. Alman eleştirmenlerin en sert ve acımasız vurgularında kullandığı yaklaşımlardan biri "tekrar" ve "tekrarlayandır". Aynı şeyleri tekrar etmenin ancak bir koşulu vardır: onları yeniden üretebilmek. Çok az resim, böylesi bir tekrara muhataptır. Doğallık içinde olmayan her tekrar resmi, yapıt olmaktan uzaktır, yüzeyseldir.

Tekstür: Resimde gerek çizgi, gerekse boya kullanımlarıyla bir doku istenilse de istenilmese de oluşmaktadır. Bu bilinçli oluşturulabildiği gibi, oluşturulmayabilir de. Resimde klasik dönemlerde dokular elde etmek temel amaç olmazken, çağdaş resimde artık bir amaç oluvermiştir. Boyanın yanına, çeşitli gazete, dergi, kum, çakıl, zift vb. gibisinden birçok malzemeler

de sokularak doku resmi yönünde birçok gelişmelerin bulunduğunu biliyoruz.

Temel Tasarım: Plastik sanatlar eğitiminde öğrenciye tasarım alanında düşünmenin genel ilkelerini öğretmeyi amaçlayan disiplin.

Tempera: Boyar madde ve zatkın, yumurta akı veya yağ ile karıştırılmasından meydana gelen bir resim tekniğidir. Eğer yumurta karıştırılıyorsa “yumurta temperası”, yağ ile karıştırılıyorsa “yağ temperası” ismi verilir. Çok sağlam ve dayanıklı bir tekniktir. Tahta, metal hatta tuval üzerine bile kullanılabilir. Ortaçağ levha resimlerinde çokça kullanılmıştır.

Temperament: Bir ressamın üslubunu oluşturan en önemli yapı taşlarından biridir. Sanatçıların ruh hallerine göre almış olduğu kalıcı veya kalıcı olmayan durumları. Tabii ki bu durumları, yaptıkları sanatı da etkileyerek, yönlendirebilecektir. Kimi sanatçı çok sinirli, gerginken, kimi sanatçı daha yumuşak ve ılımlı olabilecektir. Sanat ve sanatçı mizacını iklimler ve coğrafyalar da çok etkilemiştir. Venedikli ve Floransalı Rönesans ressamları arasındaki bariz farklar da mizaç olgusundan kaynaklanmaktadır.

Teozofi: Mistik bir inanç olan temelde Yeni Platoncuları da düşündürten bu kavram, Hristiyan inançlarıyla Uzakdoğu inançlarını birleştiren bir akımdır. 19. Yüzyılda büyük ilgi toplamıştır. Özellikle mistisizme ilgi duyan sanatçıları etkilemiştir.

Terebentin Yağı: İnce renksiz eterli yağ. Yağlıboya inceltilmesinde kullanılır.

Terrazzo: Yerinde dökülen mozaik döşeme kaplamasına verilen isim.

Ters Perspektif: Resimde kaçış noktasının ufuk çizgisinin üzerinde değil, betimlenenle izleyici arasında

yer aldığı perspektif türü. Bizans resminde ve dolayısıyla ortaçağda kullanılmış, Rönesans ile birlikte ortadan kalkmıştır.

Tessera: Mozaik resimlerde kullanılan küçük, düzenli ya da kırık taş, mermer ve cam parçaları.

Tıpkı Baskı (Reprodüksiyon): Sanatçının hiçbir katkısı olmadan tamamen mekanik yöntemlerle sanat yapıtlarının basılması işlemidir. Yağlıboya, desen, suluboya çalışmalarının fotoğrafları çekilerek yapılır. Nadiren sanatçı bunlardan birkaçını imzalar, fakat bunlar özgün baskı değildir.

Tikel: Resim sanatı eserlerini anlayabilmek için yapılacak çözümlemelerde kullanılan bir kavramdır. Tümeliliğin karşıtıdır. Tikellik, genel içinde bir parça ile ilgili duruma veya soruna işaret eder. Tekten tüme doğru bir gidişi ortaya koyar. Bir resmin anlam düzenlemesini yaparken, karşıtı ile beraber çok sık başvurulmuş bir özelliktir.

Tip: Yapıtta veya yapıtı oluşturan öğelerde ortak biçimlenme özelliklerinin tek bir öğede somutlaştırılması.

Tipik: Bir şeyi tam olarak belirleyen, onun temel özelliği olan şey için kullanılan terim. Veya kalıplaşmış bir tipin, bir kategorinin tüm özelliklerini taşıyan, onun somut bir örneğini oluşturan kimse ya da bir şey için de kullanılır.

Tipografi: Basımda kullanılan bütün malzemenin tasarımılanması işi.

Tipoloji: Figüratif bir resimde en uygun figürlerin seçimi ve yerleştirilmesinin meydana getirdiği ciddiyetin ismidir. Bir başka deyişle, resimde tüm yapıtların veya yapıtı oluşturan tek tek öğelerin incelenerek, tiplerin belirlenip, gerçek örneklerin bunlara göre sınıflandırılması işlemidir.

Titan Beyazı: Uzmanlar salt beyaz boyanın olmadığını söylerler. Titan beyazı, kurşunlu beyaz ve çinko beyazının üstünlükleri ve sakıncaları vardır. Güvenliği açısından

titan beyazı önerilir. Kurşunlu beyaz tercih edilebilir, ancak kurşundan yapılmış olması nedeniyle zehirlidir ve tehlikeli olabilir.

Tiyatral: Resimde bir kompozisyon şemasının tiyatroya bir biçimi anımsatması durumudur. Ortada bir konu ve anlatım biçimi vardır. Buna göre resim içinde herkesin ve biçimlerin de yerleri bellidir veya en azından ayarlanmıştır. Böyle bir resimde ressam, koreograf, dekoratör vb. gibilerin rollerini bütünüyle üstünde bulundurur. Bunlarla yaratısını birleştiren ressam, gösteriminin tam anlatımını vermesini sağlar.

Ton: Resimde ışık-gölge derecelenmesinin aldığı isimdir. Tek bir rengin açıktan koyuya derecelenmesine de o rengin ton farklılıkları denir.

Topografik Resim: Kent görünümünü, tarihsel yapıları, sit alanlarını betimleyen resimler

Toprak Boyası: Maden oksitlerini kapsayan doğal boya. Okr, Venedik kırmızısı, toprak yeşil vb. gibi. Toprak Yeşili: Demir ve mangan içeren bir çeşit kil. Duvar resimlerinde çok kullanılan, yeşil renkte toprak boyası. Sarı-yeşil, saf yeşil, mavi-yeşil, gri-yeşil gibi çeşitleri vardır.

Toz Boyalar: Resim yapmak için kullanılan organik (pigment) ve inorganik boyaların temel maddeleridir. İnorganik boyalar, organik olanlardan daha dayanıklıdır. Resimde toz boyaların tam anlamıyla kullanılacak boyaya dönüşmesi, boya kimyasıyla ilgilidir. Sanatçıların bu boya kimyasını da bilmeleri gerekmektedir.

Töresel Resim: Kısaca toplum hayatını anlatan resimlerdir. Halk hayatıyla ilgili sahnelere yer verilen bu resimleri Pieter Aertsen, Lucas van Leyden, Dürer, Jan Van Eyck vb. gibi sanatçılar dinsel naturalizm, Bruegel gibi ressamlar da hayatı bir belge olarak niteliyordu.

Trajedi: Bir resim estetiği kategorisidir. O an için çözülemeyen bir çatışma durumuyla dile gelen, belli bir dönemdeki derin çelişkileri ve sorunları belirginleştirip değerlendirme olanağı sağlar.

Tram: Resmi oluşturan, ışık ve gölgeyi ayarlayan noktacıklara denir.

Transavangard: İtalyanca avant-garde ötesi anlamına gelen transavanguardia kelimesinden türemiş, bazen yeni dışavurumculukla eş anlamlı, bazen de sanatta ilerici olanı temsil eden yapıtlar için kullanılmıştır. Trecento: Sanat tarihinde 1300'lü yıllar için kullanılan İtalyanca tanımlama.

Trase: Çizgi, biçim ve kontur anlamlarına gelen bir terimdir.

Triptik: Açılır kapanır üç resim yüzeyinden ibaret üç parça halindeki resim. Orta parçanın eni, yanların çok defa iki katıdır ve yanlar bunun üzerine kapanırlar. Bu nedenle yanların arka yüzeyleri de resimlenir.

Turuncu: Portakal rengi.

Turkuvaz: Yeşile dönen maviye denir.

Tuş: Boya resimdeki her bir fırça darbesi.

Tuval: Çerçeveye gerilen ve üzerine resim yapılan pamuk ya da keten cinsinden bez.

Tuval Resmi: Tuval üzerine yapılmış olan resme verilen isim. Genel bir söyleyişle Rönesans'la birlikte ortaya çıkan bu anlayışı ilk defa Flamanlı ressam kardeşler; Eyck Kardeşler'in bulduğu söylenir. Tuval resminin ilk zamanlarda en iyi örtüştüğü resim tekniği yağlıboya ve tempera idi.

Tümel: Resim sanatı eserlerini çözümleyerek anlamayı isteyen herkesin başvuracağı genel yaklaşımlardan biridir. Karşıtı tikelliktir. Tümel olan bütünü temsil ettiğinden, söz konusu olan tümünden teke doğru bir anlayışın ürünüdür. Tümellik bir resim sanatı eserinin bütününe hitap eden bir özelliktir.

Tür: Resim sanatında tür, konuda, teknikte, malzemede vb. gibi resmin yapısını oluşturan öğeleri çeşitleyen olgunluğun ismidir. Sanatların her birinde tarihsel bir şekilde yerleşip gelişmiş bulunan, belli özgül niteliklerine göre sınıflandırılmış, sanatsal yaratı biçimleri anlamına da gelir. Örneğin; resim sanatı kapsamında görünüm, ölü doğa (natürmort), portre vb. gibi türler bulunmaktadır.

U-Ü

Uchiwa-Ye: Yelpaze biçimindeki Japon resimlerine verilen isimdir.

Uki-Ye: Batı usulü perspektif kullanılarak üçüncü boyut izlenimi verilmiş Japon baskı resimlerine verilen isimdir.

Ultramarin: Lapis lazuli taşından elde edilen mavi boya. 12. yüzyıldan beri ressamların çok aradığı en pahalı boyalardan biridir.

Uluslararası Gotik: Gotik devrenin Rönesans'a geçişini büyük ölçüde hızlandıran ve sağlayan dönemin ismidir. Geç Gotik devre olarak bilindiği kadar, Hazırlık Rönesans'ı olarak da bilinir. Limburg Kardeşler, Lorenzetti Kardeşler vb. gibi ressamlar bu dönemi temsil etmektedirler. Bu dönemde olgun hareketler meydana gelerek resme mekan, çizgi tutarlılıkları girmiş, yarım da olsa matematiksel perspektifin sesi duyulmaya başlanmış, daha gerçekçi boya sürüşlerine rastlanmıştır.

Umbria Okulu: 13-16. yüzyıllar arasında gelişmiş bir yerel İtalyan üslubu. En önemli ressamı Perugino'dur.

Usta-Çırak Diyalogu: Özellikle Rönesans döneminde ortaya çıkmış, sanat ve sanatçı ilişkilerinden bir tanesidir. Çünkü öncesinde ustanın ismi daha çok anonim ortaklıklara karışmaktaydı. Yani bir anlamda ustası tam olarak tespit edilmeyen bir sanat anlayışında, çırak arayışları da boşunaydı. Sanatçı loncalarının Yeniçağda oluşmasıyla, buna paralel ustaların isimleri ve soy isimleri de netlik kazandı. Örneğin; Giotto'nun, ressam Cimabue'nin çırağı veya Leonardo da Vinci'nin de Verrocchio'nun çırağı olduğu anlaşılabilirdi. Sanatta bir öğrenme ve akademilerin çekirdeğini meydana getiren anlayışın da ismidir.

Uyarlama: Değişmenin mutlak etkeni, bakıştaki köklü değişikliğin katalizörüdür. Bu anlayış Yeni Gerçekçilik ve Yeni Dada için de geçerlidir. Uyarlama 1970’li yılların sonundan itibaren alıntı sanatıyla eş koşacaktır.

Uzamlık: Lucio Fontana isimli bir Arjantinli sanatçının önderliğinde ortaya çıkan bu akım, bilinçdışının yansımalarını modern hareketin rasyonalizmiyle karşılaştırır. Sanatçının yaratıcı hareketini ön plana çıkarır ve sanatçıyı bilim adamıyla eşitler. Hareket kalacak, madde kaybolacak felsefesi onlara aittir.

Üniversalizm: Sadece ressam olmayan, ressamlığının dışında başka araştırma ve ciddi çalışmalar yapma durumunu açıklayan bir terimdir. Leonardo da Vinci bu yaklaşıma en iyi örneği oluşturur. Zaten sanatçı dediğiniz, salt yaptığı işe takılmayan, sanat ve estetik okuyan, eli az çok kalem tutup, deneyimlerini de başarıyla yeri gelince aktaran insandır. Hatta günümüzde asıl meslekleri ressamlık olmayan, ama mesleği neyse onun üzerine resim yapan ve ortaya ciddi şeyler koyan birçok sanatçı görülebilir. Üniversalist sanatçı, akademiklik veya a-akademiklik gibisinden savunulara pek yanaşmaz. Onun için yapılan işin ciddiyeti çok önemlidir.

Üslup: Bir ressamın biçemi, stili anlamına gelmektedir. Her ressamın mutlak surette adeta onun bir imzası gibi bir üslubu da vardır. Bazen bu üslup belirginlikleri boya sürüşüyle, bazen çizgi dinamizmiyle gelebilmektedir. Bir ışık-gölge kullanımından tutunda, resmi resim yapan bütün pozitif dinamiklere kadar, bir ressamın üslubu aydınlığa kavuşturulabilir ve böylece anlaşılabilir. Belli bir çizgi dahilinde ilerleyen üslup kimi özellikleriyle değişime de götürülebilir. Bu durum da olağan ve normaldir. Genellikle klasik ustalara baktığımızda üsluplarında statik kalmışlardır. Fakat çağdaş ressamalarda üslup olgusu tam tersine dinamiktir, yani değişkenliklere ve değişikliklere açıktır.

Üstübeç: Yağlıboya resminde çok kullanılan ve astar hazırlamaya yarayan boya. Plastik tutkal ve su karıştırılarak elde edilir.

V-W

Vandalist Tavır: Sanat eserlerini bilinçli şekilde tahrip etme veya yok etme durumuna verilen isimdir.

Varoluşçu Gerçekçilik: Varoluşçu felsefeden etkilenerek 1948 yılında Paris'te bir araya gelen ressamların oluşturduğu tanım. İnsanın yalnızlığını anlatmaya çalışmışlardır.

Varyasyon: Resimde biçimsel boyutta plastiğe vuran aşamalar dikkati çekebilir. Kompozisyon zenginliği açısından varyasyon tekrara düşmeksizin uygulanıyorsa yapıt oluşturma yönünde önemlidir. Tersı durumunda yapılanda tekrar var demektir.

Veduta: 18. yüzyılda bir grup İtalyan ressam çıkar ve özellikle İtalya'nın tarihi köşelerini, binalarını, meydanlarını resme fotogerçekçi bir yaklaşımla yansıtır. İşte böylesi resimlere Veduta resimleri ismi verilir. Veduta ressamları olarak; İtalyan Guardi, Canaletto gibi isimleri verebiliriz.

Venedik Kırmızısı: Yüzde kırk ölçüsünde demir-oksit içerikli topraktan elde edilen resim boyası.

Venedik Okulu: Resimde etkin olan bu okul renkçiliğe önem vermiş, romantik ve izlenimci bir duyarlılığı öne çıkarmıştır. Bellini'ler, Giorgione ve Tiziano bu okulu temsil eden çok önemli isimlerdir.

Venüs: Romalıların aşk tanrıçası, Yunanlı tanrıça Afrodit ile özdeşleştirilen, Cupid'in annesi. Resimde çıplak kadın figürleri, çoğunlukla Roma mitolojisiyle ilişkilendirilmeden Venüs olarak yorumlanmaktadır.

Vergi Sahnesi: Baş kahinler ve yazıcılar İsa'yı tuzağa düşürüp valiye teslim etmek için iki yüzlü adamlar gönderirler. Ve adamlar şu soruyu sorarlar İsa'ya: "Biz senin doğrulukla konuşup öğrettiğini, insanların

görünüŖüne bakmayıp, Tanrının gerçek yolunu öğrettiğini biliyoruz. Söyle yleyse Sezar’a vergi ödememiz caiz midir, değil midir? Adamların içindeki kötülüğü bilen İsa, bir para ister, paranın üzerindeki resmin ve yazının kime ait olduğunu sorar. Onlar da Sezar’a derler. İsa da o zaman Ŗyle der: “yleyse Sezar’ın olanı Sezar’a, Tanrı’nın olanı Tanrı’ya verin”. Bu cevap karŖısında ŖaŖıran ikiyüzlü adamlar, susmaktan baŖka are bulamazlar.

Vermillion: Parlak kırmızımsı portakal rengi. Bu renk beyazın karŖısında donuk ve bulanık, siyahın karŖısında ise belirgin güçte bir ses çıkartır.

Vernik: Resim yüzeyine koruyucu amaçla sürülen saydam ve parlak sıvı. En iyisi sentetik olanıdır. Resmin tamamlanmasının üstünden altı ay veya bir yıl geçmeden vernik atılmalıdır. Mat vernikler hiçbir zaman parlak vernikler kadar sağlam değildir.

Vernisaj: Resim sergilerinin kokteyli aılıŖ günlerine verilen isim.

Viridian: Çok keskin, maviye yakın bir yeŖildir. Bol beyazla karıŖtırıldığında, soluk maviye çok benzer. Manzara resmi yaparken toprak yeŖilinden de yararlanıla bilinir. Toprak yeŖili zayıf olmasına rağmen iyi ve kalıcı bir renktir, bu renk açık yeŖil tonların yumuŖaklıęını verir.

Vitray: Demir bir armatre kurŖun ya da çimentoyla tutturulmuŖ, genellikle renkli cam parçalarından oluŖan ve bir aıtı kapatmak, hatta aydınlık ve süsleyici geniŖ bir yüzey elde etmek için kullanılan saydam düzenleme. Teknik olarak vitrayda ilk iŖlem, örneğin hazırlanması, yani knunun gerçek büyüklükte çizilmesi ve boyanmasıdır. Bu rnek cam ustasının modelidir. Usta bunu sert bir kartona geçirir. Karton saydam bir yüzeye konularak, ne kadar renk varsa o kadar parçaya kesilir. Bu parçalar daha sonra oluklu kurŖun çubuklarla

çerçeveselenecektir. Daha sonra camlar çerçeveye yerli yerinde oturtularak lehimlenecektir. Vitray ilkçağda biliniyordu. Vitray kullanımı cam üretiminin bol olduğu Doğu Akdeniz'den gelir. Roma'da ele geçen parçalardan vitrayın M.Ö 1.yüzyılda kullanıldığı anlaşılmaktadır. O dönemde kalın ve küçük boyutlu camlar kullanılmıştır. Vitray tekniği özellikle Bizans'ta çok gelişti. Araplar ise bu tekniği 7. yüzyılda Bizans'dan almışlardır. En eski vitray örnekleri Almanya'da ele geçmiştir. 9 ve 10. yüzyıllara aittir. Artık 12. yüzyılda vitray tekniği iyi bilinmektedir. Almanya, Avusturya, İsviçre, İngiltere ve özellikle Fransa'da 12. yüzyıldan kalma birçok vitray vardır. Bu yüzyılda o dönemin duvar resimlerini ve minyatürlerini anımsatan roman üsluplu vitraylar bulunmaktaydı. Fransa'daki S. Denis Manastırı'nın 12. yüzyıl ortalarında büyük bir vitray merkezi olduğu sanılmaktadır. Genelde onarım görmüş olan roman üslubundaki vitraylar, dörtgen panolar halinde kompozisyonlar, çok gelişmiş kenar süsleri ve değişik renklerde küçük boyutlu camlarla ayırt edilir. Vitray sanatı, Gotik mimarlığın gelişmesiyle birlikte bir gelişme göstermiştir. 12. yüzyıl sonundan başlayarak iki vitray türü kullanıldı: Alt pencerelerde, çeşitli biçimlerdeki madalyonların içine yerleştirilmiş küçük sahnelerden oluşan kompozisyonlar; üst pencerelerde, büyük çoğu kez dev boyutlu insan figürlerinin (ayakta duran kişiler) yer aldığı vitraylar. 13. yüzyıl tekniği, 12. yüzyıl tekniğiyle aynıdır. Ancak pencerelerin daha büyük oluşu, işin daha çabuk yapılması, özen eksikliğine yol açar, yine de renk uyumu ve anıtsal etki 12. yüzyıldaki kadar başarılıdır. Renkler daha koyudur; mavi ve kırmızı tonlar ağır basar. En ünlü vitraylar 13. yüzyılın ikinci yarısından kalma Chartes Katedrali'nin vitraylarıdır. Paris'de 13. yüzyılda yenilikçi vitray atölyeleri kurulmuştur. 13. yüzyılın ikinci yarısının hemen başlarında vitray sanatı tarihinde yeni bir dönem başlar. Vitraylar artık ışığı az geçiren renklerle yapılmaktadır. Işığın artması amacı ile beyaz cam giderek daha da artmıştır, bu dönemde. 13. yüzyılda önce İngiltere'yi daha sonra bütün Avrupa'yı etkileyen Fransız vitray sanatında 14. yüzyıl başlarında

gene bir değişim daha görüldü. Gümüş sarısının bulunması, geleneksel siyah boyayı tamamlayan hafif ve çok parlak bir boyama biçimini getirdi. 14. yüzyılda uluslararası Gotik üslupla beraber vitraylara perspektif girdi. Böylece bu sanat hacim kazanmış oldu. Pano ve gravür resim sanatının ağırlık kazanmasından sonra, vitraya duyulan ilgi azalmaya başladı. Hatta bu durum Rönesans ile daha da netleşti. 15. yüzyılda Floransa'da Ghiberti ve Uccello'nun yaptığı vitraylar Rönesans resim sanatının izlerini taşır. 16. yüzyıl Fransız vitray ustaları İtalyan Rönesans resim sanatından etkilenince Fransa'da vitray sanatında ikinci bir altın devir başlamış oldu. Gerçekten de eski Fransız vitraylarının yarısına yakını 16. yüzyılda yapılmıştır. 16. yüzyılın ikinci yarısında yarı saydam mine kullanımıyla vitray sanatı değişime uğramıştır. Eski Hollanda'da bazı ressam ustalar, vitray panoları çizdiler. Dolayısıyla vitray sanatında kendini hissettiren Hollanda'dan İngiltere, İspanya ve Portekiz'e doğru bir yayılım başladı. 16. yüzyıl aynı zamanda küçük madalyonlar biçiminde vitrayların yapıldığı dönem olarak da bilinir. 17. yüzyılda olgun vitray örnekleri yapılmaya devam edildi. Gerileme çok çabuk oldu, çünkü bu dönemin Roma ve klasik mimarlık ideali, renkli camlarla bağdaşmıyordu. 18. yüzyılda İngiltere ve Almanya'nın dışında vitray bırakılmıştır. 19. yüzyılda ise; Fransa'da Bourbonlar Hanedanı'nın geri dönüşü ile, kiliselerin onarılması ve romantik Ortaçağ zevkine tekrar geri dönüş olduğu için vitray sanatı canlanmıştır. Camın bütün kalınlığınca renklendirilmesi tekrar keşfedildi. 19. yüzyılın ortasından itibaren Fransa'da birçok atölye açılmıştır. Vitray'da Art Nouveau döneminde bir Rönesans yaşanmıştır. 20 yüzyılda da İkinci dünya savaşı sonrasında vitray sanatında gelişmeler olmuştur. Almanya'da modern üslupta inşa edilen kiliselerin açitları vitraylarla kapatıldı. Fakat desenler artık soyutlaşmıştı. Önemli Fransız ressamlardan Rouault, Bazaine, Matisse, Chagall, Leger, resimlerini vitray sanatına da aktarmışlardır.

Volümetrik Tavır: Resim sanatında teknik, teorik, eleştirel tüm mantık zihniyetlerinin, bir ayara yönelmesi durumudur.

Vortistler: 1914 yılında İngiltere’de ortaya çıkmıştır. Fütüristlerin birçok ilkelerini benimsemekle beraber, onların ağırlık verdikleri “hareket” ögesinden sinemada daha çok yararlanılabileceği görüşünü savunanlara verilen isim. Vortistlerin yapıtlarının en iyi örnekleri şehir yaşantılarını ele alanlardır.

Werkbund: 1907 yılında Münih’te tasarımcılar ve sanatçılar tarafından kurulan bir dernek. Gropius ve Klimt bu isimler arasındadır.

Wiener Aktionismus: Viyana’da ortaya çıkan ve Happening’i özgürlüğe varmak için bir araç olarak değerlendiren tavır.

Y

Yağlıboya: Flaman ve İtalyan Rönesansı'ndan itibaren kullanılan bu teknik, hızlı bir şekilde renk ve tonun tüm anlamını, sonuç olarak nesnelerin ağırlık ve varlık duygusunu verebilmektedir. Yağlıboya çok uyumlu bir maddedir. Çünkü katı veya çok sıvı haldeyken parmakla veya palet bıçağıyla sürülebilir. Parça parça donuk olarak ve yoğun bir ölçüde ya da yarı saydam bir şekilde ince tabaka halinde uygulanabilir. İstenilen etkiye ulaşmak için birçok şeyle karıştırılabilir. Islakken kolay değişebilir ve işlenmeye devam eder. Seans çalışmaya olanak tanır, böylece istenen veya ulaşılmak istenen plastikliği yağlıboyada yakalamak kolaydır ve olasıdır.

Yakma Resim: Ahşap yüzeyleri kızgın metal kalemle yakmak suretiyle yapılan resim.

Yalama Resim: Bir resmin çeşitli kısımlarını çini mürekkepli veya herhangi bir suluboya renkle tek renkli olarak; ışıklı ve gölgeli yerlerini açık koyulu boyamak suretiyle yapılan resimlere verilen isimdir. Bu yönde estetik derecesi yüksek resimleriyle tanınan, Rokoko ressamı Frogonard'dır. 18. yüzyılda yalama resmi taklit etmek için gravürler yapılmıştır. Bunlara da yalama tarzında gravür ismi verilmiştir. Bu tarz yalama gravürü J.B Le Prince bulmuştur. Yalama usulü, topografya haritalarında da kullanılmıştır.

Yan Tutma: Sanatçının yaratı etkinliğinin doğrultusunu, sınıfsal konumunu, eserinin toplumsal içeriğini belirleyen, ideolojik konumu.

Yapıt: Resim sanatçısı olarak bilinen ressam tarafından, tamamlandığı onaylanarak ortaya sunulanın ismidir. Resim sanatı eserleri, sanat tarihsel dönemlere göre değişim göstermişlerdir. Bir eserin en belirgin özelliği biçim ve içeriği olmuştur hep. Her şey bir eserde bu iki ana yön üzerinde gelişmektedir. Figüratif ve figüratif olmayan resim sanatı eserleri olarak farklı ana iki yöne

daha eğilim gösterebilirler. Eser olan bir resim çalışması, kuşkusuz kalıcı bir estetik kaliteye, otoritelerden aldığı oylara göre belirlenebilir. Bir anlamda sağlam, tarafsız otoriteler ne kadar yoğunsa, o toplumların eser üretimleri de o kadar sağlıklıdır. Eser ismiyle anılan ressam çalışmaları, müzelerde, büyük koleksiyonlarda, kaliteli sanat alıcılarında bulunarak da kendini belli edebilmektedir.

Yaratı: Bu kavram içerimi itibariyle bir yöntemdir. Yaşamdaki olayların ve olguların sanatsal imgelerle gösterilmesini, bireşimini ve seçimini belirleyen yaratı ilkelerinin bütünlüğü. Yaratı, sanatın ilgi merkezlerini, yeniden üretilecek gerçek olayların seçim niteliğini ve bunların belli bir estetik ideal görüş açısından değerlendirilmesini, sanatsal bireşimin dayandığı ilkeleri, sanatın anlatım araçlarının kullanımı ve sanatın görevlerini ve hedeflerini belirler. Dönemin egemen toplumsal görüşünün ana ilkelerine sıkı sıkıya bağlıdır ve bir yandan gerçeğin insan tarafından estetik özümsemesinin uzun sürecinin sonucu olarak ve öte yandan da belli bir dönemde toplumun belirgin ideallerinin, fikirlerinin, amaçlarının, olaylarının yorumu ve özgül anlatımı olarak ortaya çıkar. Bir yöntem olarak yaratı, değişik stilleri, eğilimleri, okulları vb gibi bir kategoridir. Bütün bunlar yaratı ile bir nitelik kazanır.

Yeniçağda Türk Resmi: 16-18. yüzyıl arasındaki Türk resmine gelince; bu 400 yıllık süreç içinde Minyatür resmi devam etmiş, 18. yüzyıl sonlarından itibaren Taşbaskı resimler ve Duvar resimlerinin bulunduğu bir ara evreden hemen sonra, artık 19 ve 20. yüzyılda Batılı anlamda tuval resmine yönelme olmuştur. Şimdi, 16.yüzyılın minyatür resmi açısından çok hareketli geçtiğini hemen söylemeliyiz. Çünkü Türk Minyatür Resim Tarihi'ne adını yazdıran büyük ustalar bu yüzyılda karşımıza çıkar. Bu dönemde görev başında olan padişah II. Bayazıd, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman dönemlerini gören Matrakçı Nasuh, padişahlarla gittiği her menzili resmetmiştir. Sırasıyla meydana getirdiği

eserler, “Tarihi Sultan Bayezıd”, “Süleymanname”, “Beyanı Menazıl-i Sefer-i Irakeyn Sultan Süleyman Han” gibi eserlerdir. Sanatçının 1564 yılında İstanbul’da öldüğü bilinir. Sanatçının minyatürlerinde, konaklama yerleri ve kentler topografik bir bakışla doğası ve yapılarıyla ele alınmış, mimari öğeler tüm ayrıntılarıyla işlenmiştir. Osmanlı klasik sanatının yüksek dönemi III. Murad dönemi minyatür ressamlığıyla belirlenir. Bu dönemde Nakkaş Osman tarafından “Hünername” isimli bir eser resmedilmiştir. İki ciltlik bir yapıttır. Nakkaş Osman’ın yine III. Murad dönemi için hazırladığı bir başka eser de “Şehinşehname”dir. Diğer bir eseri de “III. Murad Surnamesi” dir. Burada da padişahın oğulları için düzenlenen şenlikler anlatılır. 17.yüzyıldan “Divan-ı Nadiri” isimli eser de çok önemlidir. Daha sonra 18. yüzyıl başlarına tarihlenen “Surname-i Vehbi” isimli eser, Nakkaş Levni tarafından yapılmıştır. Bu eser de III. Ahmed dönemine aittir. Bu yüzyıldaki bir başka ressam da Abdullah Buhari’dır.

Yeni Dada: Bu terim ilk defa 1958’de ortaya atılmıştır. Bu yılda Arts News Dergisi’nde J. Johns, A. Kaprow, R. Rauschenberg, C. Twombly’nin yapıtları üzerine yayınlanan bir yazıda kullanılmıştır. Sanatçıların yapıtları Dada akımıyla müthiş benzerlikler göstermektedir. Johns’un yapıtları paradoksal ve anlam belirsizlikleriyle dolu, Rauschenberg’inkiler, Duchamp veya Schwitters’in yapıtlarını andırıyordu. Böylece Yeni Dada ismindeki bu akım Soyut Dışavurum ile Pop Sanat arasına girmiş oldu.

Yeni Dışavurumculuk: İtalyan-Alman eğilimini yansıtan bu terim 1982’den beri kullanılmaktadır. Anselm Kiefer, Georg Baselitz, Markus Lüpertz gibi ressamlar bu akım içindedir. Bu akım kavramsal sanata ve modernizmin tarihten kopuşuna bir tepki olarak gelişmiştir. Bu akımın yandaşları resimde geleneksel biçimlere geri dönülmesini savunurlar.

Yeni İzlenimcilik: 19. yüzyıl sonunda G. Seurat'nın başlattığı, P. Signac'ın yaygınlaştırdığı resim hareketi. Bu hareket, Helmholtz, N. Rood, Ch. Cros'un bilimsel kuramlarından kaynaklanan renklerin bölünmesi yasasının resme uygulanmasıdır. Seurat'nın "Grande Jatte'da Bir Pazar Günü" isimli resmi, bu hareketin manifestosudur. Paris'teki Bağımsızlar Salonu'na ve Brüksel'deki Yirmiler Salonu'na katıldılar. Grupta Seurat, Signac, Pissarro, Dubois-Pillet, Angrand, Luce, H.E. Cross vb. gibi isimler yer alıyordu. Van Gogh ve Toulouse Lautrec gibi sanatçılar da bir süre bölmeci teknikle resim yaptılar. Belçika'da büyük gelişme gösteren bölmecilik, İtalya'da Segantini, Morbelli ve sanat yaşamının ilk yıllarında Severini, Hollanda'da Yoorop ve noktacı bir grup sanatçı, Almanya'da da, özellikle Christian Rohlf's tarafından benimsendi.

Yeni Figürasyon: Anlatı sanatının eğilimlerinden biridir. Bu sanat hareketi, burjuva topluma, sanatın fetişleştirilmesine, uyuşturucuya, büyük sanayi kuruluşlarının gücüne, toplumsal eşitsizliklere tepki gösterdi. Klasik resme öncelik tanımışlardır.

Yeni Fovizm: 1970'li yılların sonundaki Alman yeni dışavurumculuğunu nitelemek amacıyla kullanılan "Neue Wilde" teriminin karşılığı. Dışavurumcu geleneğe ve Alman kültürel gerçekliğine dayanır.

Yeni Geometri (Neo-Geo): Bu sözcük temelde gereç olarak ev eşyalarını, geçmişteki geometrik üslupları örnek alarak kullanan sanatçıların etkinlikleri için kullanılır. Akımı paylaşan sanatçıların en belirgin ortak özelliği; sanat pazarının koşullarını radikal biçimde tartışma konusu yapan soğuk alaycılıklarıdır. Bu hareket aşırı biçimde ticarileşmiştir. 1987'de Londra'da sergilenen yeni geometrici çalışmalar, bu sergilemeden sonra coşkusunu kaybetmiştir. 1989 yılından sonra da bu kavram gündemden kalkmıştır. Peter Halley bu akımın önemli sanatçılarından biridir.

Yeni Gerçekçilik: Bu akımın bir Fransa’da bir de İngiltere-Amerika’daki boyutu vardır. Fransızlar tarafından gündeme getirilen yeni gerçekçilik, Yves Klein’in önderliğindedir ve 1960’da oluşturulur. “Gerçekliğin kavranmasında yeni yaklaşımlar” manifestosuyla yola çıkarlar. Anlatım tekniklerinde olağanüstü bir yaratıcılık sezilebilir. İngiliz-Amerikan yeni gerçekliği ise Fransızların tam tersine gerçekçi, gözlemlenerek yakalanan gerçeklere dayalı bir yeni gerçekçilik akımı geliştirdiler. İngiliz-Amerikalılar tarafından gerçekleştirilene; William Bailey, Neil Jenney, Philip Pearlstein gibi sanatçılar örnek verilebilirken, Fransızların geliştirdiğine örnek olarak da; Yves Klein örnek verilebilir.

Yeni İmaj: Amerikan Yeni İmajı’nın dev ismi Philip Guston’dur. 1970’den sonra ününü sağlamış olan parlak soyutlamalarını bırakarak az çok karikatürden etkilenmiş çok kişisel bir üslupla insanın trajikomikliklerini yansıtan resimler yapmıştır. Guston’un resimleri bu yönde resim yapanlara katalizör etkisi vermiştir.

Yeni Kitsch: Kitsch, yalancı bir ışıltısı ya da parlaklığı olan, bayağı ve düşük zevk anlamına gelen bir sözcüktür. İkinci Dünya Savaşı sonrasında bir grup sanatçı, bu işe soyunmuştur. Bunlar genel anlamda eski ustaların resimlerini kendince bir kitsch teknikle ele alırlar. Cırtlak yapıtları, türleri büyük bir neşe ve sevinç içinde birbirine karıştırır ve çeşitli biçimler altında ortaya çıkan zevksizliği yüceltirler. Sanatçılarından biri; Rodney Anlan Greenblat’dır.

Yeni Klasikçilik: Resimde 18. yüzyılın ikinci yarısını kapsar. Bu dönemin öncülüğünü yapan sanatçı Jacques Louis David olmuştur. Ardından öğrencisi Ingres gelir. Genelde Roma yaşamı ve dünyasının resme tekrar aktarılması olarak nitelenen bu dönem, zaten Roma’daki ilkçağ kültürünü de çok iyi inceleyen David sayesinde gelişme olanakları bulmuştur. David ve Yeni Klasikçilik’in ortaya çıkmasıyla, Rokoko üslubu da resim

tarihinde kaybolmuş oluyordu. David'in "Marat'ın Ölümü" isimli resminin bu dönem resmine bir manifesto oluşturduğunu da söyleyebiliriz.

Yeni Plastik: 1917'den itibaren P.Mondrian tarafından oluşturulan ve De Stijl Grubu ve Dergisi tarafından bazı değişikliklerle geliştirilip, uygulanan estetik kuram. Arı bir plastik kuramı olan yeni plastikçilik, anlatım araçlarının yalınlığıyla tanımlanır. Yatay, düşey çizgiler, temel renklerin yanı sıra siyah, beyaz ve griye boyanmış düz yüzeyler. Kuramın ilkeleri, 1920'de Paris'te yayınlanan "Le Neo Plasticisme (Yeni Plastikçilik)" isimli kitapçıkta ortaya konmuştur.

Yeni Romantizm: Belli hiçbir grubu tanımlamayan bir eğilim olarak doğa, hayal ve duygulanımlarını yeniden öne süren sanatçılar için kullanılan bir terimdir.

Yerelcilik: Ulusal olana duyulan eğilim. Veya yöreselliğe dayandırılan yön. Daha ziyade bu terim, naif ve saf yürekli bir takım ressamalar için de kullanılmıştır. Bulunulan ortamlar nereleri ise; buraların toplumsallığını aktarma olarak bilinir. Örneğin; Gauguin ilkel yöre halklarının arasına karışıp resim yaptığında, o insanların bütünüyle giyim kuşamlarından, yeme içme adetlerine kadar her şeyden etkilenmiş, resimlerinde de bunları kullanmıştır. İşte bütünüyle bunlar yerel olma çabaları olarak nitelenebilir. Aynı şekilde Çağdaş resmimizde de ressam Turgut Zaim'in bu yöndeki çabaları çok iyi bilinir. O da Anadolu insanına ve onun yaşantısına yönelerek, bu insanlardan özellikle Yörüklerin yaşayış biçimlerini ele almıştır. Demek ki bir ölçüde yerelcilik için anlatımcı da olmak gerekiyor. Yerelci olabilmek tutarlı bir anlatımcı olmaktan geçiyor. Yerel olma da bir anlatım biçimidir zaten.

Yergi: İlkçağda bir edebiyat türüdür, fakat resim sanatının içine de girmiştir. Gerçekliğin çok üzücü olayları karşısında, sanatçının biraz da sert yadsımda bulunmasıdır. Toplumsal bozuklukların öfkeli bir üslupla

kötülenmesidir. Çok yaralayıcı bazen de karikatürel bir biçimde dile gelir. Örneğin; Fransız gerçekçi ressam H. Daumier, dönemin laçkalaşan politikacılarına resimlerinde onlara yüklediği biçimsellerle cevap vermiş, yermiştir.

Yetenek: Sanatsal yaratıda göz kamaştırıcı yaradılış gücü. Yetenekli insan, özgünlüğüyle, ince beğenisiyle, gerçeği derinden kavrayışıyla, sanatsal biçime gösterdiği yetkinlikle dikkati çeken kişiliktir.

Yirmiler Grubu: 1883'de eleştirmen Octave Maus'un liderliğinde toplanan Belçikalı sanatçılar grubu.

Yoko-Ye: Bir çeşit Japon baskı resmi.

Yontu: Taştan veya ağaçtan yontularak yapılmış heykel çalışmaları için kullanılan bir tanım.

Yoz Sanat: Almanya'da 1933'de Nazi Partisi'nin göreve gelişiyle beraber çağdaş sanatın reddedilmesi ve bu amaçla üretilen her yapıta da yoz sanat adının verilmesi. Bu durumdan nasibini Bauhaus'ta almıştır.

Yumuşak Sanat: İp, bez, kauçuk, kağıt, sünger vb. gibi yumuşak malzemeler kullanarak nesneler üretme. Bu sanatın temsilcilerinden biri Oldenburg'tur.

Yüce: İnsansal idealin eşsiz bir güçle dile geldiğini, bu gücün gerçeklikteki her günlük dışavuruşlarını çok aştığı nesneleri ve olayları belirleme olanağı veren estetik kategori.

Yüksek Baskı: En eski baskı tekniğidir. İstenilen görüntünün baskı yüzeyinde oluşması ve kabartma halini alması amacıyla düz yüzeyli bir malzemenin yüzeyinden bir miktar kazınma, yontulma ilkesine dayanılarak yapılır.

Yüksek Kabartma: Betimlenenlerin yüzeyden oldukça yüksekte kaldığı kabartma.

Yüzey: Üzerinde genellikle iki, fakat daha da fazla boyuta izin veren alan.

Z

Zaman: Resim sanatında “zaman”, ya direkt resmin tarihseliyle ilgili ya da resmin anlatımı kapsamında bir öge olarak dikkati çeker. Daha çok anlatımla ilgili olan zaman kavramı, resimlerin biçimselleriyle anlaşılabilir, dahası kavranabilir. Bir resim her şeyden önce hangi zamana ait olduğunu aktarabilir. Yani diyebiliriz ki bu resim bir Rönesans resmidir ya da bir Romantik resimdir diye. Giotto veya Duccio resimlerinde Ortaçağ atmosferini sezgilememek elde değildir. Ya da bir izlenimci resimde, resmin ışık olarak niteliğine bakıp, resmin zamanlamasının nasıl kurgulandığını deşifre edebiliriz. Bir resmi anlayabilme değer ölçütlerinden biridir, zaman faktörü.

Zanaat: Bu kavram küçük el sanatlarıyla ve özellikle plastik sanatlar dahil olmak üzere; güzel sanatların bağlamında Rönesans döneminde fark edilmiş bir sözcüktür. Endüstri anlayışının gelişmesiyle, el yapımına dayalı bir üretimden yana olan zanaatçılık tamamen bitnese de oldukça azalmıştır. Akademik anlamda zanaata önem ve değer veren ender kurumlardan biri Almanya’da yüzyıl başlarında kurulan Bauhaus’tur.

Zenci Sanatı: Afrika’daki zencilerin yaptıkları sanatsal işlere verilen genel bir isimdir. Afrika’daki Senegal, Yeni Gine, Kongo gibi ülkelerin sanatını ifade etmektedir.

Zerendüst: Minyatür resminin yapılacağı yüzey üzerine ince bir altın katmanın oluşturulma sürecine verilen isimdir.

Zero Grubu (Sıfır Grubu): 1958 yılında Düsseldorf’ta Kinetik Sanat ve Işık Sanatı’na ilgi duyan Heinz Mack ve Piene’nin kurduğu grup. Aralarına 1962’de Günter Uecker de katılmıştır.

Zıh: İnce kenar şeridi, kenar çizgisi, çerçeve çizgisi.

Zoomorfik Resim: Hayvan biçiminde ve genellikle bunun stilize edilmesiyle meydana getirilmiş resim türü.

Zümrüdüanka: Bir fantastik kuştur. Bereket ve yaz ayını temsil ettiği bilinir. Resimlerde de temaları itibariyle karşımıza zaman zaman çıkabilecek bir ögedir.

Her eleştirmen kendi okuyucusunu yaratıyor ve zaman zaman da okuyucusuyla karşılaşılıyor; eleştiriliyor, böylece kendisini de özeleştiriyeye alma olanağını buluyor. Bu yargılamalar sırasında, “yazınızdaki şu terimi veya kavramı anlayamadık” ya da “keşke, elimizde sürekli, kolayca taşıyabileceğimiz bir sözlüğümüz olsa” gibi sitemlerle karşılaştığımız bir gerçektir. Bir başka taraftan, resim üzerine direkt sözlük çabasına giren, kısıtlı da olsa, iki kaynağı kendime yön belirleyici olarak aldım. Bunlardan biri Sanat Tarihçisi-Eleştirmen Sezer Tansuğ’unun Resim Sözlüğü, diğeri Ressam Adnan Turani’nin Sanat Sözlüğü, bir diğeri de Celal Esat Arseven’in Sanat Ansiklopedisi’ dir. Bir de Uğur Tanyeli-Metin Sözen ikilisinin hazırladığı genel bir sanat sözlüğü vardır ki, o kaynak, dolaylı da olsa resim sanatına bağlanmaktadır. Fakat en çok Der Kunst Brock Haus isimli 1987 yılında Mannheim’da yayınlanmış, 10 ciltlik Almanca sözlükten yararlandım.

Şimdi gelelim hazırladığım sözlüğe. Bu sözlük büyük yüzdeyle, diğer sözlüklere pek benzemiyor. Çünkü bir eleştirmenin, kendisini izleyici ve okuyucu yerine koyarak yaptığı bir çalışma olduğu için. Çalışmamın içinde eleştiri, resim sanatı tarihi, yorum, sanat felsefesi, estetik vb. gibi alanlardan çıkış bulmuş ve bugünlerin resim terminolojisi içine yerleşmiş sözcükleri ve içerdikleri anlamları bulmak mümkün. Çoğunlukla çalışmada yer alan her bir madde, kaynak olarak gösterdiğim yayınlardan birebir alıntılanmamaya çalışılmış, tarafımda yorumlar katılarak sunulmuştur.

Bu yayını bir gazeteciden, bir doktora, ya da bir mühendisten, bir galericiye, hatta ressama kadar herkes, yanında kolayca taşıyabilmeli ve yararlanabilmeli diye düşündüm öncelikle. Çünkü, amaçlarımızdan biri de resim sanatı üstündeki bilinmezleri en aza indirmek değil mi? Galeri gezen, koleksiyon yapan, resim ile ilgili yayınları takip eden, kısacası resme sevdalı herkese yardımcı olmak ise en büyük amacım. Buna ulaşmak ümidiyle.

Özkan Eroğlu
Kuyubaşı Mayıs 2001

Yaşamakta olduğumuz ülkemizde sanat kültürüne ilgi duymak, sanatı yorumlamak ve anlamak istediğinizde başvuracağımız kaynaklar çok kısıtlı ve sürekli kendini tekrar eder durumda oluyorlar.

Bir sanat yapıtını, olayını, felsefesini yorumlayabilmek için öncelikle literatüre hakim olmamız gerekiyor.

İzleyici ve okurun bilgilendirilmesi amacıyla hazırlanmış yayınlarda kullanılan dilin genelde felsefe ağırlıklı olması halinde, aktarılması gereken temel konu-içerik tamamen ikinci plana itiliyor. Bu durum karşısında izleyici-okur bir bocalama evresine giriyor. Literatüre hakim olmayınca da, yorumlama olayında yazara bağımlı kalınması kaçınılmaz oluyor.

Bu sözlük, dile getirdiğimiz engelleri gidermek, resim sanatı ile ilgilenenleri terminolojik yönde rahatlatmak için hazırlandı.

ISBN 975-92883-5-4

9 759288 354008